4. Anatomija otoka / 4th Anatomy of Islands

SIMPOZIJ / SYMPOSIUM
17 | 9 | 2015 – 20 | 9 | 2015

ODGOVORNI TURIZAM NA OTOCIMA: PREMA SINERGIJI TURIZMA I CJELOGODIŠNJEG ŽIVOTA OTOKA

RESPONSIBLE TOURISM ON THE ISLANDS: TOWARDS A SYNERGY OF TOURISM AND YEAR-ROUND LIFE ON THE ISLANDS

RADIONICA / WORKSHOP
21 | 9 | 2015 – 26| 9 | 2015

ALTERNATIVNI TURIZAM – NOVI TURISTIČKI SADRŽAJI U STARIM ZDANJIMA

ALTERNATIVE TOURISM – NEW TOURIST FACILITIES IN OLD BUILDINGS

Otok Vis, Hrvatska / Island of Vis, Croatia

SADRŽAJ

Anatomija otoka 2015. 5
Anatomija otoka – centar za istraživanje i razvoj 7
SIMPOZIJ: ODGOVORNI TURIZAM NA OTOCIMA:
PREMA SINERGIJI TURIZMA I CJELOGODIŠNJEG ŽIVOTA OTOKA
O simpoziju 10
Popis sudionika 12
Program simpozija 15
Sažeci 18
Okrugli stol – Dobre prakse viškoga turizma 46
RADIONICA: ALTERNATIVNI TURIZAM – NOVI TURISTIČKI
SADRŽAJI U STARIM ZDANJIMA
O radionici 48
Mentori/predavači 50
Program radionice 51
Sažeci 52

TABLE OF CONTENTS

Anatomy of Islands 2015 58
Anatomy of Islands – Centre for Research and Development 60
SYMPOSIUM: RESPONSIBLE TOURISM ON THE ISLANDS: TOWARDS
A SYNERGY OF TOURISM AND YEAR-ROUND LIFE ON THE ISLANDS
About the Symposium 62
List of Contributors 64
Symposium Programme 67
Symposium Abstracts 70
Round table – Good practices of Vis tourism 99
WORKSHOP: ALTERNATIVE TOURISM – NEW TOURIST
FACILITIES IN OLD BUILDINGS
About the Workshop 102
Mentors/Lecturers 104
Workshop Programme 105
Workshop Abstracts 106

ANATOMIJA OTOKA 2015. VIS / HRVATSKA

Petogodišnji program pod nazivom "Anatomija otoka" kreiran je 2011. godine na otoku Visu. Cilj programa je ukazivanje na problematiku života na otocima. Tijekom simpozija i radionica svake se godine obrađuju najrelevantnije otočne teme. Na sudjelovanje su pozvani stručnjaci raznovrsnih disciplina poput arhitekture, urbanizma, geografije, ekonomije, arheologije, etnologije i kulturne antropologije, sociologije i agronomije, kao i predstavnici lokalne samouprave i udruga te pojedinci zainteresirani za otočne razvojne programe. Studentske radionice organizirane nakon svakog simpozija rezultiraju projektima koji operacionaliziraju zadanu temu. Program se održava u rujnu svake godine na otoku Visu.

Ove godine od 17. do 20. rujna održava se četvrti po redu simpozij pod nazivom **"Odgovorni turizam na otocima: prema sinergiji turizma i cjelogodišnjeg života otoka"**. Više od 30 sudionika iz Austrije, Francuske, Hrvatske, Italije, Japana i Portugala raspravljat će o različitim otočnim temama. U okviru simpozija bit će održan okrugli stol s temom **"Dobre prakse viškoga turizma"**. Simpozij će završiti okruglim stolom u Visu s temom **"Odgovorni otočni turizam"**.

U ponedjeljak, 21. rujna 2015. počinje studentska radionica, također četvrta po redu, s temom **"Alternativni turizam – novi turistički sadržaji u starim zdanjima".** Na radionici sudjeluje 40-ak studenata arhitekture i ostalih zainteresiranih pojedinaca. Studenti dolaze s dva fakulteta iz Tokija i po jednog iz Graza, Ljubljane, Maribora i Splita te nekoliko individualno prijavljenih studenata.

Studenti će se tijekom pet dana pokušati upoznati s postojećim građevinskim fondom otoka Visa i predložiti svoja viđenja "unutrašnje reurbanizacije". Zanimljivost je formiranje studentskih grupa – svaka grupa sastoji se od predstavnika svih fakulteta, tako da zajedno rade japanski, austrijski, slovenski i hrvatski studenti. Studente u radu prate mentori, koji dolaze sa spomenutih fakulteta. Na završetku radionice, u subotu 26. rujna, studenti će svoje prijedloge prezentirati viškoj javnosti.

Koncepciju i organizaciju simpozija i radionica vodi viško-zagrebačka udruga **"Anatomija otoka – centar za istraživanje i razvoj"**.

PROGRAMSKI ODBOR

dr. sc. Marina Blagaić Bergman
Boško Budisavljević, dipl. ing. arh.
dr. sc. Iva Niemčić
dr. sc. Ana Perinić Lewis

ORGANIZACIJSKI ODBOR

Morana Jarec, mag.
Emilija Jončić, prof.
Veni Marinković, mag.
Antonio Morić Španić, mag.
Jakov Stanojević, mag.

ORGANIZATOR

Udruga "Anatomija otoka – centar za istraživanje i razvoj"
www.anatomija-otoka.com

STRUČNI SAVJET

dr. sc. Tadej Glažar
dr. sc. Saša Poljanec Borić
dr. sc. Darko Radović
dr. sc. Zoran Roca
dr. sc. Nenad Starc

SUORGANIZATORI

Grad Vis
Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
Institut za antropologiju, Zagreb
Udruga "Provislo", Vis
LAG "ŠKOJI"
Srednja škola "Antun Matijašević Karamaneo", Vis
VERN, Zagreb

ANATOMIJA OTOKA – CENTAR ZA ISTRAŽIVANJE I RAZVOJ

Osnivači i članovi udruge "Anatomija otoka – centar za istraživanje i razvoj" udružili su se kako bi razvijali i umrežavali znanja o životu na otocima te primjenjivali ta znanja u projektima korisnima za otočne zajednice.

Udruga je osnovana u ožujku 2014. godine sa sjedištem na otoku Visu i ispostavom u Zagrebu, a kao slijednik aktivnosti koje je provodila sekcija "Anatomija otoka" pri udruzi "Lavurat za poje" iz Podšpilja na otoku Visu.

Udruga, stoga, nastavlja provođenje programa simpozija i radionica "Anatomija otoka 2012.-2016.", ali i osmišljava te implementira nove otočne razvojne projekte.

Djelokrug rada Udruge:

Osnovni cilj osnivanja Udruge je formiranje međunarodne platforme za istraživanje i razvoj otoka kao aktivnoga sudionika u afirmaciji života na otocima.

Potreba za osnivanjem Udruge proizašla je iz:

- uočene nedovoljne posvećenosti razvoju hrvatskih otoka na lokalnoj i državnoj razini,
- nedostatnoga stvaranja znanja o otocima u znanstvenom i obrazovnom sustavu te nepostojanje sustavne primjene novih znanja o životu na otocima,
- nedostatka međunarodne izmjene iskustava i znanja o razvoju otoka,
- nedostatka svijesti o nužnosti implementacije novih razvojnih modela/oblika koji pridonose zadržavanju stanovništva na otocima.

Svrha djelovanja je stvaranje interdisciplinarnoga znanja o otocima, otočnim zajednicama i modelima otočnih razvoja te prijenos tog znanja različitim oblicima edukacije, kao i primjena znanja u razvojnim projektima.

4. Anatomija otoka

SIMPOZIJ

ODGOVORNI TURIZAM NA OTOCIMA: PREMA SINERGIJI TURIZMA I CJELOGODIŠNJEG ŽIVOTA OTOKA

17 | 9 | 2015 – 20| 9 |2015

Otok Vis, Hrvatska

O SIMPOZIJU

Ove godine raspravljamo o razvoju turizma u skladu s posebnim parametrima uvjeta i potreba otoka. U Hrvatskoj, koja je izrazito otočna zemlja s drugom najrazvedenijom obalom u Europi, turizam danas stvara gotovo 15 % nacionalnog BDP-a. Otoci su izloženi rastućim pritiscima na svoj prostor koji je, uz same otočane, njihov temeljni i najznačajniji resurs gospodarskog razvoja, danas usmjerenoga gotovo isključivo na turizam. Međutim, specifičnost inzularnosti pretpostavlja vrlo visok stupanj prirodne, gospodarske i socijalne osjetljivosti u daljnjem razvoju turizma. Cilj je ovoga simpozija, kao i studentske radionice koja će se uslijediti nakon njega, ponuditi konkretne i inovativne razvojne ideje i rješenja. Stoga će stručnjaci raznovrsnih disciplina, kao i predstavnici otočnih samouprava, regionalnih i državnih institucija, udruga te zainteresirani pojedinci prezentirati vlastita iskustva i spoznaje o stanju i modelima razvoja otočnoga turizma.

TEME:

Otoci i turizam

- otoci u lokalnim, regionalnim, nacionalnim, europskim i globalnim strateškim dokumentima
- otoci i turistička sezonalnost
- novi oblici turističke ponude i potražnje na otocima
- primjeri dobre prakse razvoja turizma na otocima
- povezanost otoka s kopnom i ostalim otocima i razvoj turizma
- inovativno međuotočno povezivanje – dobre prakse
- sudjelovanje otočana u razvoju turizma
- otočna hodočašća kao drevni turizam i turizam kao moderno hodočašće

Urbanizam otoka i turizam

- baština u turizmu: etno i eko; izvorno/autentično/tradicijsko
- programi zaštite seoskih cjelina na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini
- ambijentalna vrijednost kao osnova turističke ponude
- obnova i/ili prenamjena seoske arhitekture u svrhu turizma
- arheološka baština – mogućnosti obnove i turističke interpretacije

Sekundarno stanovanje: vrsta turizma i način života?

- ekspanzija sekundarnog stanovanja na otocima: tendencije i izazovi
- sekundarno stanovanje: doprinos ili otežavajuća sastavnica otočnoga života i ekonomije?
- sekundarno stanovanje i preobrazba sezonskog turizma u cjelogodišnji
- "vikendaši": od pasivnog uživanja do njegovanja baštine i doprinosa razvoju

Suvremeni društveni karakter otoka

- odnos prema godišnjim dobima u otočnim zajednicama
- socijalna recepcija turista u lokalnim otočnim zajednicama
- lokalna percepcija nautičara
- otočni turisti kao domaći ljudi – primjeri dobre prakse

Otočna arhitektura u službi turizma

- povijesna turistička arhitektura na otocima
- suvremena turistička arhitektura na otocima
- otočni ekosustav i otočna arhitektura
- zaštita i obnova otočnih zdanja i ambijenata
- turistička ponuda i oblikovanje naselja

Ekološka osjetljivost otočnih prostora

- tradicijsko znanje o suživotu s prirodom
- ekološki odgovorno planiranje turističkoga razvoja
- polivalentnost otočana i turistička monokultura

Otočne plaže

- plaže kao resursi – upravljanje i gospodarenje otočnim plažama
- prirodne i uređene plaže; plaža kao javno mjesto sa slobodnim pristupom
- "globalna plaža" u turističkoj ponudi odmora, dokolice i zabave
- plaža kao "kulturna arena", "kaleidoskop kulture"; plažne kulture
- plaža kao dio svakodnevice, povijesti, tradicijskih praksi i identifikacija otočnih zajednica

POPIS SUDIONIKA

Maja **Adžija**, prof., Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska
madzija@ffzg.hr

Manuela **Antičević**, bacc. duh., Lokalna akcijska grupa "ŠKOJI" Hvar – Vis – Šolta, Hrvatska
info@lag-skoji.hr, lag.skoji.vis@gmail.com

dr. sc. Marina **Blagaić Bergman**, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, Hrvatska
marina@ief.hr

dr. sc. Davisi **Boontharm**, Centre for Global Discovery, Faculty of Foreign Studies, Sophia University, Japan
davisi@sophia.ac.jp

Marija **Borovičkić**, mag. hist. art., Udruga Siva zona, Korčula, Hrvatska
marija.borovickic1@gmail.com

mr. sc. Sanja **Buble**, Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Splitu, Hrvatska
sanja.buble@min-kulture.hr, sanja.buble@gmail.com

dr. sc. Kristina **Bučar**, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska
kbucar@efzg.hr

Antonia **Dika**, dipl. ing. arh., Kunstuniversität Linz (Odjel za arhitekturu i urbanizam), Beč, Austrija
antoniadika@gmail.com

dr. sc. Irena **Đokić**, Ekonomski institut Zagreb, Hrvatska
idokic@eizg.hr

dr. sc. Laurence **Feveile**, Ecole Nationale Supérieure d'Architecture Paris – Val de Seine, Francuska
lfeveile@yahoo.fr

mr. sc. Zrinka **Gregov**, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska
zrinka.gregov@vern.hr

dr. sc. Lorenzo **Guzzardi**, Arheološki park Eloro i Tellaro, Sirakuza, Italija
lorenzo.guzzardi@regione.sicilia.it

Ana **Jurić**, mag. geogr., Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska
juricana99@gmail.com

Helena **Klakočar**, slobodna umjetnica/ilustratorica, Amsterdam, Nizozemska
helenaklakocar@live.nl

dr. sc. Sanja **Klempić Bogadi**, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, Hrvatska
sklempi@imin.hr

dr. sc. Jelena **Lončar**, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska
jloncar@geog.pmf.hr

dr. sc. Ivana **Marić**, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska
imaric@efzg.hr

Veni **Marinković**, mag. geogr., Lokalna akcijska grupa "ŠKOJI" Hvar – Vis – Šolta, Hrvatska
marinkovic.veni@yahoo.com

Ivana **Momčilović**, slobodna umjetnica, dramaturginja, Bruxelles, Belgija
migrativeart@gmail.com

Antonio **Morić Španić**, mag. geogr., CEDRA Split – Cluster za eko-društvene inovacije i razvoj, Split, Hrvatska
amoricspanic@gmail.com

dr. sc. Iva **Niemčić**, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, Hrvatska
iva@ief.hr

dr. sc. Maria de Nazaré **Oliveira Roca**, e-GEO Research Centre for Geography and Regional Planning, Faculdade de Ciências Sociais e Humanas, Universidade Nova de Lisboa, Portugal
mn.roca@fcsh.unl.pt

Lisa **Penkova**, plesačica i koreografkinja, Bruxelles, Belgija
lizapenkova@yandex.ru

dr. sc. Ana **Perinić Lewis**, Institut za antropologiju, Zagreb, Hrvatska
aperinic@inantro.hr

dr. sc. Sonja **Podgorelec**, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, Hrvatska
sonja.podgorelec@imin.hr

dr. sc. Saša **Poljanec-Borić**, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska
sasa.boric@pilar.hr

Vedrana **Premuž Đipalo**, mag. etn., Etnografski muzej Split, Split, Hrvatska
vedra50@hotmail.com

dr. sc. Ivana **Rašić Bakarić**, Ekonomski institut Zagreb, Hrvatska
irasic@eizg.hr

dr. sc. James K. **Reap**, University of Georgia, Athens, GA, SAD
jreap@uga.edu

dr. sc. Zoran **Roca**, Interdisciplinarni istraživački centar za obrazovanje i razvoj, Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologias, Lisabon, Portugal
zoran.roca@gmail.com

dr. sc. Lidija **Runko Luttenberger**, Komunalac d.o.o. Jurdani, Opatija, Hrvatska
lidija.luttenberger@gmail.com

dr. sc. Nenad **Starc**, Ekonomski institut Zagreb, Zagreb, Hrvatska
nstarc@eizg.hr

Davor **Stipan**, prof., I. gimnazija Split, Hrvatska
davorstipan@gmail.com

dr. sc. Lucija **Šimičić**, Odjel za lingvistiku Sveučilišta u Zadru, Zadar, Hrvatska
lsimicic@unizd.hr

dr. sc. Stjepan **Šterc**, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska
sterc@geog.pmf.hr

dr. sc. Ugo **Toić**, OTRA d.o.o., Cres, Hrvatska
info@pplr-otokcres.info

dr. sc. Željka **Tonković**, Odjel za sociologiju Sveučilišta u Zadru, Zadar, Hrvatska
zeljka.tonkovic@unizd.hr

Lea **Vene**, mag. hist. art., Udruga Siva zona, Korčula, Hrvatska
leavene@gmail.com

dr. sc. Kuang-Yu **Wang**, Sveučilište Chung-Yuan, Tajvan
kywang@cycu.edu.tw

dr. sc. Jelena **Zlatar**, Institut za društvena istraživanja, Zagreb, Hrvatska
zlatar.jel@gmail.com

PROGRAM SIMPOZIJA

ODGOVORNI TURIZAM NA OTOCIMA: PREMA SINERGIJI TURIZMA I CJELOGODIŠNJEG ŽIVOTA OTOKA

ČETVRTAK | 17 | 9 | 2015 |

8:30-9:00 Prijava sudionika

9:00-11:00 Uvodna riječ i pozdrav organizatora

Željka Tonković (ZADAR), **Jelena Zlatar** (ZAGREB)
Od masovnog turizma prema održivom turizmu: usporedba triju tipova turističkog razvoja na otoku Braču

Ivana Marić, **Zrinka Gregov**, **Kristina Bučar** (ZAGREB)
Grad Hvar gospodarski zamašnjak otoka Hvara – strateške smjernice prema održivom razvoju i cjeloživotnom učenju

Saša Poljanec-Borić (ZAGREB), **James K. Reap** (SAD)
TOPOS – model za određivanje usklađenosti novih struktura u povijesnim dijelovima naselja

11:00-11:30 PAUZA ZA KAVU

11:30-13:00 **Stjepan Šterc** (ZAGREB)
Zakon o otocima – koncepcijski promašaji ili hrvatska potreba?

Veni Marinković (KOMIŽA)
Otočna razvojna politika – od uspostave do današnjih pristupa i mogućnosti

Irena Đokić, **Ivana Rašić Bakarić**, **Nenad Starc** (ZAGREB)
Hrvatska otočna razvojna politika –ex post evaluacija

13:00-15:00 PAUZA ZA RUČAK

15:00-17:00 **Manuela Antičević** (KOMIŽA)
Ekomuzej Komiža – iskustva dionika

Sanja Buble (SPLIT)
Zaštita i očuvanje baštine u turističkom razvoju – viški primjeri

Ugo Toić (CRES)
Povijesni krajolik kao temelj razvoja – istraživanje arhitektonske baštine otoka Cresa

Lorenzo Guzzardi (ITALIJA)
Arheologija i potres 1693. godine u Val di Notu (Sicilija): istraživanje i baština

17:00-17:30 PAUZA ZA KAVU

17:30-19:00 **Davisi Boontharm** (JAPAN)
O urbanoj prekvalifikaciji

Lea Vene (ZAGREB), **Marija Borovičkić** (KORČULA)
Promišljanje dijaloga industrijske baštine i umjetničke proizvodnje. Slučaj otoka Korčule i Vele Luke

Ivana Momčilović, **Lisa Penkova**, **Helena Klakočar** (BELGIJA, NIZOZEMSKA)
Umjetnost kao otok – umjetnici kao dijelovi arhipelaga (odgovornog) turizma

21:00 Otvorenje izložbe **Vis i Anatomija otoka**
Gradska vijećnica, Grad Vis

PETAK | 18 | 9 | 2015 |

9:00-12:00 IZLET ZA SUDIONIKE

12:00-15:00 PAUZA ZA RUČAK

15:00-17:00 **PANEL: OTOČNE PLAŽE I TURIZAM**

Ana Perinić Lewis (ZAGREB)
Globalna, lokalna i „glokalna" plaža

Lidija Runko Luttenberger (OPATIJA)
Integralni pristup valorizaciji i očuvanju plaža

Jelena Lončar, **Maja Adžija**, **Ana Perinić Lewis** (ZAGREB)
Pijesak, more, svečanost: socijalne i ekonomske vrijednosti plaža i mogućnosti za turistički razvoj: primjer plaže Zrće (otok Pag)

Vedrana Premuž Đipalo (SPLIT)
Splitska plaža Bačvice kao mjesto susreta lokalnih tradicijskih praksi i turizma

17:00-17:30 PAUZA ZA KAVU

17:30-19:30 **Davor Stipan** (SPLIT)
Inzularnost kao ograničenje ili turistički resurs – primjer otoka Sveca

Kuang-Yu Wang (TAJVAN)
Mijena i identitet. Kada otok prestane biti otok – slučaj Yilana u Tajvanu

Iva Niemčić, **Marina Blagaić Bergman** (ZAGREB)
Otočanke u turizmu – kulturnoantropološka poimanja odnosa prema radu

Antonia Dika (AUSTRIJA)
O vojnicima i turistima. Tragovi hladnoga rata na jadranskim otocima

SUBOTA | 19 | 9 | 2015 |

9:00-11:00 **OKRUGLI STOL: DOBRE PRAKSE VIŠKOGA TURIZMA**

11:00-11:30 PAUZA ZA KAVU

11.30-13.00 **Antonio Morić Špánić** (SPLIT)
Dalmatinsko otočje: zimsko-ljetna demografska stvarnost

Zoran Roca, **Maria de Nazaré Oliveira Roca** (PORTUGAL)
Turizam sekundarnog stanovanja u Europi, s posebnim osvrtom na Portugal

Laurence Feveile (FRANCUSKA)
Živjeli! Pismo ili glava? Dvostruko ili ništa? Korporativne financijske igre u novim međunarodnim turističkim središtima u Boki kotorskoj (Crna Gora)

13:00-15:00 PAUZA ZA RUČAK

15:00-16:30 **Sanja Klempić Bogadi**, **Sonja Podgorelec** (ZAGREB)
Turizam kao pokretač razvoja na šibenskim otocima?

Ana Jurić (ZAGREB)
Pretpostavke razvoja ruralnog turizma na otoku Braču s naglaskom na razvojne mogućnosti mjesta Dol

Lucija Šimičić (ZADAR)
Lokalni govori kao simbol identiteta i izvor ekonomskog profita: istraživanje mogućnosti jezika kao resursa u otočnom kontekstu

21:00 DOMJENAK ZA SUDIONIKE (Srednja škola AMK, Vis)

NEDJELJA | 20 | 9 | 2015 |

10:00-12:00 **ZAVRŠNA RASPRAVA – OKRUGLI STOL: ODGOVORNI OTOČNI TURIZAM** (moderator: **Darko Radović**)

Uvod u nisologiju (**Nenad Starc**)

SIMPOZIJ

SAŽECI (abecednim redom)

Manuela ANTIČEVIĆ, bacc. duh.
Lokalna akcijska grupa "ŠKOJI" Hvar – Vis – Šolta, Hrvatska

Ekomuzej Komiža – iskustva dionika

Ideja o rađanju Ekomuzeja Komiža započeta je kroz projekt COAST UNDP-a u čijem oblikovanju je sudjelovala široka skala dionika vođena stručnjacima iz područja ekomuzeologije. Kroz koncept usredotočenosti na identitet Komiže otkrivanjem kolektivne memorije i nematerijalne baštine počeo je participativan proces osvještavanja odnosa komiškoga čovjeka prema svojem prirodnom i društvenom okruženju. Uz podršku stručnjaka širokoga profila ukupna baština interpretirana je na interdisciplinaran način, istodobno otvarajući prostor dinamičnom kulturno-socijalnom procesu u kojemu svaki od dionika može pronaći svoje mjesto, stvarajući bolje mjesto za vlastitu egzistenciju i poštujući načela održivoga razvoja.

Manuela Antičević rođena je 20. prosinca 1974. u Zagrebu. Nakon završetka Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 2006. godine dolazi živjeti u Komižu. Kroz profesionalni rad posvećena je razvoju kvalitete života u lokalnoj zajednici. U LAG-u "ŠKOJI" zaposlena je na radnom mjestu savjetnice koordinatorice aktivnosti te obavlja dužnost zamjenice predsjednika Skupštine.

dr. sc. Davisi Boontharm
Sophia University, Tokio, Japan

O urbanoj prekvalifikaciji

U izlaganju se raspravlja o konceptu "prekvalifikacije" (sinergija između ponovne upotrebe i kreativnosti) kao prakse s ciljem kulturno održive urbane regeneracije. Nadahnuto je djelima *Cradle to Cradle* i *Upcycle* autora McDonough i Braungart (2002. i 2013.) koja zagovaraju dubinsko razumijevanje materijalnih sfera i važnost dizajna. U izlaganju se propituju dvije discipline: urbana ekologija i kulturalni studiji. Tri su dijela izlaganja. Prvi ima cilj postaviti konceptualni okvir urbane regeneracije raspravljajući o ekološkim aspektima ponovne upotrebe i kreativne prenamjene (engl. *upcycling*) u odnosu na kulturne koncepte otpada, vrijednosti i kreativnosti. Raspravljat će se i o temeljnoj ideji koncepta "od kolijevke do kolijevke" (engl. *cradle to cradle*, C2C). Drugi dio istražuje različite studije slučaja praksi ponovne upotrebe i kreativnosti "odozdo". Čini se da je sinergija između kulture ponovne upotrebe i lokalne kreativnosti u stanju ponuditi alter-

native dominantnim razvojnim trendovima, koji obično proizvode istost diljem svijeta. Kada ih se učini ključnim izvorom resursa za različite kreativne eksplozije, te alternative promoviraju lokalno, obično i banalno donoseći dobrobit na svim razinama, od manjih gradskih zajednica do gradova u cjelini. U trećem dijelu raspravlja se o potencijalu otočnoga konteksta i mogućoj primjeni koncepata "od kolijevke do kolijevke" i kreativne prenamjene na otoku Visu. Predstavit će se studija slučaja C2C na otocima u Sjevernom moru (http://c2cislands.org/).

Dr. sc. Davisi Boontharm je arhitektica i urbanistica. Živjela je i radila u Parizu, Bangkoku, Singapuru, Melbourneu i Tokiju. Njezinu akademsku karijeru obilježavaju multidisciplinarnost i interkulturalnost. Područje njezina interesa je ono na kojemu se susreću arhitektura i urbanizam. Njezine istraživačke teme obuhvaćaju kulturno održivu arhitekturu i urbanizam, komercijalni prostor i urbanu prenamjenu u azijskim gradovima (Tokio, Bangkok, Singapur). Njezini su recentni radovi: Future Asian Space (2012., suautori Hee i Viray, NUS Press) i Small Tokyo (2012., suautor D. Radović, IKI i Flick Studio), Tokyo-Bangkok-Singapore: Intensities, Reuse and Creative Milieu (2013., IKI i Flick Studio), In the Search of Urban Quality: 100 Maps of Kuhonbutsukawa Ryokudo, Jiyugaoka (2014., suautor D. Radović, IKI i Flick Studio).

mr. sc. Sanja Buble
Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Splitu, Hrvatska

Zaštita i očuvanje baštine u turističkom razvoju – dva viška primjera

Najznačajnija je odlika povijesnih krajolika njihova autentičnost. Treba je prepoznati, vrednovati i zaštititi. Paradoksalno, dok je autentičnost polazište turističkog razvoja, standardi osnovne turističke ponude, prehrane, smještaja isti su bez obzira u kojem se dijelu svijeta nalazili. Turist/investitor često nameće vlastite vrijednosti prostoru u koji je došao, odnosno u koji intervenira. Gradovi Vis i Komiža kao jedinice lokalne samouprave provode više projekata usmjerenih turističkome razvoju otoka koji se temelje na autentičnosti otočkoga krajolika, odnosno na njegovim baštinskim sastavnicama – kulturnoj i prirodnoj baštini. Izlaganje ukazuje na dva projekta koji su u tijeku i koji se mogu predložiti kao modeli odgovornog turističkog razvoja: plan turističke zone Češka vila u Visu i koncept Ekomuzeja Komiža.

Pristup planiranju turističke zone

U Prostornom planu Splitsko-dalmatinske županije predviđene su ukupno 142 zone ugostiteljsko-turističke namjene izvan naselja, od toga na otocima njih 68 (maksimalni kapacitet 45 210 ležajeva). Prostornim planovima uređenja gradova i općina moguće je predvidjeti i turističke zone unutar naselja ukupne površine do 20 % građevinskih područja naselja. Planiranje izdvojenih turističkih zona i onih na rubu povijesnih naselja potrebno je temeljiti na činjenici da prostor koji okružuje povijesna naselja nije prazan

prostor. Oblikovan je višestoljetnim radom njegovih stanovnika te naselja zajedno s kultiviranim područjem između njih tvore jedinstveni prostor gospodarenja i stanovanja, povezan s prirodom i prožet memorijom lokalnog stanovništva.

Koncept ekomuzeja

Ekomuzej vrednuje, čuva, istražuje, interpretira i prezentira cjelovitost identiteta lokalne zajednice. Ekomuzej je s jedne strane važan alat lokalnoj zajednici za očuvanje identiteta, a s druge strane generator održivoga turističkog razvoja. Sastavnice ekomuzeja glavni su interpretacijski centar i mreža tematskih putova kojima se valorizira i interpretira ukupna prirodna i kulturna baština *in situ* te se prožimaju bremenita memorija i duh mjesta sa sadašnjim životom, proizvodnjom, kreativnim doprinosima i potrebama lokalnog stanovništva.

Mr. sc. Sanja Buble diplomirala 1978. godine na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Magistrirala 1997. godine obranivši temu "Mjerni sustav Dioklecijanove palače". Graditeljskim nasljeđem bavi se od 1991. do 2002. god. kao znanstveni asistent u Mediteranskom centru za graditeljsko nasljeđe u Splitu, a od 2003. god. kao viši stručni savjetnik konzervator u Konzervatorskom odjelu u Splitu. Uže područje interesa: zaštita i očuvanje ruralnih cjelina i krajolika s naglaskom na suhozidnu arhitekturu te mjere zaštite i prostorno planiranje u zaštićenim cjelinama. Kao konzervator angažirana na zaštiti, istraživanju i obnovi graditeljske baštine otoka Visa. Istraživač suradnik na projektu Ekomuzej Komiža. Sudionica međunarodnih skupova i radionica, suautorica niza konzervatorskih elaborata te autorica stručnih i znanstvenih radova s temom istraživanja i očuvanja graditeljske baštine.

Antonia Dika, dipl. ing. arh.
Kunstuniversität Linz (Odjel za arhitekturu i urbanizam), Beč, Austrija

O vojnicima i turistima. Tragovi hladnoga rata na jadranskim otocima

"Zemlja tisuću otoka" jedan je od slogana koji su u 2014. privukli 13 milijuna posjetitelja u Hrvatsku. Slogan se odnosi na arhipelag koji obuhvaća 71 % obalne linije i igra veliku ulogu u turističkoj industriji države. Manje je poznato da su te popularne turističke destinacije do nedavno imale funkciju vojnih uporišta. Za vrijeme hladnoga rata Jugoslavenska narodna armija tamo je instalirala položaje predviđene za obranu od potencijalnog NATO-ova napada s mora. Dok su se okolni otoci i obala razvijali u međunarodno popularne turističke destinacije, vanjskim otocima dodijeljena je uloga prve linije obrane. Velika područja otoka proglašena su zabranjenim vojnim zonama, a na otoke Vis i Lastovo strancima je pristup skoro 40 godina bio u potpunosti zabranjen. No pad željezne zavjese, raspad Jugoslavije, promjene u ratnoj tehnologiji i, naposljetku, članstvo Hrvatske u NATO-u učinili su te, do tada strogo čuvane prostore, suvišnima. Vojska ih je u većini slučajeva napustila već za vrijeme Domovinskoga rata 1990-ih godina. Od tada većinom stoje prazni i prepušteni su devastaciji i propadanju – usprkos tome što se nalaze na područjima "iznimne prirodne ljepote". Krenuvši od kartografskoga i fotografskoga

mapiranja postojećega stanja lokacija, ovaj rad istražuje povijest njihove izgradnje i korištenja, ali i njihov status u sociokulturološkom kontekstu pojedinih otoka. Naglasak je na povijesnoj paraleli s turističkim razvojem regije jer je radna teza da su vojna i turistička infrastruktura konkurirale jedna drugoj iz gledišta regionalnog prostornog planiranja.

Antonia Dika, dipl. ing., arhitektica je sa sjedištem u Beču, rođena u Rijeci, radi u područjima arhitekture, urbanizma, umjetnosti i istraživanja. Od 2009. godine članica je bečkog Ureda za obnovu grada. Glavne teme njezinih istraživanja i prakse su odnosi između korištenja, percepcije i reprezentacije gradova. Suinicijatorica je nekoliko interdisciplinarnih urbanoistraživačkih projekata i suurednica knjige "Balkanmeile. 24 Stunden Ottakringer Straße. Lokale Identitäten und globale Transformationsprozesse" (s Barbarom Jeitler, Elke Krasny i Amilom Širbegović). Od 2007. istražuje napuštene vojne prostore na jadranskim otocima iz razdoblja hladnog rata koristeći razne metode i formate.

dr. sc. Irena Đokić
dr. sc. Ivana Rašić Bakarić
dr. sc. Nenad Starc
Ekonomski institut, Zagreb, Hrvatska

Hrvatska otočna razvojna politika – *ex post* evaluacija

Razvojna politika uvedena je na hrvatskim otocima krajem 1990-ih godina. Određena je kao *top down* upravljanje razvojem s *bottom up* elementima. Pristup, glavni ciljevi i mjere određeni su Nacionalnim programom razvoja otoka (NPRO) usvojenim u Hrvatskom saboru 1997. godine. Zakon o otocima koji pobliže određuje razvojne mjere i odgovornost državnih tijela zaduženih za razvoj otoka usvojen je 1999. godine. Izrada Programa održivog razvoja otoka (PORO) propisanih Zakonom za 26 otoka i otočnih skupina počela je 2003. godine. Dovršeni su 2006. Ministarstvo javnih radova i obnove zaduženo za upravljanje otočnim razvojem koje je počelo provoditi razvojne mjere na otocima još sredinom 1990-ih imalo je krajem 2006. svu potrebnu razvojnu dokumentaciju. Od kraja 1990-ih svake godine raspolaže i s proračunskim sredstvima u iznosu 200 – 250 mil. kuna. U radu je izvedena *ex post* evaluacija hrvatske otočne razvojne politike fokusirana na internu konzistentnost relevantnog zakonodavstva i mjera koje se provode na otocima od kraja 1990-ih do danas. S obzirom na to da je unapređenje razvojnog upravljanja (teorija promjena u terminima *ex post* evaluacije) razrađeno u NPRO-u bez prethodne institucionalne analize, u radu je ispitan institucionalni kapacitet nadležnog Ministarstva i ostalih upravnih tijela nadležnih za upravljanje otočnim razvojem. Ustanovljeno je da je Ministarstvo sve vrijeme tek djelomično kapacitirano za provedbu NPRO-a i Zakona o otocima i da nije uspostavljena nužna horizontalna koordinacija na državnoj razini. Nije uspostavljena ni potrebna vertikalna koordinacija državnih tijela i tijela županijske i općinske/gradske samouprave. Institucionalni kapacitet za praćenje i vrednovanje otočne razvojne politike posve je nezadovoljavajući tako da se učinci razvojnih mjera ne sa-

gledavaju od donošenja Zakona naovamo. Analiza je stoga usmjerena na samo nekoliko mjera za koje je utvrđeno da se provode kontinuirano. U radu su raspravljene i korištene odgovarajuće metode evaluacije. Na kraju su predložena i određena poboljšanja otočne razvojne politike.

Dr. sc. Irena Đokić završila je Ekonomski fakultet u Zagrebu 2001. godine. Magistrirala je na Institutu za stanovanje i urbani razvoj u Rotterdamu u Nizozemskoj 2004. godine u okviru programa "Upravljanje urbanim sredinama". Doktorirala je na Ekonomskom fakultetu u Splitu na temi prenamjene nekorištenih nekretnina. Radi u multidisciplinarnom Odjelu za regionalnu ekonomiku, održivost i razvojno upravljanje Ekonomskog instituta u Zagrebu kao znanstvena suradnica te kao gost predavač na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu i Ekonomskom fakultetu u Zagrebu i Puli. Područja njezina istraživanja su planiranje i programiranje na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini te upravljanje razvojem jedinica lokalne i regionalne samouprave u Hrvatskoj. Objavila je niz stručnih i znanstvenih radova, a u suautorstvu je objavila knjigu "Strateški programi lokalnog razvoja – hrvatska iskustva".

Dr. sc. Ivana Rašić Bakarić znanstvena je suradnica u Ekonomskom institutu u Zagrebu. Bavi se prostornom ekonomijom i razvojnom politikom, lokalnim i regionalni razvojem. Objavljuje u domaćim i stranim publikacijama. Povremeno predaje kolegij "Statistika" na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu te na Visokoj školi tržišnih komunikacija (AGORA).

Dr. sc. Nenad Starc, profesor emeritus, od 1974. radio je u Ekonomskom institutu u Zagrebu. Bavi se regionalnom i urbanom ekonomijom te ekonomijom okoliša, a posebno otočnim razvojem. Vodio je otočne razvojne projekte na desetak hrvatskih otoka, izlagao na skupovima o otočnom razvitku u Francuskoj, Japanu, Grčkoj, Nizozemskoj, Portugalu i na Malti te na Kanarskim i Azorskim otocima. Jedan je od osnivača i stalni suradnik nevladine udruge za znanstveno istraživanje otoka International Scientific Council for Island Development – INSULA osnovane 1989. u Brestu u Francuskoj. Koordinator je izrade i glavni autor Nacionalnog programa razvitka otoka (1997.). Glavni je autor nacrta Zakona o otocima (1999.). Autor je Uredbe o metodologiji i obaveznom sadržaju programa održivog razvoja otoka (2002.). Metodološki je koordinator izrade 25 programa održivog razvoja otoka i otočnih skupina (2003.). Predaje ekonomiku okoliša, ekološku ekonomiju i regionalnu ekonomiku na ekonomskim fakultetima u Splitu, Zagrebu, Puli i Rijeci, Arhitektonskom fakultetu i na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu – Geografski odsjek u Zagrebu.

dr. sc. Laurence Feveile, dipl. ing. arhitekture i urbanog dizajna
Ecole Nationale Supérieure d'Architecture Paris – Val de Seine, Laboratoire Mosaïques LAVUE – UMR CNRS 7218, Pariz, Francuska

Živjeli! Pismo ili glava? Dvostruko ili ništa? Korporativne financijske igre u novim međunarodnim turističkim središtima u Boki kotorskoj (Crna Gora)

Glava
Boka kotorska i crnogorska rivijera imaju dugu turističku tradiciju. Kotor i njegove barokne palače u gradu i uz obalu desetljećima privlače turiste i posjetitelje u kulturnom turizmu. Njihov se broj povećao nakon što su 1979. godine Kotor i Kotorski zaljev upisani na UNESCO-ov popis svjetske baštine. Danas su uobičajena postaja na krstarenjima jadranskim morem. Bivša Jugoslavija eksperimentirala je s različitim vrstama turizma. Primjerice "Plavi horizonti", veliki kompleks namijenjen jugoslavenskim radnicima u vrijeme masovnog turizma, ili Sveti Marko, jedno od prvih odmarališta iz lanca Club Med otvoreno međunarodnoj klijenteli iz srednje klase, ili Sveti Stefan, ribarski otočić pretvoren u ekskluzivno turističko naselje s pet zvjezdica koje posjećuju slavne estradne zvijezde. Općina Tivat sada je usmjerena na zadovoljavanje potreba ekskluzivnog turizma. Tri nacionalna ili gradska područja – marina Porto Montenegro, Luštica Bay i Sveti Marko – prodana su multinacionalnim kompanijama i investitorima radi izgradnje luksuznih apartmana s bazenima, luka za jahte i zračnih luka za privatne zrakoplove.
Pismo
U zaleđu – izraziti kontrast. Sela udaljena od mora samo nekoliko kilometara napuštena su, s urušenim starim seoskim kućama. Lokalno stanovništvo bori se za život dostojan čovjeka: novca nema, vode je malo, nema funkcionalne kanalizacije… Razmišljaju o "ekoturizmu", ali još nisu pronašli način da ideje provedu u djelo.
Mogu li različite zajednice ljudi živjeti zajedno u miru? Ili će neki uvijek biti zaboravljeni? Nehaj i arogancija skorojevića (Piketty 2013: 38) te odbacivanje lokalne kulture očiti su u zemlji koja je zarobljena u "beskrajnoj spirali nejednakosti" (Piketty 2013: 752). Razdoblje je Titova socijalizma završilo i vrijeme je za eksploziju nesputanog i gorljivog liberalizma ne bi li se pronašao način za poštenije iskorištavanje resursa.

Dr. sc. Laurence Feveile, dipl. ing. arh., urbanistica, stekla je doktorat na području urbanističkog planiranja: "Habilitation à diriger des recherches" ("Akreditacija za voditelja istraživanja"). Istraživačica je za MOSAIQUES – LAVUE – UMR CNRS 7218. Predavačica je na Ecole Nationale Supérieure d'Architecture Paris Val de Seine. Predaje arhitekturu, urbanizam, krajobraznu arhitekturu, povijest vrtova. Partnerica Patricka Bergera od 1981. do 1991., radila u Parku André Citroën u Parizu, na Bretonskoj školi arhitekture u Rennesu, graditeljskim i renovacijskim projektima, groblju Père Lachaise, u dizajniranju namještaja. Međunarodna je savjetnica u Crnoj Gori (poluotok Vrmac u Boki kotorskoj), na Kosovu (strategija za gradsku obnovu) te u dubrovačkom zaleđu (35 sela uništenih u ratu).

dr. sc. Lorenzo Guzzardi
Regionalni Odjel za kulturu i sicilijanski identitet, ravnatelj Arheološkog parka Eloro i Tellaro, Sirakuza, Italija

Arheologija i potres 1693. godine u Val di Notu: istraživanje i baština

Nakon teškoga potresa koji je 1693. uništio četrdesetak gradova istočne Sicilije neki su gradovi obnovljeni na istome mjestu, drugi u blizini staroga grada ili na potpuno novim mjestima. Neki od ponovno izgrađenih kasnobaroknih gradova u Val di Notu – Ragusa, Modica, Scicli, Noto, Palazzolo Acreide – zbog svojih arhitektonskih i urbanih obilježja uvršteni su na UNESCO-ovu Listu svjetske baštine. Na mjestima starih gradova, a u slučaju Nota i u novoizgrađenom gradu, posljednjih nekoliko desetljeća provode se arheološka istraživanja. U Noto Antica, koji se zbog svojih obilježja naziva i "srednjovjekovnim Pompejima", provedena su sustavna iskopavanja. Novopronađeni ostaci urbane arhitekture, zajedno s postojećim ruševinama preostalih područja grada, postali su glavna atrakcija za posjetitelje i predstavljaju važan turistički potencijal. Noto Antica je šesnaest kilometara udaljen od suvremenog grada i nekoliko je kritičnih točaka u povezanosti između ta dva lokaliteta. Trenutačno je dijelove ostataka starog naselja koji su ostali u privatnim rukama zatražila općina Noto s ciljem izrade plana provedbe upravljanja, zaštite i valorizacije cijeloga arheološkog područja. Srednjovjekovni nalazi nedavnih iskapanja izloženi su u Gradskom muzeju Noto (Museo Civico di Noto), gdje je čak osigurana izložba ostalog arheološkog materijala iz Noto Antica koja obuhvaća bitne nalaze iz ranijih istraživanja. Tako posjetitelji kasnobaroknoga grada mogu upoznati nalaze iz drevnog lokaliteta i time se potiču da ga posjete. Noviji restauracijski radovi izvedeni na spomenicima novoga Nota pokazuju u donjemu sloju grada zanimljivo arheološko nasljeđe koje datira od bakrenoga do grčko-rimskog doba, ali i na ostatke prvih građevina nakon potresa izgrađenih dijelom u drvu, a dijelom zidanih. U Gradskom muzeju Noto u planu je nova izložba arheoloških zbirki. No, već sada se može uživati u arheološkoj baštini pronađenoj (a još uvijek preostaloj na lokalitetu) u istom monumentalnom zdanju namijenjenom muzejskoj izložbi. Studija o potresu 1693. o štetama i obnovi lokaliteta postala je tako polazište za arheološka istraživanja i rad na valorizaciji baštine koja obogaćuje kulturološki kontekst kasnobaroknih gradova pod UNESCO-ovom zaštitom.

Dr. sc. Lorenzo Guzzardi od 1987. vodeći je arheolog Regionalne uprave kulturne baštine na Siciliji, a od 2013. upravitelj Kulturne i ekološke baština Caltanissetta. Bio je voditelj arheoloških ureda u Enni, Siracusi, Piazza Armeriniji, Camarini i Eloru. Njegova arheološka istraživanja utjecala su na razumijevanje arheološke i kulturne baštine tirenske Kalabrije i istočne Sicilije, posebno Sirakuze i Nota, u kojemu je od 1993. počasni ravnatelj Gradskoga muzeja. Autor je 170 radova u knjigama, monografijama i časopisima. Predavao je kao profesor na Sveučilištu u Cataniji kolegije "Umjetnička književnost", "Zakonodavstvo kulturne baštine" i "Valorizacija arheološke baštine".

Ana Jurić, mag. geogr.
Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska

Pretpostavke razvoja ruralnog turizma na otoku Braču s naglaskom na razvojne mogućnosti mjesta Dol

Prema definiciji ruralni turizam ostvaruje se u različitim oblicima, u okviru kojih se posebno prepoznaje seoski turizam odnosno agroturizam na seoskim gospodarstvima te ostali oblici koji se ostvaruju na ruralnom prostoru izvan seoskih gospodarstava. Zahvaljujući povoljnom geografskom smještaju i položaju otok Brač ima odlične preduvjete za kvalitetan razvoj ruralnog turizma, čemu dodatno pridonose učestale trajektne linije s najprometnijom putničkom lukom Split, očuvani prirodni resursi, niz otočnih mjesta s tradicionalnom ruralnom arhitekturom te autohtona otočna gastronomska ponuda. Ruralna unutrašnjost otoka predstavlja najvrjedniji resursni potencijal za razvoj ruralnog turizma. Unatoč prirodno-kulturološkim različitostima i atrakcijama, prostor zaobalja karakterizira proces izrazite ekonomske i demografske degradacije. U takvim uvjetima razvijanje ruralnog turizma predstavlja temeljnu pretpostavku gospodarskog razvitka, a samim time i ublažavanje negativnih demografskih trendova. Mjesto Dol nalazi se na povoljnom geoprometnom položaju, u neposrednoj blizini priobalnog naselja Postira. Osnovna ekonomska djelatnost koja je razvijena u Dolu je poljoprivreda, što je u novije vrijeme potaknulo intenzivan razvoj agroturizma, temeljenog ponajviše na ekološki orijentiranoj proizvodnji. Temeljni nedostatak većine ruralnih naselja u unutrašnjosti otoka ogleda se u manjku smještajnih turističkih kapaciteta. Ponajprije je riječ o napuštenim tradicionalnim ruralnim naseobinama koje zahtijevaju adaptaciju i stavljanje u ekonomski isplativu funkciju. Najadekvatniji i najbolji način za rješenje navedenoga turističkog nedostatka ogleda se u privlačenju financijskih sredstava iz Programa ruralnoga razvoja RH, sufinancirajućih programa Hrvatske turističke zajednice te brojnih europskih programa za sufinanciranje. Neke od temeljnih prepreka s kojima je lokalno stanovništvo suočeno su neriješeni imovinskopravni odnosi, nedovoljna informiranost i educiranost u procesu pokretanja razvoja ruralnog turizma. Uslijed intenzivne deagrarizacije i okrnjene demografske slike unutrašnjeg dijela otoka Brača, razvoj ruralnog turizma nameće se kao jedini ispravan, ekološki održiv i ekonomski profitabilan način valorizacije lokalnih resursa i generator dugoročnoga gospodarskog napretka.

Ana Jurić, mag. geogr., GIS analitičar, rođena 27. rujna 1990. godine u Splitu. Preddiplomski jednopredmetni studij znanstvene geografije završava 2012. godine na Sveučilištu u Zadru. Diplomski studij Geografski informacijski sustavi završava 2015. godine pri Geografskom odsjeku na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

dr. sc. Sanja Klempić Bogadi
dr. sc. Sonja Podgorelec
Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, Hrvatska

Turizam kao pokretač razvoja na šibenskim otocima?

Šibenski su otoci zbog svoje marginalnosti i višedesetljetne gospodarske zapuštenosti uglavnom sačuvali izvorne prirodne karakteristike i visoku kvalitetu okoliša, što je temeljni uvjet održivog razvoja i ekološkog turizma. Budući da na njima nije bilo izgradnje velikih hotela i popratne infrastrukture, velik dio prostora sačuvan je i nema značajnije degradacije ekosustava. Potencijalni je problem spontani turistički rast. Prevelik broj turista, masovna izgradnja turističkih kapaciteta, ali i objekata sekundarnog stanovanja izazivaju degradaciju okoliša te tako uništavaju temeljni otočni ekonomski resurs. Stoga je taj proces nužno kontrolirati i usmjerivati. Razvoj, među ostalim, pretpostavlja potrebu za odgovarajućim stručnim kadrovima, dakle naseljavanje ljudi u radno aktivnoj dobi jer na šibenskim otocima ne postoji kritična masa radno sposobnog stanovništva koje bi moglo nositi njihov turistički i ukupni gospodarski razvoj. Postoje nesuglasice između stanovnika koji žele promjene i koji u turizmu vide mogućnost za otvaranje otoka i gospodarski prosperitet te onih koji ne žele nikakve promjene. Istraživanje provedeno 2011. na šibenskim otocima pokazalo je da dvije trećine ispitanika smatra da turisti svojim dolaskom i donošenjem drukčijih običaja i navika otok čine boljim mjestom za život. Istodobno, trećina stanovnika izražava veliku zabrinutost zbog zagađenja koje donosi tako velik broj ljudi i brodova, ali i neslaganje s nametanjem drukčijega životnog stila, za koji češće okrivljuju domaće turiste. Većina onih koji se osjećaju otočanima opiru se promjenama koje donose stranci – došljaci, i to prije svega turisti. Ipak, većina otočnih stanovnika svjesna je nužnosti promjena i prihvaća ih te odobrava izgradnju različitih objekata na otoku (hotela, kuća za odmor i apartmana, trgovina i sl.).

Dr. sc. Sanja Klempić Bogadi viša je znanstvena suradnica, zaposlena u Institutu za migracije i narodnosti od 2000. Diplomirala je, magistrirala i doktorirala na Geografskom odsjeku PMF-a Sveučilišta u Zagrebu. Surađivala je na nekoliko znanstvenih projekata, objavila dvadesetak znanstvenih radova te izlagala na brojnim međunarodnim znanstvenim konferencijama. U suautorstvu sa Sonjom Podgorelec objavila je knjigu "Gradovi potopili škoje – promjene u malim otočnim zajednicama" (2013.). Od 2010. vanjska je suradnica na Geografskom odsjeku PMF-a Sveučilišta u Zagrebu gdje na diplomskom istraživačkom studiju geografije drži izborni kolegij Suvremene sociogeografske teme. *Njezina su područja znanstvenog interesa demogeografija i socijalna geografija.*

Dr. sc. Sonja Podgorelec je sociologinja, viša znanstvena suradnica, zaposlena je u Institutu za migracije i narodnosti u Zagrebu. Kao suradnica na više znanstvenih projekata bavila se sociološkim aspektima života i zdravlja migrantica, djece u migraciji i povratku, individualnim orijentacijama i sociokulturnim obrascima ponašanja mladih, sociološkim (socijalno-gerontološkim) aspektima starenja stanovništva Hrvatske (posebice starenja otočnog stanovniš-

tva) i kvalitetom života. Samostalno ili u suautorstvu objavila je pet knjiga te više desetaka znanstvenih i stručnih radova. Važnije knjige: "Ostarjeti na otoku – kvaliteta života starijega stanovništva hrvatskih otoka" (2008.) i "Gradovi potopili škoje – promjene u malim otočnim zajednicama" (suautorica Sanja Klempić Bogadi, 2013.).

dr. sc. Jelena Lončar
Geografski odsjek, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska
Maja Adžija, prof.
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska
dr. sc. Ana Perinić Lewis
Institut za antropologiju, Zagreb, Hrvatska

Pijesak, more, ceremonija: društvene i ekonomske vrijednosti plaža i mogućnosti za turistički razvoj: primjer plaže Zrće (otok Pag)

Plaža Zrće, jedna od najljepših na otoku Pagu, transformirala se (kao i Novalja općenito) iz plažice, odnosno naselja za obiteljski turizam, u plažu koju svako ljeto "okupiraju" mladi željni zabave i koja svojim sadržajem nudi sve pogodnosti za daljnji razvoj tzv. *clubbing* turizma. Na vrhuncu sezone na plažu može stati i do nekoliko tisuća kupača. Ono što je vidljivo jest da je unatrag deset godina broj stranih turista u Novalji porastao za čak 100 000 te da je infrastruktura kapacitetno nedostatna i neodgovarajuća za tu vrstu turizma. Kao alternativa, ili paralelno s postojećim oblicima turizma, mogao bi se razvijati i kulturni turizam, s obzirom na to da se kraj plaže Zrće nalazi plaža Caska na dnu koje je staro rimsko naselje Cissa s arheološkim ostacima. Trenutačno je potencijal ovoga naselja zanemaren i slabo prezentiran, iako bi arheološki ostaci mogli biti zanimljivi turistima. Takav tip turizma možda bi više odgovarao i lokalnom stanovništvu. Ujedno, postoje i drugi tipovi turizma kojima bi se Novalja mogla okrenuti, npr. lječilišni i obiteljski (naspram zabavnog), što bi možda dugoročnije bilo bolje za lokalnu zajednicu. Trenutačnu situaciju u Novalji i plaži Zrće autorice će analizirati kroz intervjue s turistima u Novalji, starosjediocima Novalje i ljudima koji posjeduju kuće za odmor te već niz godina ljetuju u Novalji.

Dr. sc. Jelena Lončar (Zagreb, 1978.) diplomirala je na Geografskom odsjeku PMF-a, Sveučilište u Zagrebu, na kojemu je zaposlena kao asistent od 2005. do 2015. g. Obranila je doktorsku disertaciju "Ekonomsko-geografsko restrukturiranje Središnje Hrvatske u tranzicijskom periodu" (2011.). Glavna područja interesa su joj ekonomska geografija, industrijska geografija, politička geografija, globalizacija i regionalni razvoj. Do sada je objavila 15 znanstvenih radova u domaćim i stranim časopisima te u zbornicima radova. Sudjelovala je na 11 domaćih i inozemnih konferencija. Kao suradnik sudjelovala je u radu nekoliko domaćih i dvaju projekata Europske unije.

Maja Adžija, prof., rođena je u Zagrebu. Diplomirala na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu španjolski i talijanski jezik s književnostima Asistent je doc. dr. sc. Emila Heršaka na kolegiju diplomskog studija Antropologije "Antropologija budućnosti" i prof. dr. sc. Vjekoslava Afrića, na kolegiju "Suvremene antropološke teorije" na Katedri za antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagreb. Prije dolaska na Filozofski fakultet radila je kao stručna savjetnica za europske obrazovne projekte (LLP, Tempus, Jean Monnet) u Uredu za međunarodnu suradnju Sveučilišta u Zagrebu. Znanstveni joj se interesi kreću u smjeru književnosti i antropologije, javnih prostora, filozofske antropologije.

Dr. sc. Ana Perinić Lewis znanstvena je suradnica na Institutu za antropologiju u Zagrebu. Diplomirala je hrvatski jezik i književnost i etnologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Njezini znanstvenoistraživački interesi povezani su s otočnim studijama, otočnim prostorom i otočnim zajednicama, njihovim identifikacijama, migracijama i stereotipizacijama koje je obradila u svojoj interdisciplinarnoj doktorskoj radnji na primjeru otoka Hvara.

dr. sc. Ivana Marić
mr. sc. Zrinka Gregov
dr. sc. Kristina Bučar
Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska

Grad Hvar gospodarski zamašnjak otoka Hvara – strateške smjernice prema održivom razvoju i cjeloživotnom učenju

Otok Hvar turistički znalci svrstavaju u najljepše otoke svijeta. Naime, njegovi geomorfološki, klimatski, hidrogeografski, biogeografski i pejzažni resursi jedinstveni su ne samo na Mediteranu nego u čitavoj Europi. U Republici Hrvatskoj otok Hvar ima najveći broj sunčanih sati godišnje (više od 2700), bogate je kulturno-povijesne baštine, iznimno ugodne klime, vrhunske gastronomske ponude te je desetljećima poznato odredište suvremenih turističkih nomada. Otok je gospodarski određen monokulturom turizma i sve ostale gospodarske aktivnosti su u službi turizma. Prije stotinjak godina otok je imao svoju gospodarsku autarkiju, tj. održivo gospodarstvo koje je zadovoljavalo gotovo sve potrebe svojih stanovnika, a viškovi poljoprivrednih proizvoda prodavali su se izvan otoka. Otok Hvar oduvijek je bio važna nautička točka na Jadranu, a njegovi gradovi Hvar, Stari Grad i Jelsa u povijesti su imali bitne društveno-ekonomske značajke razvoja i prosperiteta u književnosti, umjetnosti, znanosti. Pod UNESCO-ovom zaštitom su: 1) Starogradsko polje, 2) benediktinska čipka, 3) uskrsna procesija "Za križen" i 4) mediteranska prehrana. Grad Hvar kao najveće i najrazvijenije središte otoka oduvijek je bio gospodarski i kulturni centar zbivanja. Procvat je doživio za vrijeme Mlečana, a očuvane srednjovjekovne građevine iz tog razdoblja i danas određuju vizuru grada. Lječilišni i kulturni turizam pokrenuti u vrijeme Austro-Ugarske mogu i danas biti kvalitetna nadogradnja postojećem turizmu tipa "more i sunce" koji privlači mlade i pretvara ga u ljetnu *party* destinaciju, potiskujući prava i vrijedna određenja ovog grada u drugi plan. Zato je po-

trebno marketinški odrediti *brand* otoka Hvara kao jedinstvenu cjelogodišnju turističku destinaciju koja nudi različite, ali nadopunjujuće elemente gdje bi se u turističkoj ponudi našli promociju svi otočni autohtoni proizvodi (riba, vino, masline, ulje, ljekovito bilje, smokve, rogač, …). Održivi razvoj turizma zahtijeva sinergiju sociokulturne, ekološke i ekonomske održivosti. Stoga je potrebno sve resurse, ljude, prirodu i znanje, postaviti u službu održivosti ovog otoka, a u tome presudno značenje ima stvaranje lokalne razvojne koalicije i cjeloživotno učenje.

Dr. sc. Ivana Marić rođena je Splitu 1972. godine. Doktorirala je 2011. na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu, na kojemu je 2013. godine docentica i nositelj kolegija: "Menadžment i menadžment neprofitnih organizacija". Njezino područje istraživanja su neprofitne organizacije, socijalno poduzetništvo te uloga upravljanja i balansiranja socijalnih i ekonomskih interesa za moderne organizacije u eri znanja. Sudjelovala je na nekoliko međunarodnih konferencija i seminara te je napisala više od dvadeset znanstvenih radova o poslovanju, utjecaju i važnosti suvremenih organizacija u globalnom okruženju.

Mr. sc. Zrinka Gregov diplomirana je inženjerka agronomije, magistrica biologije, magistrica poslovnog upravljanja, certificirani učitelj/trener poduzetništva i studentica međunarodnog doktorskog studija "Međunarodni ekonomski odnosi i menadžment". Viša je predavačica poduzetništva i voditeljica Specijalističkog diplomskog stručnog studija Poduzetnički menadžment na Veleučilištu VERN' u Zagrebu. Objavila je više od 30 znanstvenih i stručnih radova iz poduzetništva i biotehnologije te sudjelovala na mnogim domaćim i međunarodnim konferencijama. Tajnica je Udruge učitelja poduzetništva i članica Europske fondacije za razvoj menadžmenta (EFMD).

Dr. sc. Kristina Bučar diplomirala je na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu, a magistrirala i doktorirala na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu. Od 2000. godine, trenutačno u statusu docentice, zaposlena je na Katedri za turizam Ekonomskoga fakulteta u Zagrebu, gdje je nositelj kolegija "Turizam i okoliš" te "Turistička geografija". Glavna područja istraživanja vezana su joj uz važnost i ulogu turističkih resursa u razvoju turizma, odnos turizma i prostora te na koje načine turizam transformira određene prostore i na koji način turizam može biti nositelj održivog razvoja nekog prostora.

Veni Marinković, mag. geogr.
Lokalna akcijska grupa "ŠKOJI" Hvar – Vis – Šolta, Hrvatska

Otočna razvojna politika – od uspostave do današnjih pristupa i mogućnosti

Planiranje razvoja otočnog prostora dio je regionalne, a time i cjelokupne nacionalne razvojne politike Republike Hrvatske, temeljene na određenim zakonodavnim, planskim i strateškim odredbama i dokumentima te u nadležnosti tijela državne, županijske i lokalne uprave, ali i brojnih drugih dionika, poput organizacija civilnog društva, znanstvene zajednice, poslovnih subjekata te ostalih interesnih skupina i pojedinaca uključenih u razvojno promišljanje, planiranje i participiranje. Otoci se kao posebne prostorne cjeline s mnogih aspekata razlikuju od kopnenih te predstavljaju prvu regiju u Hrvatskoj prema kojoj se postavila razvojna politika. Ipak, poimanje razvojne politike otoka prošlo je značajne promjene od svoje inicijalne uspostave do danas. Nekoć se odnosila isključivo na eksplicitnu razvojnu politiku otoka, odnosno skup odluka i mjera direktno usmjerenih prema otočnom području, definiranih Nacionalnim programom razvoja otoka i Zakonom o otocima. Danas je segmente razvojne politike otoka, osim navedene eksplicitne, moguće prepoznati i implementirati kroz sveukupnu regionalnu te ruralnu razvojnu politiku. Upravo prepoznavanje mogućnosti te njihova implementacija predstavljaju svojevrsne izazove i zadatke različitih dionika razvoja lokalnih zajednica u pokušaju ostvarenja sveukupnih razvojnih ciljeva. Glavni ciljevi u radu su:

1. odrediti temeljne odredbe i načela u poimanju otočne razvojne politike nekada i danas
2. ocijeniti (ne)učinkovitost dosadašnje primjene glavnih zakonskih odredbi i strateških dokumenata otočnog prostora, kao i cjelokupne regionalne i ruralne politike, kroz postignute učinke na otočno recentno razvojno stanje, a u okviru glavnih razvojnih pitanja otoka
3. utvrditi nedostatke i mogućnosti primjenjivanih politika te
4. ocijeniti trenutačno stanje i dinamiku razvoja otočnih jedinica kroz uspostavljeni dinamički indikator regionalne razvojne politike.

Veni Marinković, mag. geogr., rođena je 1989. godine u Splitu. Osnovnu i srednju školu pohađala je u Komiži i Visu, a visokoškolsko obrazovanje nastavila je u Zagrebu na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Diplomirala je 2013. na temi "Suvremeno geostrateško modeliranje razvoja dalmatinskog otočja". Pohađa poslijediplomski studij na Geografskom odsjeku PMF-a Sveučilišta u Zagrebu. Trenutačno je zaposlena kao projektni planer u lokalnoj akcijskoj grupi "ŠKOJI". Znanstveni interesi su joj otoci, otočni te lokalni i regionalni razvoj.

Ivana Momčilović, slobodna umjetnica, dramaturginja
Lisa Penkova, plesačica i koreografkinja
"PhD in One Night" – međunarodni umjetnički projekt, Bruxelles, Belgija
Helena Klakočar, slobodna umjetnica/ilustratorica
Amsterdam, Nizozemska

Umjetnost kao otok – umjetnici kao dijelovi arhipelaga (odgovornog) turizma

Od davnih davnina otoci privlače umjetnost i umjetnike, a kroz njih i čitatelje, gledatelje, promatrače umjetnosti – kao metafora (ili stvarnost) izolacije i prekida, sanjarenja i bijega iz stvarnosti svakodnevice. Od *Ilijade* i *Odiseje*, preko *Robinsona Crusoa* (D. Defoe), *Grofa Monte Crista* (A. Dumas), *Misterioznoga otoka* (J. Vern), *Sanjarenja usamljenog šetača* (J. J. Rousseau), *Otoka s blagom* (R. L. Stevenson), *Gospodara muha* (W. Golding), *Otoka* (A. Huxley) do otoka kao mjesta dobrovoljne ili prisilne izolacije poznatih – Paula Gauguina, Napoleona, Viktora Hugoa … Na ovogodišnjoj "Anatomiji otoka" posvećenoj odgovornom turizmu međunarodni kolektiv istraživača i umjetnika različitih disciplina (suvremeni ples, suvremena violina, strip, teatar, dramaturgija, crtež, pjevanje) iz Belgije predstavljaju dijelove svojeg višegodišnjeg istraživanja "PhD in one night" / "Art is knowlegde" temeljenog na (očekivanom, ali sve zapostavljenijem) odnosu umjetnosti i obrazovanja, kao i obrazovanja i zadovoljstva, a koje već nekoliko sezona nastavljaju i na Visu, u istraživanjima njihove umjetničke grupe, i od prošlog leta i u korelaciji s otočanima. Prošlogodišnju radionicu stripa nazvanu "Zbjeg sa otoka, zbjeg na otok" nastavljaju i ovo ljeto, uključujući i radionicu "Škola (i) sreća/e" ("School and (of) Happiness") u kojoj u posljednjem tjednu ljetnih praznika žele s viškim učenicima razmotriti mogućnost kreativnog pristupa edukaciji i (često) izgubljenog zadovoljstva pri učenju. Njihova početna hipoteza jest da umjetnost i umjetnici svojom univerzalističkom i kozmopolitskom pripadnošću u slučaju aktivne suradnje s lokalnim stanovništvom, ali i otvorenošću za zainteresirane turiste, mogu postati dio lokalne odgovorne turističke ponude: putem *master classa* za sve (u kojemu će sami umjetnici mnogo toga naučiti od lokalne zajednice koja njih kao tranzitorne korisnike ljetnoga zbjega privlači, koliko i stanovništvo s otoka privlači kopno). Predstavit ćemo dva primjera umjetničke aktivnosti kao dio moguće turističke ponude širih razmjera (lokalno stanovništvo + turisti) i time poluge permanentnog obrazovanja:

– predstavljanje dosadašnjih umjetničkih radionica ART IS KNOWLEDGE na Visu (Liza Penkova, suvremena plesačica – Bruxelles, Belgija / Ivana Momčilović, dramaturginja – Bruxelles, Belgija).
– predstavljanje stripa o Visu (Helena Klakočar, crtačica stripa, Tilburg, Nizozemska).

Ivana Momčilović je dramaturginja. Živi i piše na otoku Bruxellesu i na drugim otocima. Između ostaloga je inicijatorica i koordinatorica umjetničko-pedagoškoga projekta "PhD in one night" ("Doktorat za jednu noć") koji proučava odnos između obrazovanja s jedne strane i (nestalog) zadovoljstva pri učenju s druge strane.

Liza Penkova suvremena je plesačica koja živi u Bruxellesu od 2003., gdje radi s plesnom skupinom za suvremeni ples "Rosas" i sudjeluje u drugim umjetničkim projektima u Europi. Jedna je od inicijatorica umjetničkog kolektiva "People Coming from Nowhere".

Helena Klakočar, akademska grafičarka, slikarica i filmski animator. Njezin rad prepoznatljiv je po dokumentarnim temama. Autobiografski strip dnevnik "Nemirno more" bio je nagrađen na Festivalu stripa u Angoulemu (Fr). Ta je knjiga tiskana u Belgiji, Italiji, Sloveniji, Srbiji i Hrvatskoj. Slijedio je nastavak NM2 te velik broj stripova objavljenih na internetu. Njezin je recentni rad VMS prošle godine izlazio u Zarezu, a sad se nastavlja na WWW.MOJSTRIP.COM. Taj je projekt izabran da bude predstavljen za vrijeme nizozemskog predsjedanja EU-om 2016. godine.

Antonio Morić Španić, mag. geogr.
CEDRA Split – Cluster za eko-društvene inovacije i razvoj, Split, Hrvatska

Dalmatinsko otočje: zimsko-ljetna demografska stvarnost

Dalmatinski otoci zbog svojih fizičko-geografskih posebnosti i jedinstvenog mediteranskog kulturnog pejzaža predstavljaju zonu visokokvalitetnog životnog prostora. Kako je turizam temeljna gospodarska djelatnost gotovo svih dalmatinskih otoka, osnovni problem s kojim se otoci suočavaju je sezonalnost. Posljedica toga je društvena slika otoka ljeti i zimi koja se izrazito razlikuje. Iako je temeljni predmet istraživačkog rada turistička sezonalnost, sustavno razmatranje prostorno-vremenske otočne stvarnosti neizostavno uključuje identificiranje ključnih veza i obrazaca u okviru nodalno-funkcionalne organizacije otočnog sustava, pri čemu je poseban naglasak stavljen na problematiku (među) otočnoga prometnog povezivanja. Suvremene otočne socioprostorne implikacije proizlaze iz međusobne interakcije triju društvenih skupina: stalnoga otočnog stanovništva, sekundarnog stanovništva (tzv. vikendaša) i turista. Prostornom analizom i uporabom suvremenih GIS alata razmotrena je prostorna raspodjela i međusobni odnos navedenih skupina te generirani društveno-sociološki obrasci među njima na razini godišnjih doba. Najintenzivnije prostorne interakcije očekivano su vezane uz ljetni period godine, kada na pojedinim otocima boravi višestruko veći broj turista i sekundarnog stanovništva od stalno naseljenoga lokalnog stanovništva, što implicira niz negativnih ekoloških posljedica na lokalni otočni sustav. Multifaktorskom analizom relevantnih sezonalnih turističkih pokazatelja, koristeći se pritom GIS alatima, u odnos je stavljena održivost prostorne infrastrukture, s jedne strane, i nosivi (opteretni) kapacitet, s druge. S obzirom na nedostatak stručno-znanstvenih radova s tematikom razmatranja teorijsko-koncepcijskih postavki turističke sezonalnosti u hrvatskom priobalju, njezinim osnovnim uzrocima, aktualnim procesima i budućim trendovima, provedeno istraživanje predstavlja polaznu točku budućim nisološkim razmatranjima suvremene otočne stvarnosti, kako na regionalnoj razini, tako i na lokalnoj (otočnoj) razini.

Antonio Morić Španić, magistar geografije, rođen je 22. listopada 1989. godine; diplomirao je na Prirodoslovno-matematičkome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 2014. godine zaposlenik je CEDRA Split (Cluster za eko-društvene inovacije i razvoj) kao stručni suradnik za izradu razvojnih dokumenata i strategija te kao voditelj pripreme projekata financiranih iz Europske unije. Područja interesa: prostorno planiranje i regionalni razvoj, primjena GIS-a u održivom upravljanju prostornim resursima te implementiranju u obrazovani sustav.

dr. sc. Iva Niemčić
dr. sc. Marina Blagaić Bergman
Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, Hrvatska

Otočanke o turizmu – kulturnoantropološka poimanja odnosa prema radu

Na primjerima prikupljenih narativa o životu žena na otoku ovim ćemo izlaganjem prikazati doprinos otočanki razvoju turizma te njihov odnos prema radu u toj gospodarskoj grani. Etnografsko istraživanje provedeno je na otocima Visu i Šolti, a obuhvaćene su različite generacije žena koje žive na otoku, bilo da su obiteljski vezane za otok ili su se odlučile doseliti. Bilježile smo refleksije na život na otoku, život i rad za vrijeme socijalizma i nakon njega, valorizaciju ženskog rada u okviru obitelji i formalnog zaposlenja, sudjelovanje u različitim razinama turističke djelatnosti, od sezonskog rada u niže kvalificiranim poslovima do kreiranja i upravljanja cjelokupnom turističkom ponudom otoka. Prikupljena etnografska kazivanja interpretirat ćemo kontekstualno u odnosu na određenu kulturnu sredinu i povijesno-ekonomske uvjete, posebice na karakteristike turističke gospodarske grane u okviru socijalističkog uređenja (gradnja velikih hotela i radničkih odmarališta u vlasništvu države; zatvorenost otoka s vojnim bazama za strane turiste, naglasak na "domaće" tržište odnosno na države bivše Jugoslavije). Etnografijom svakodnevne dinamike ženskoga rada propitujemo rodnu podjelu privatnih i javnih obveza; percepcije položaja žena na otocima te uobičajeni prikaz ženina života kroz geslo "trpljenje i strpljenje", usmjeravanje života žena na brigu za druge, kao i figure bijede, gladi i rada "od jutra do sutra". Prikupljene životne priče i, ne manje važno, karakteristike naracije otočanki, ocrtavaju način na koji žene pamte i ispisuju povijest turizma "odozdo". Zabilježenu usmenu povijest razumijevamo kao žensku otočnu baštinu. Dodatno, ovim izlaganjem želimo naglasiti doprinos etnografske metode te etnoloških i kulturnoantropoloških interpretacija razvoju uvida o životu ljudskih zajednica na otocima s ciljem uspostavljanja nisološkoga znanja i razvoja otočnih studija.

Dr. sc. Iva Niemčić zaposlena je kao znanstvena suradnica i zamjenica ravnatelja (2011. – 2015.) u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu od 1998. godine. Doktorirala je 2007. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Autorica je knjige o tradicijskom plesnom zbivanju na otoku Lastovu pod nazivom "Lastovski poklad. Plesno-etnološka studija" (2011.). Polja njezina interesa su istraživanje plesa, etnokoreologija, izvedbeni studiji,

plesna etnologija, uloge i funkcije u plesu u rodnom kontekstu, fenomen nematerijalne kulturne baštine, istraživanja otoka i otočni studiji.

Dr. sc. Marina Blagaić Bergman viša je asistentica na Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, Hrvatska. Doktorski rad obranila je 2014. iz interdisciplinarnoga područja otočnih studija s temom utjecaja ekonomije na život stanovništva otoka Šolte tijekom 20. i 21. stoljeća. Osim etnografskih istraživanja otoka te doprinosa istih otočnim studijima, sudjeluje u projektima koji se bave baštinskim studijima, antropologijom migracija i antropologijom prehrane.

dr. sc. Ana Perinić Lewis
Institut za antropologiju, Zagreb, Hrvatska

Voditeljica panela: **Otočne plaže i turizam**
Plaže su jedan od glavnih toposa na globalnom turističkom tržištu. Usprkos brojnim razvojnim inicijativama i isticanju prioriteta smanjenja sezonalnosti i razvoja drugih proizvoda, "sunce i more" su i dalje dominanti hrvatski turistički proizvodi. Razvojem otočnoga turizma otočne plaže su i dalje središte turističkih ponuda, što je utjecalo na lokalne zajednice, njihove aktivnosti vezane uz plažu te na njihove identifikacije. Na plažama se sukobljavaju interesi i ideje vezani uz njihove prostore. Na njima se može pratiti dinamika i odnosi između ekonomije, okoliša, politike i društva. Plaže su s jedne strane resursi koji se koriste, prostori turističkih fantazija i simbolike, s druge strane one su mjesta pripadanja, života i tradicija lokalnih obalnih i otočnih zajednica. Zbog turističke ponude i komercijalizacije dolazi do forsiranja unifikacije plaža (klasifikacija, tematizacija i zoniranje morskih plaža), lošeg upravljanja plažama te plažnim koncesijama pri kojima koncesionari okupiraju velik dio prostora plaže nudeći previše različitih i nepovezanih zabavnih i rekreativnih sadržaja. To uzrokuje snažne ekološke, društvene i ekonomske učinke na obalna područjima i otoke te ugrožava mogućnosti za razvoj održivog i odgovornog turizma. Stoga obalni i pomorski turizam treba biti usmjeren na gostoprimstvo koje je ekološki osjetljivo i obzirno prema lokalnoj zajednici, usmjereno na održivu gradnju, lokalne dobavljače, korištenje lokalnih proizvoda, zaštitu prirodne baštine te poštivanje lokalnih plažnih kultura, aktivnosti i tradicija.

Izlaganje: **Globalna, lokalna i "glokalna" plaža**
U turističkoj promociji i brendiranju destinacije hrvatske plaže predstavljene su kroz stereotipne slike krajolika izvan prostora i vremena, kao mjesta bez identiteta koja samo čekaju turiste željne zabave, mora i sunca. Ova predodžba "globalne plaže" sa standardiziranim opisom mjesta, krajolika, objekata i aktivnosti za provođenje odmora i dokolice u suprotnosti je s predodžbom plaže kao "kulturne arene" (Löfgren, 2002) i "kaleidoskopa kulture" (Lenček i Bosker, 1998). "Lokalna, mjesna plaža" važan je geografski simbol i fizički (stvarni) krajolik koji obalne i otočne zajednice prepoznaju kao područje dnevnih i sezonskih aktivnosti, lokalnih kultura, životnih stilova, povijesti i specifičnih tradicija.

Kako spojiti ove dvije predodžbe, fizičke stvarnosti i reprezentacije plaža u koncept "glokalne plaže"? Kako možemo okupiti turističke slike, fantazije, želje i očekivanja te vizije i potrebe obalnih i otočnih zajednica tijekom ljetne sezone? Uključivanjem otočne povijesti, tradicijskih zanimanja (npr. ribarstvo, brodogradnja) i praksi, kultura, kupališne baštine poveznih s otočnim plažama u turističku promociju, one će dobiti specifičan i prepoznatljiv imidž unutar standardizirane turističke ponude ljetnih, morskih destinacija.

Dr. sc. Ana Perinić Lewis znanstvena je suradnica na Institutu za antropologiju u Zagrebu. Diplomirala je hrvatski jezik i književnost i etnologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Njezini znanstvenoistraživački interesi povezani su s otočnim prostorom i otočnim zajednicama, njihovim identifikacijama, migracijama i stereotipizacijama koje je obradila u svojoj interdisciplinarnoj doktorskoj radnji o identifikacijskim procesima na otoku Hvaru.

dr. sc. Saša Poljanec-Borić
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska
dr. sc. James K. Reap
University of Georgia, Athens, GA, SAD

TOPOS – model za određivanje usklađenosti novih struktura u povijesnim dijelovima naselja

U otvorenim, tržišnim ekonomijama povijesni dijelovi naselja obično stvaraju visoku položajnu rentu. Zbog toga su oni često predmet intenzivne komercijalizacije i gentrifikacije. Također, "smeđe investicije" koje nerijetko predstavljaju i projekte konverzije namjene industrijskih struktura i površina često su smještene upravo u povijesnim dijelovima naselja. Uzimajući u obzir zakonitosti tržišnog gospodarstva u kojem je lokacijska renta jedna od ključnih poluga nekretninskog poslovanja, model TOPOS koji zapravo predstavlja kraticu za bitne elemente građevine (temelji, oblik krova, pročelje, otvori i struktura) balansira između želje i potrebe današnjih vlasnika nekretnina, pritiska tržišta za maksimalnim građevinskim iskorištavanjem zemljišta te društvene potrebe za očuvanjem povijesnih dijelova naselja. TOPOS usmjerava prema gradnji skladnih zgrada u povijesnim središtima i stvaranju ugodnih susjedstava, potiče kreativnost i novo oblikovanje, istodobno štiteći naslijeđene, povijesne strukture. U tom je smislu TOPOS model osobito prikladan za projekte regeneracije povijesnih dijelova naselja i njihovih kontaktnih urbanih zona u tranzicijskim i posttranzicijskim zemljama koje se često bore s problemom brutalne gentrifikacije povijesnih jezgara i uništavanjem usluge ekosustava kao što je "smisao mjesta".

Dr. sc. Saša Poljanec-Borić, rođena u Zagrebu 1961. godine, diplomirala je filozofiju i francuski jezik i književnost, magistrirala iz područja urbane sociologije te doktorirala na temi privatizacije hotelijerstva i razvoju konkurentnosti hrvatske turističke ponude na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Usmjerena je na interdisciplinarna istraživanja, objavila je

dvije knjige i četrdesetak znanstvenih radova iz područja društvenih znanosti, osobito se specijaliziravši za sociologiju i ekonomiku turizma, marketing u turizmu, ekonomsku sociologiju malih i srednjih poduzeća te za teme lokalnog institucionalnog razvoja. Govori engleski i francuski jezik te trenutačno surađuje na nekoliko domaćih i međunarodnih interdisciplinarnih projekata.

Dr. sc. James K. Reap profesor je i voditelj diplomskog konzervatorskog studija na Fakultetu za zaštitu okoliša i dizajn Sveučilišta u Georgiji u SAD-u. Diplomirao je američke studije na Sveučilištu North Carolina u Chapel Hillu i pravo na Sveučilištu u Georgiji. Bivši je voditelj programa studijskog boravka studenata sa Sveučilišta u Georgiji u Hrvatskoj, profesor međunarodnog i komparativnog prava na diplomskom studiju prava pri akademskom centru Dean Rusk Center te izvanredni profesor u Institutu za afričke studije Sveučilišta u Georgiji. Drži kolegije o međunarodnim pitanjima u zaštiti baštine te o svjetskoj baštini. Bivši je predsjednik i sadašnji glavni tajnik Odbora za pravna, administrativna i financijska pitanja Međunarodnog vijeća za spomenike i spomeničke cjeline (ICOMOS) te član nacionalnog vijeća američkog ICOMOS-a. Član je i Znanstvenog vijeća ICOMOS-a koje okuplja sve međunarodne znanstvene odbore ICOMOS-a. Bavio se konzervatorskim pitanjima u istočnoj i južnoj Europi, središnjoj Aziji, Africi i Bliskom istoku. Predavao je očuvanje baštine kao Fulbrightov stipendist na Znanstveno-tehnološkom sveučilištu u Jordanu te pravo na Institutu Orenburg Moskovske državne pravne akademije. Trenutačno je član uprave Odvjetničkog odbora za očuvanje kulturne baštine i Američkog odbora Plavog štita te bivši član uprave Zaklade za očuvanje povijesne baštine i konzervaciju američke savezne države Georgije. Pruža obuku i tehničku pomoć konzervatorskim vijećima diljem Sjedinjenih Američkih Država.

Vedrana Premuž Đipalo, mag. etn.
Etnografski muzej Split, Split, Hrvatska

Splitska plaža Bačvice kao mjesto susreta lokalnih tradicijskih praksi i turizma
Izlaganje se tematski nadovezuje na promatranje plaže kao dijela svakodnevice, povijesti i tradicijskih praksi. Radom se predstavlja istraživanje provedeno među članovima zajednice igrača picigina sa splitske plaže Bačvice. Iako je igra medijski učestalo vidljiva, detalji oko igre – povijesni razvoj, nepisana pravila igre, međusobni odnosi piciginaša, odnos prema drugima prisutnima na plaži te neizbježne promjene i prilagodbe izvedbe igre – manje su poznati široj, pa čak i onoj lokalnoj splitskoj javnosti. Istraživanjem se ukazalo na načine privrženosti navedene zajednice naspram mjesta – plaže Bačvice – te na načine stvaranja identiteta ove plaže. Razmatraju se i razlozi proglašenja picigina kao nematerijalnog kulturnog dobra te (ne)održivost uspostave natjecateljske forme igre. Poseban naglasak stavlja se na promjene koje nastupaju uslijed turističke ekspanzije i sve veće napučenosti ovoga poznatog splitskog kupališta te na "suživot" piciginaša, lokalnih kupača i turista.

Vedrana Premuž Đipalo diplomirala je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, smjer filozofija i etnologija. Od 2006. godine radi u Etnografskom muzeju u Splitu kao muzejska pedagoginja. Autorica je dvadesetak muzejsko-edukativnih projekata. Trenutačno pohađa Poslijediplomski studij na Filozofskom fakultetu u Splitu, interdisciplinarni mediteranski kulturološki modul.

dr. sc. Zoran Roca
CEIED – Interdisciplinarni istraživački centar za obrazovanje i razvoj, Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologias, Lisabon, Portugal
dr. sc. Maria de Nazaré Oliveira Roca
CICS NOVA – Interdisciplinarni centar za društvene znanosti, Universidade Nova de Lisboa, Lisabon, Portugal

Turizam sekundarnog stanovanja u Europi s posebnim osvrtom na Portugal

Ova prezentacija nudi *state-of-the-art* pregled pokretačkih snaga prostorne različitosti i socijalne složenosti svojstvenih širenju sekundarnog stanovanja u svim dijelovima Europe – od Skandinavije do Mediterana i od britanskog otočja do Rusije – u kontekstu suvremenih obrazaca mobilnosti u velikoj mjeri izazvanih turizmom. Novija istraživanja o pitanjima planiranja i politike jačanja fenomena sekundarnog stanovanja u Europi ponajviše promiču: (i) multidisciplinarni pristup tom fenomenu kao izrazu mobilnosti tzv. *leasure class*, odnosno stila života vezanog za rekreaciju kao konstitutivnog elementa postproduktivnog načina uporabe zemljišta i promjena u pejzažu; (ii) socioekonomske i planske perspektive razvoja i politika društvenih promjena i reorganizacije prostora izazvanih širenjem turizma sekundarnog stanovanja u doba prosperiteta i kriza.

U Portugalu je između 1991. i 2011. godine stopa rasta kuća i stanova za odmor bila 63 % te ih je u 2011. godini bilo više od jednog milijuna. Iako su vrlo očiti sveprisutnost i utjecaji tog fenomena na promjene uporabe zemljišta i svojstva pejzaža u svim dijelovima zemlje, tek odnedavno počela se obraćati pažnja na njegove učinke na prostorne identitete i lokalni razvoj. Percepcije utjecaja ekspanzije sekundarnog stanovanja vrlo su kontroverzne. Na primjer, u Nacionalnom strateškom planu za razvoj turizma sekundarno stanovanje smatra se jednim od deset glavnih prioriteta koje treba promicati, dok je u Nacionalnom programu politike prostornog planiranja preporučeno da se kontrolira širenje takvog turizma zbog učinaka koje ima na održivost korištenja zemljišta i pejzaža. Međutim, učinkovito upravljanje postojećim i budućim utjecajima širenja sekundarnog stanovanja nemoguće je bez temeljite inventarizacije i spoznaje specifičnosti prostorne raznolikosti nastanka i karaktera tog fenomena. Ova prezentacija donosi glavne rezultate nedavno zaključenog velikog pionirskog istraživačkog projekta o učincima širenja sekundarnog stanovanja u Portugalu, koje je osmislio i realizirao tim geografa i drugih stručnjaka u području prostornog planiranja, lokalnog razvoja i javnih politika.

Dr. sc. Zoran Roca je geograf i demograf, školovan na sveučilištima u Zagrebu, Strasbourgu i Columbusu (SAD). Od kraja 90-ih redoviti je profesor humane geografije, demografije i razvojnih studija te direktor Odsjeka za geografiju na Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologias (ULHT) u Lisabonu. Svoju istraživačku karijeru započeo je u Institutu za razvoj i međunarodne odnose (IRMO) u Zagrebu i nastavio u Odjelu za održivi razvoj Organizacije za hranu i poljoprivredu Ujedinjenih naroda (FAO) u Rimu. Odnedavno je i profesor na sveučilištima u Zagrebu i Splitu te na Veleučilištu VERN' u Zagrebu. U području međunarodne tehničke pomoći i suradnje za razvoj (UN, EU itd.) stekao je iskustva u brojnim zemljama Afrike južno od Sahare i jugoistočne Azije, u Kini i Brazilu te u istočnoj i južnoj Europi. Glavna su mu područja istraživačkih interesa i stručnosti: prostor i razvoj (teorijsko-metodološka pitanja vrednovanja identiteta prostora; lokalni razvoj i lokalno-globalna međuzavisnost), participativne metode u istraživanju i planiranju lokalnog razvoja te međunarodno umrežavanje istraživanja i izdavaštva.

Dr. sc. Maria De Nazare Oliveira Roca diplomirala je geografiju na Universidade Federal do Rio de Janeiro, magistrirala geografiju stanovništva na Ohio State University (SAD), a doktorirala geografiju na Sveučilištu u Zagrebu. Od 1983. do 1992. god. radila je u Institutu za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu, a 1993. – 2013. bila je profesor na Geografskom odjelu Universidade Nova de Lisboa u Lisabonu u Lisabonu, gdje je u razdoblju 2008. – 2013. bila i direktor e-GEO istraživačkog centra za geografiju i prostorno planiranje. Umirovljena od kraja 2013. godine, ona je i dalje aktivna kao istraživač savjetnik u CICS.NOVA – Interdisciplinarnom centru za društvene znanosti na Universidade Nova de Lisboa u Lisabonu. Njezina glavna područja istraživanja su: demografska održivost i lokalni/regionalni razvoj; socijalno-demografski profili pojedinih društvenih skupina (npr. mladi, stariji, poljoprivrednici, žene, privremeni stanovnici); prostorni utjecaji i društveno-ekonomski učinci migracija; demografska analiza za prostorno planiranje.

dr. sc. Lidija Runko Luttenberger, dipl. ing.
Komunalac d.o.o. Jurdani, Opatija, Hrvatska

Integralan pristup valorizaciji i očuvanju plaža

Plaže su rub ogromnoga morskog ekosustava, one su kod nas u pravilu tvorevine od stijena te pijeska i šljunka koje uz obalu drži energija mora, nalaze se u samom vrhu svjetskih prirodnih atrakcija i predstavljaju jedan od najdinamičnijih prirodnih okoliša. One su i iskaz prirodne jedinstvenosti koju neki paze, neki iskorištavaju, a uživaju svi. Plaže su vječna destinacija čovjeka kojega vodi njegova iskonska težnja za dodirom s prirodom. Međutim, održivost i pristup ovom osjetljivom dijelu izuzetno ranjivoga obalnog sustava ugrožena je ljudskim aktivnostima industrijalizacije obale, obzidavanja, izgradnje, lošeg gospodarenja otpadnim i oborinskim vodama, onečišćenjem, nepropusnošću tla, izgradnjom prometnica, zauzimanjem za privatne interese i rudarenjem. Urbanizacija je stvorila novu kategoriju obale, ponekad bez plaže ili s umjetnim lažnim plažama. U Hrvatskoj

se broj, veličina i prirodni karakter plaža neprestano umanjuju, a morska voda, zrak i tlo u krškim obalnim područjima sve više onečišćuju. Izlaganje ima cilj prikazati da se kod plaža interes za javnim zdravljem, osobito blagotvornoga djelovanja morske vode, poklapa s interesom za očuvanje zdravih ekosustava te da koristi od očuvanja prirodnih i tradicionalnih plaža za lokalnu zajednicu i turizam nadilaze potencijalnu korist od djelatnosti na obali koje narušavaju morski okoliš. Negativnosti liberalizacije, privatizacije, neprimjerene turističke izgradnje i općenito opasnosti zbog korištenja tla autorica posebno prikazuje na primjeru sjevernojadranske obale i otoka, posebno Lošinja. Također se temeljem svjetskih iskustava predlažu mogućnosti i instrumenti koje lokalna zajednica može koristiti za očuvanje plaže kao dragocjenoga prirodnog i gospodarskog resursa.

Dr. sc. Lidija Runko Luttenberger započela je studij tehničkih znanosti u São Paulu u Brazilu, diplomirala je na Sveučilištu u Rijeci 1983. godine, a 2010. stekla je doktorat znanosti iz inženjerstva okoliša na Tehničkom fakultetu Sveučilišta u Rijeci. 2014. izabrana je u zvanje docenta na Sveučilištu u Rijeci. Radila je u Brodograđevnoj industriji 3. maj, a trenutačno je zaposlena u komunalnoj tvrtki u Opatiji. Autor je knjige "Gospodarenje vodom i otpadom" i više od šezdeset znanstvenih članaka od kojih je većina predstavljena na međunarodnim skupovima.

Davor Stipan, prof.
I. gimnazija Split, Split, Hrvatska

Inzularnost kao ograničenje ili turistički resurs – primjer otoka Sveca

Otok Sv. Andrija, kao dio pučinskog arhipelaga istočnojadranske obale, od antičkog do recentnog razdoblja održava kontinuitet geostrateških, pučkopredajnih i graditeljskih osobitosti. No ponajviše od svega, on podjednako opstoji u fantazmagorijama njegovih nekadašnjih žitelja kao i u povijesnim činjenicama, na tragu mita i stvarnosti. Otočna povjesnica ukazuje na neobičnu živopisnost; od stradanja engleskih mornara zbog kojeg je na zemljovidima stekao epitet Vražjeg otoka, preko grobova neobično korpulentnih ljudi i njemačkog bombardiranja talijanskog brodovlja u Drugom svjetskom ratu, pa do nebrojenih brodoloma pod dubokim morem njegovih obala. Teško je zamisliti da je ovaj klisurasti greben ne tako davne 1951. godine imao 51 stalnog stanovnika, a još teže da je na njemu koncem 18. stoljeća podignut tvornički pogon za proizvodnju borove smole. Nekadašnji stanovnici uglavnom su se bavili ribarstvom i vinogradarstvom, a u skladu s općim trendom depopulacije manjih i pučinskih otoka na Jadranu, ista je definirana smrću posljednje stanovnice koncem prošlog tisućljeća. Smatra se da je otok bio naseljen u prapovijesti, a osobito geoprometno značenje na jadranskim pomorskim rutama u antici i srednjovjekovlju potvrđuje brojnim hidrološkim arheološkim nalazima kao i povijesnim te kartografskim svjedočanstvima. Unutrašnjost otoka obilježavaju iznimne priče domaće maritimne usmene predaje. Jedno od takvih tumačenja kaže da na Poju, jedinoj većoj agrarnoj površini, ne raste viša vegetacija na mjestu gdje su navodno po-

kopane benediktinske redovnice koje su tu imale samostan. Benediktinski samostan na toj je lokaciji postojao te o njemu svjedoče fragmentarni materijalni ostaci. Druga pučka vizija vezana je za daleko poznatiji lokalitet na otoku zvan Krajicino. Prema lokalnoj legendi ilirska kraljica Teuta dala je sagraditi tvrđavu na istočnom grebenu otoka bježeći od nasrtaja pobjedničke rimske vojske. Ipak, riječ je o kasnoantičkoj utvrdi koju podiže Bizant u 6. stoljeću. U dualitetu značajnog korpusa baštinskih manifestacija nalazi se sav potencijal jednog rubnog pučinskog mikrokozmosa koji sve brže nestaje. Izlaganje će pokušati približiti važnost otoka Sv. Andrije kao iznimnog turističkog resursa te ponuditi metode rentabilne održivosti.

Davor Stipan, prof., rođen je 1983. u Splitu. Završio je studij povijesti umjetnosti i geografije na Sveučilištu u Zadru te obranio diplomski rad pod nazivom "Sakralna arhitektura u Splitu u 17. i 18. stoljeću". Doktorand je na povijesti umjetnosti na Sveučilištu u Splitu. Od siječnja 2013. zaposlen u Prvoj gimnaziji u Splitu. Područja istraživačkog interesa su mu teorija arhitekture, likovna kritika i povijesnoumjetnička baština Dalmacije. Redovito objavljuje za "Art magazin Konturu", "Vijenac", "Hrvatsku zoru" i "Informaticu Museologicu". Redoviti je član Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske, Matice hrvatske i Društva prijatelja kulturne baštine Split.

dr. sc. Stjepan Šterc
Geografski odsjek, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska

Zakon o otocima – koncepcijski promašaj ili hrvatska potreba?

Zakon o otocima donio je Hrvatski državni sabor na sjednici 26. ožujka 1999. godine, a objava nosi simbolički datum 1. travnja 1999. godine. Kao da smo se šalili i hrvatskoj javnosti uputili dokument koji svojom težinom, sadržajem, pristupom i općenito koncepcijom pokušava nametnuti ustaljenim procesima u otočnom prostoru novi oblik funkcionalne učinkovitosti. Usprkos novim (dvjema) izmjenama inicijalnog zakona ostaje potvrda njegove provedbe i osjećaj kako nismo imali dovoljno hrabrosti ozakoniti i usmjeriti procese bez koji nema ozbiljnijih promjena na potencijalno najvrjednijem hrvatskom prostoru. Sama koncepcija održivosti prostora zakonski je dominantni sadržaj iz kojeg nam nije u osnovi jasno za koga se ta održivost planira, kome je namijenjena i postaje li otočni prostor time funkcionalniji za lokalnu i širu zajednicu. Nakon provedene ankete na svim naseljenim otocima dobiveni su stavovi reprezentativni za veće i manje otoke i sukladno njima su se postavili članci, koji međutim ipak nisu pokrili ključnu problematiku hrvatskih otoka: revitalizaciju imigracijskom varijantom i usklađivanje gruntovnice i katastra kao osnovne pretpostavke ozbiljnijih investicija u otočnom prostoru. Nismo zakonom dodirnuli niti još jedan ključni problem cijelog otočnog prostora, a vezan je primarno za trajektnu povezanost, dodirnutu samo simbolički kroz cijenu otočne karte, bez ozbiljnijeg testiranja i modeliranja mogućeg postavljanja državnog prijevoznika u

cijelosti u proračunski sustav i besplatnog prijevoza gostiju i otočana u širem strateškom interesu. Upravo ćemo na modelu državnog prijevoznika testirati potencijalnu mogućnost povećanja dolaska, noćenja i ukupnog prihoda od turizma na izuzetno otočnom potencijalu. Zakon o otocima bio je samo blagi pristup strateškom hrvatskom prostoru koji ne smije ostati bez svoje osnovne prostorne funkcije, bez populacije i razvojnog potencijala, a to se mora novim zakonom učinkovitije razraditi kao hrvatska potreba.

Dr. sc. Stjepan Šterc rođen je godine 1953. u Desnoj Martinskoj Vesi, a osnovnu školu, I. gimnaziju i studij geografije završava u Zagrebu na Geografskom odsjeku PMF-a 1979. Godine 1980. izabran je za asistenta na istom Odsjeku. Magistrirao je 1987., a doktorirao 2012. godine. Radio je u Vladi RH, Ministarstvu vanjskih poslova i bio pomoćnik ministra razvitka i obnove i obrane. Sudionik je Domovinskog rata, djelatni časnik Hrvatske vojske, jedan je od osnivača Instituta Ivo Pilar, Hrvatskih studija i časopisa "Društvena istraživanja". Predaje pet kolegija i autor je 90-ak znanstvenih i stručnih radova te sudionik s izlaganjima na 27 znanstvenih skupova. Objavio je dva sveučilišna udžbenika.

dr. sc. Lucija Šimičić
Odjel za lingvistiku Sveučilišta u Zadru, Zadar, Hrvatska

Lokalni govori kao simbol identiteta i izvor ekonomskog profita: istraživanje mogućnosti jezika kao resursa u otočnom kontekstu

Očuvanost lokalnih govora na hrvatskim otocima kao i njihovo visoko simboličko vrednovanje (Sujoldžić 2009; Sujoldžić i Šimičić 2013) značajan su oslonac u procesima identifikacije hrvatskog otočnog stanovništva. U postmodernom svijetu određenom globalizacijskim procesima te podređenom konzumerizmu (Bauman 2000), čak se i simbolički resursi mobiliziraju u proizvodnji robe kojom je moguće ostvariti ekonomsku dobit. Cilj je rada istražiti mogućnosti lokalnih varijeteta kao višestrukog resursa u otočnim zajednicama. Jezik i dalje služi kao snažno sredstvo simboličke konstrukcije lokalnog identiteta, ali i nudi mogućnost transformacije nekadašnjih marginaliziranih periferija u nove centre (Duchêne i Heller 2012; Heller et al. 2014). Iako već i sama inercija globalizacijskih procesa uzrokuje ovu transformaciju, ona se produbljuje i aktivnošću lokalne zajednice, među ostalim, komodifikacijom jezika kao jednoga vida komodifikacije autentičnosti općenito (Heller et al. 2014). Iako je ovaj proces u hrvatskome kontekstu tek u svojim začetcima, analizom njegovih dosega, njegovom usporedbom s istovjetnim procesima u drugim sredinama kao i promišljanjem mogućnosti, ali i izazova, koje postavlja, u radu se razmatra na koji su način povezani i u kojem međuodnosu stoje nastojanja da se lokalni govori očuvaju i pokušaja da ih se komodificira, tj. ponudi kao (turistički) proizvod. U tom se smislu postavlja i pitanje je li moguće pomiriti diskurs jezika kao prava i jezika kao resursa (Ruiz 1984) te koji je od njih prikladniji za dugoročan i održiv razvoj otoka i dobrobit otočnog stanovništva u Hrvatskoj.

Dr. sc. Lucija Šimičić zaposlena je kao docentica na Odjelu za lingvistiku Sveučilišta u Zadru. Njezini znanstveni interesi uključuju jezičnu politiku i upravljanje jezikom, jezičnu varijabilnost i promjenu, dijalektologiju, jezične stavove i obrazovnu lingvistiku. U doktorskom se radu bavila ulogom jezičnih stavova i identifikacijskih procesa u promjeni jezika i očuvanju jezičnog vitaliteta na otoku Visu. Aktivno je surađivala na nekoliko domaćih i europskih projekata.

dr. sc. Ugo Toić
OTRA d.o.o. Cres, Hrvatska

Povijesni krajolik kao temelj razvoja – istraživanje arhitektonske baštine otoka Cresa

Otok Cres je od 2010. godine pilot-područje za provedbu Pilot-projekta lokalnog razvoja Vijeća Europe. PPLR utvrđuje politički okvir za konzultacije i rasprave o strategiji dugoročnog razvoja koji se temelji na atraktivnosti područja i njegovih komparativnih prednosti. Njegov je cilj stvaranje inovativnih odgovora i mjera koje mogu poboljšati životne uvjete i kvalitetu života. U tom pogledu baština je resurs koji se na održiv i domišljat način može koristiti za pokretanje razvoja. PPLR u Hrvatskoj ovime pokušava izgraditi novi model razvoja u kojem naslijeđe predstavlja glavnu polugu razvoja. Razvoj "po svaku cijenu" predstavlja stvarnu prijetnju za vrijednost baštine i lokalnu tradiciju. To otvara razna pitanja na koja treba odgovoriti kroz Projekt razvoja Cresa: Kako se vrijednost baštine može koristiti za lokalni razvoj? Kako kulturno nasljeđe može doprinijeti modelu društva koji zajednica nastoji izgraditi kao jamstvo za budućnost? Kakvu ulogu kulturna baština može igrati u fizičkom i etičkom razvoju teritorija? Koje će mjesto kulturna baština zauzeti u politici urbanog planiranja i regionalnog razvoja? Što se može učiniti kako bi se osiguralo da razvoj jamči urbani i ruralni identitet koji obilježava teritorij? Kako bi se procijenio razvojni potencijal baštine na otoku, u okviru PPLR-a provedeno je istraživanje baštine. Preliminarna analiza rezultata ukazuje da je creska građevna baština bogatija i raznovrsnija od prvotno očekivane ili općenito priznate. Ona ima specifične karakteristike koje određuju ambijent količinom izvorno očuvanih i nepromijenjenih tradicionalnih i povijesnih građevina. Lokalni identitet protkan je tim nasljeđem koje predstavlja jedini materijalni trag društveno-ekonomske organizacije otoka u prošlosti. Ambijent i dalje ostaje autentičan i to je ono što se ističe na otoku. Izmjene i preinake građevina koje su dovele do nepopravljivih šteta gubitkom njihovih karakterističnih svojstava i izvornosti još uvijek su samo sporadične i nisu poprimile nezaustavljive razmjere.

Ugo Toić rođen je 1964. u Rijeci. Diplomirao je 1989. na Agronomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a doktorat je obranio 1996. na sveučilištu u Udinama (Italija). Početkom 90-ih godina prošlog stoljeća radi kao poljoprivredni savjetnik na Cresu, a od 1997. do 2003. obavlja funkciju pomoćnika ravnatelja Hrvatskog zavoda za poljoprivrednu savjetodavnu službu. Do 2010. bavi se konzultantskim poslovima na različitim projektima iz područja ruralnog razvoja, s naglaskom na valorizaciju i zaštitu autohtonih poljoprivrednih proizvoda. Od sredine 2010. radi kao voditelj Pilot-projekta lokalnog razvoja otoka Cresa.

Lea Vene, mag. hist. art.
Marija Borovičkić, mag. hist. art.
Udruga Siva zona, prostor suvremene i medijske umjetnosti, Korčula, Hrvatska

Promišljanje dijaloga industrijske baštine i umjetničke proizvodnje.
Slučaj otoka Korčule i Vele Luke

Otok Korčula je tijekom prošlog stoljeća zasnivao svoju proizvodnju i gospodarstvo velikim dijelom na svojoj dobro razvijenoj industriji (brodogradnji, montaži, ribljoj i ambalažnoj industriji, industriji tekstila, boja, ljepila, lakova i elektroničkih uređaja) koja je svojim kapacitetima proizvodnje i zapošljavanja i uspješnošću poslovanja bitno obilježila pojedina mjesta, otok i šire. Većina pogona tijekom privatizacije je zatvorena, pala u stečaj ili znatno izmijenila upravljačku i proizvodnu strukturu, kao i broj zaposlenih. S obzirom na to da su nekad efikasni proizvodni kapaciteti bitno smanjeni, dogodile su se i goleme promjene, ne samo u gospodarstvu, nego i u javnom mnijenju, a stanovnici su primorani okrenuti se novim izvorima financiranja – najčešće turizmu. Imajući na umu taj kontekst projekt *Industrijska baština otoka Korčule* teži senzibilizirati (prije svega lokalno stanovništvo, ali i ostale posjetitelje, turiste i struku) i revalorizirati kulturno nasljeđe industrijske baštine; njezin gospodarsko-povijesni, socijalni, urbanistički, arhitektonski i tehnološki aspekt u sprezi s lokalnom memorijom. Industrijski objekti koji su u inicijalnom fokusu istraživanja smješteni su primarno na području Vele Luke ("Greben", "Jadranka" i "Ambalaža") te su zabilježeni u trenutačnom stanju s ciljem kreiranja arhiva, ali i istraživačke i umjetničke baze za daljnje "alternativno" korištenje i interpretaciju. Kroz izlaganje želimo predstaviti dosadašnje istraživanje utemeljeno na etnografskom i narativnom materijalu prikupljenom zahvaljujući bogatom sjećanju lokalnog stanovništva, ponajprije bivših radnika u tvorničkim pogonima. Kroz rad na prikupljenom materijalu te u suradnji s domaćim udrugama i pojedincima projekt je usmjeren prema daljnjim umjetničkim intervencijama i interpretacijama (*site-specific* intervencije, performansi, izložbe i radionice). Imajući na umu snažnu tradiciju međunarodne umjetničke kolonije u Veloj Luci želimo osmisliti nove moguće modele turističke ponude proizašle iz naslijeđa industrijske baštine, a realizirane kroz inkluzivni dijalog domaćeg stanovništva, kustosa i umjetnika.

Lea Vene je povjesničarka umjetnosti, kulturna antropologinja i teoretičarka mode. Kustosica je u Galeriji "Miroslav Kraljević" i Foto galeriji KIC u Zagrebu, organizatorica ETNO film festivala u Rovinju te istraživačica u Centru za istraživanje mode i odijevanja – CIMO.

Marija Borovičkić je povjesničarka umjetnosti, etnologinja i kulturna antropologinja. Stažirala je u Laubi i Galeriji Forum. Aktivna je članica Sive zone, prostora medijske i suvremene umjetnosti u Korčuli. Radi kao nezavisna kustosica, piše osvrte, eseje i kritike. Trenutačno stažira na Institutu za povijest umjetnosti u Zagrebu.

dr. sc. Kuang-Yu Wang
Sveučilište Chung-Yuan, Tajvan

Mijena i identitet. Kada otok prestane biti otok – slučaj Yilana u Tajvanu
Turizam je često služio kao sredstvo za revitalizaciju ruralnih gradova i sela, osobito onih područja u kojima su dominantni bili primarni i sekundarni gospodarski sektor. Češće se isticao profit od turizma nego njegovi utjecaji. Lokalno stanovništvo nije bilo svjesno mnogih utjecaja turizma dok oni već nisu bili prisutni. U slučaju Yilana ti utjecaji uključuju rast cijena, prometne gužve, promjene u trgovini i poslovanju koji su dotad odražavali potrebe lokalne zajednice, kao i promjene lokalnog krajolika i identiteta. Yilan je tajvanska pokrajina s 0,45 milijuna stanovnika smještena jugoistočno od metropolitanskog područja Taipeija na kojem živi sedam milijuna stanovnika. Planinskim lancem odvojen od Taipeija te okružen pošumljenim razvođem i poplavnom dolinom rižinih polja prema istoku i Pacifiku, Yilan je dugo nazivan područjem "iza planina". Prije 1900. godine promet između Yilana i Taipeija odvijao se uglavnom planinskim putovima i morem. Pozicija "otoka unutar otoka" Yilanu je dala mnoge specifične karakteristike u usporedbi sa zapadnim dijelom Tajvana. Između 1924. i 1980. izgrađena je željeznička pruga i dvije ceste, no i dalje je put od Taipeija do Yilana trajao dva do tri sata. Promjene su se i dalje događale, ali u dinamičkoj ravnoteži s lokalnim karakterom i identitetom. Međutim, otvaranjem nove autoceste 2006. godine vrijeme putovanja između Yilana i Taipeija smanjeno je na manje od jednog sata, čime je dokinuta geografska izolacija koja je dotada obilježavala Yilan. Razvoj turizma pratile su zemljišne špekulacije i dramatične promjene krajolika. Ovo istraživanje proučava utjecaje i promjene krajolika nakon izlaska iz izolacije te neke pokušaje očuvanja lokalne održivosti i identiteta.

Dr. sc. Kuang-Yu Wang diplomirao je ekonomiju i krajobraznu arhitekturu, magistrirao krajobraznu arhitekturu i doktorirao geografiju. Docent je na Odsjeku za krajobraznu arhitekturu Sveučilišta Chung Yuan u Tajvanu i potpredsjednik Tajvanskog instituta krajobraznih arhitekata. Područja njegova interesa obuhvaćaju upravljanje krajolikom s ciljem lokalne održivosti i očuvanja identiteta u ruralnim područjima, upotrebu umjetnosti i pejzažne umjetnosti kao medija razumijevanja krajolika te percepcijske i performativne aspekte razumijevanja i planiranja krajolika te upravljanja njime.

dr. sc. Jelena Zlatar
dr. sc. Željka Tonković
Institut za društvena istraživanja, Zagreb, Hrvatska

Od masovnog turizma prema održivom turizmu: usporedba triju tipova turističkog razvoja na otoku Braču
Izlaganje se temelji na komparaciji triju studija slučaja kojima su obuhvaćene tri lokalne zajednice i turistička odredišta na otoku Braču: Povlja (2008.), Postira (2013.) i Bol (2015.). Podaci su prikupljeni polustrukturiranim intervjuima s različitim tipovima ak-

tera unutar svake lokalne zajednice te analizom dokumentacije i statističkih podataka. U pokušaju pronalaženja odgovora na pitanje o optimalnom razvoju turizma na otocima, pogotovo održivog turizma, navedena tri mjesta izabrana su kao primjeri triju različitih tipova razvoja, kako turističkog, tako i ekonomskog, društvenog i kulturnog. Pritom su se pokušale istražiti njihove pozitivne i negativne strane kao i mogućnosti daljnjeg razvoja svakog mjesta. Istraživanje je pokazalo kako Povlja predstavljaju primjer stagnacije u svakom smislu, pogotovo turističkom, zbog neosmišljenog koncepta razvoja i neupotrebljavanja njihovih razvojnih kapaciteta, čemu je uglavnom doprinijela privatizacija turističkih kapaciteta bez njihova daljnjeg iskorištavanja. Postira su primjer ravnomjernog održivog razvoja koji se temelji na mješovitoj otočnoj ekonomiji i razvoju selektivnih oblika turizma među kojima se nalaze i tipovi turizma koji imaju potencijal prevladavanja sezonalnosti i usmjeravanja na cjelogodišnji život mjesta. Bol se razmatra kao primjer razvoja koji se temelji najvećim dijelom na masovnom turizmu, pri čemu kroz povećanu izgradnju turističkih kapaciteta dolazi do gubljenja identiteta mjesta i ugrožavanja ekološke održivosti. Istraživanje također ukazuje i na poteškoće u ravnomjernom razvoju navedenih mjesta, tj. na nemogućnost uspostavljanja sinergije u razvoju turizma svih mjesta na otoku. Pitanje koje se zato u radu otvara jest i pitanje o optimalnom razvoju turizma, ali i drugih razvojnih odrednica Bola, Povalja i Postira kroz potencijalne zajedničke razvojne strategije za otok Brač u mjeri u kojoj je moguće govoriti o takvim strategijama, tj. ako je zajednički i usmjereni razvoj svih mjesta na otoku moguć.

Dr. sc. Jelena Zlatar rođena je 1982. godine u Zagrebu. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu diplomirala je filozofiju i sociologiju 2006. godine, kada se i zapošljava u Institutu za društvena istraživanja u Zagrebu, gdje radi u grupi za sociologiju sela, grada i prostora. Sudjelovala je na brojnim znanstvenim konferencijama u Hrvatskoj i inozemstvu. Doktorirala je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu s temom "Utjecaj društvenih aktera na urbane transformacije i obnovu Zagreba nakon 2000. godine" (2012.). Autorica je knjige "Urbane transformacije suvremenog Zagreba" (Plejada i Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, 2013.).

Dr. sc. Željka Tonković rođena je 1982. godine u Splitu. Studij sociologije i povijesti na Sveučilištu u Zadru završila je 2005., a od 2006. zaposlena je na Odjelu za sociologiju Sveučilišta u Zadru. Doktorirala je 2012. na poslijediplomskom doktorskom studiju sociologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Područje njezina istraživačkog interesa obuhvaća urbanu sociologiju i sociologiju prostora. Izlagala je na više međunarodnih skupova te se usavršavala na ljetnim školama i radionicama. Od lipnja 2012. voditeljica je Sekcije za sociologiju prostora pri Hrvatskom sociološkom društvu, a od 2015. koordinatorica je međunarodne akademske mreže za maritimnu sociologiju SSASEA – Social Science and the Sea. Suautorica je knjige "Zadarska riva kao prostor urbanosti" (Sveučilište u Zadru, 2014.).

OKRUGLI STOL
DOBRE PRAKSE VIŠKOGA TURIZMA

Subota, 19.9. 2015. Gradska vijećnica, Grad Vis

9:00-11:00

Sudionici:

Mari Greget, direktorica TZ Komiža
Ivo Fiamengo, direktor TZ Vis
Manuela Antičević, koordinatorica aktivnosti LAG-a "ŠKOJI"
Veni Marinković, projektna planerica LAG-a "ŠKOJI"
Marica Grgurinović, kazalište "Besa"
Katarina Pincetić, Turistička agencija "Paiz Travel"
Pino Vojković, Turistička agencija "Alternatura"
Srednja škola "Antun Matijašević Karamaneo", Vis

Na ovogodišnjem Okruglom stolu u sklopu simpozija o odgovornom turizmu i cjelogodišnjem životu na otocima, raspravljat ćemo o stanju te perspektivama razvoja turističke ponude na otoku Visu. Poseban naglasak stavit ćemo na postojeće alternativne, odnosno selektivne turističke oblike u kontekstu obogaćivanja tradicionalne ponude otoka temeljene na suncu i moru te na mogućnostima za ublažavanje postojeće turističke sezonalnosti i utjecaja na integrirani razvoj turizma. Unatoč činjenici da broj dolazaka i noćenja turista iz godine u godinu raste, otok Vis je još uvijek relativno nova i neotkrivena destinacija, bez afirmirane strategije razvoja turizma, stoga s opravdanjem možemo postaviti pitanja: "Kakav turizam želimo razvijati na otoku?" i "Koja je uloga željenog i planiranog turističkog razvoja u održivom i cjelogodišnjemu otočnome životu?" O ovim pitanjima raspravljat će ključni dionici turističkoga otočnog razvoja, a kao rezultat rasprave, nadamo se prijedlozima budućih ciljeva, mjera i projekata turističkog i cjelokupnog razvoja otoka Visa.

4. Anatomija otoka

VIS, HRVATSKA 2015.

RADIONICA

ALTERNATIVNI TURIZAM – NOVI TURISTIČKI SADRŽAJI U STARIM ZDANJIMA

21 | 9 | 2015 – 26| 9 | 2015

O RADIONICI

Dosadašnje tri radionice programa "Anatomija otoka" obrađivale su ključne viške teme: lokalitet grčke Isse u kontekstu grada i otoka Visa, zapuštene dijelove gradova Visa i Komiže te problematiku viških sela. Rezultat radionica je 16 projekata, odnosno studentskih prijedloga, mogućih intervencija u prostoru. Izložba tih radova bit će postavljena u gradu Visu za vrijeme ovogodišnjega simpozija i radionice.

Tema četvrte radionice **"ALTERNATIVNI TURIZAM – novi turistički sadržaji u starim zdanjima"** logičan je nastavak pokušaja da se potakne nastojanje stvaranja sadržaja i događanja koji nisu klasična ponuda "sunca i mora", već se koncentriraju na "nove specifičnosti" kojima želimo Vis učiniti drugačijim mjestom. Radionica polazi od spoznaje da su postojeći trendovi turističkoga razvitka ekološki i kulturni, te dugoročno i ekonomski, neodrživi.

Temom radionice nastoji se uspostaviti odgovorni razvoj otoka; u urbanističkom smislu to je "unutrašnja reurbanizacija" postojećega građevinskog fonda. Prije eventualnoga građenja novih turističkih kapaciteta treba preispitati sve postojeće koji mogu odgovoriti planiranim zahtjevima.

Što su to "novi sadržaji"?
U programskome smislu "Radionica 2015." traži alternativne pristupe koji mogu doprinijeti stvaranju originalne turističke ponude sposobne da pomogne procesu stvaranja:
(1) Otoka Visa atraktivnoga za svakodnevni život otočana i
(2) Alternativne ekonomske diversifikacije koja bi otok Vis učinila ekonomski i kulturno održivim kroz sve četiri sezone.

Što su to "stara zdanja"?
Pod tom sintagmom podrazumijevamo sve napuštene i zapuštene objekte i lokalitete na otoku Visu koje više nitko ne koristi. Tu spadaju privatne stambene i gospodarske zgrade, javne građevine poput škola i kulturnih domova, proizvodni pogoni u privatnom vlasništvu, fortifikacijski objekti, gusterne i "vinske stanice" te vojni objekti.

Studentskim timovima bit će prezentiran niz takvih objekata i lokaliteta. Timovi će moći izabrati jedan ili više takvih zdanja. Objekte za koje ne postoji dokumentacija, studenti će sami trebati snimiti u mjeri koja omogućuje izradu prijedloga.

Radionica će se održati od 21. do 26. 9. 2015. Očekujemo oko 40 studenata koji će u mješovitim grupama predložiti moguće oblike budućeg načina korištenja postojećih zdanja, prikazati izračun ukupne površine koja se predviđa za predloženu namjenu i objasniti ključne kratkoročne i dugoročne ekološke, kulturne i ekonomske kvalitete predloženih rješenja. Uz planerske zadatke, studenti će imati i "praktične radove", kako bi im se približio način života na otoku.

STUDENTI, VIS JE VAŠ!

Zadatak Radionice 2015.

Naziv ovogodišnje radionice "Novi turistički sadržaji u starim zdanjima" trebao bi biti manje ograničavajući i glasiti "NOVI SADRŽAJI U STARIM ZDANJIMA", bez onoga "turistički". Zašto? Zato što je naš cilj boljitak otoka Visa u svim segmentima, od kojih je turistički samo jedan.

STARA ZDANJA su ona napuštena i zapuštena, na Visu ih ima u velikome broju. Kako fizičkih objekata, tako i krajolika. Danas na Visu živi između 3000 – 3500 stanovnika, od kojih u gradovima Visu i Komiži njih oko 90 %. Ako je početkom 19. stoljeća bilo između 10 000 – 15 000 stanovnika na cijelom otoku, ako je nakon Drugoga svjetskog rata bilo smješteno po kasarnama još nekoliko tisuća vojnika, onda je Vis danas gotovo prazan otok. Objekti, građevine, kuće i kasarne u kojima su ti ljudi ranije živjeli postoje i danas. Uz niz novoizgrađenih stambenih i drugih objekata. I još se grade nove kuće i apartmani, i još se planiraju novi hoteli i drugi "smještajni kapaciteti".

U gradovima Visu i Komiži ima najmanje stotinjak kuća bez krova i prozora. U viškim selima, a ima ih dvanaest, živi od 5 – 30 stalnih stanovnika po selu. U selu Oključna nema više niti jednog stalnog stanovnika. Nekadašnje škole i domovi kulture na otoku su uglavnom prazni, ne koriste se, propadaju. Proizvodni pogoni ne proizvode. Bivša velika tvornica za preradu ribe u Komiži odavno ne radi. Ponos moderne arhitekture, kompleks vinarije "Vinogradar" u Visu propada, veći dio Poljoprivredne zadruge na viškoj rivi danas je dio trgovačkog lanca "Studenac". Sve kasarne i vojne instalacije, napuštene 1993. godine, su prazne, uz par manjih iznimaka. Koliko ima kasarni i podzemnih objekata teško je nabrojati, barata se nekim brojem do četrdeset. U samom gradu Visu ih je nekoliko, u centru Komiže kasarna "Rogači", a po otoku niz "vojnih naselja". Za sve podzemne vojne objekte priča se da su povezani međusobno, također podzemno, međutim to je teško utvrditi jer se ne zna gdje je sva dokumentacija o vojnim objektima. Sumnja se i na zaostale mine koje otežavaju pristupe tim objektima.

Posebna tema su prazni prostori, napuštena polja, neka još prepoznatljiva, druga zarasla u makiju i bor. Posebna je tema viška obala, uvale i plaže. U gradu Visu još je nedefiniran centralni javni prostor ispod utvrde "Batarija". U Komiži, u samom centru je veliki limunjak, ograđen i nepristupačan. Nedavni požar "ponad Visa" otkrio je sve bogatstvo nekad kultivirane strukture. Idealna prilika za preobrazbu u aktivni krajolik u kojemu bi "spomen obilježje" viškome težaku bio sigurno jedan od imperativnih pothvata.

Pesimisti će na sve ove pokušaje odmahnuti rukom. Pitanje vlasništva čini se teško rješivo, nešto je privatno, nešto pripada lokalnoj zajednici, nešto je državno, nešto pripada Ministarstvu obrane itd. Teško je, ali ima primjera i na Visu, da se to uspjelo riješiti. Zato apeliramo na studente ovogodišnje radionice da predlože nove mogućnosti za "stara zdanja", za napuštene i zapuštene dijelove otoka Visa.

Studenti – Vis je vaš!

SVEUČILIŠTA (abecednim redom) **čiji studenti sudjeluju na radionici**

Tehničko sveučilište Graza, Graz, Austrija

Sveučilište Keio, Tokio, Japan

Sveučilište u Ljubljani, Fakultet za arhitekturu, Ljubljana, Slovenija

Sveučilište u Mariboru, Fakultet za graditeljstvo, prometno inženjerstvo i arhitekturu, Maribor, Slovenija

Sveučilište u Splitu, Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije, Split, Hrvatska

Sveučilište Tokio, Japan

Individualne studentske prijave

MENTORI / PREDAVAČI

Davisi Boontharm, Tokio
Tadej Glažar, Ljubljana
Neno Kezić, Split
Mikako Koike, Tokio
Aleksander S. Ostan, Maribor
Platforma 9,81, Split / Zagreb
Dinko Peračić, Miranda Veljačić
Darko Radović, Tokio

PROGRAM RADIONICE

ALTERNATIVNI TURIZAM – NOVI TURISTIČKI SADRŽAJI U STARIM ZDANJIMA

PONEDJELJAK | 21 | 9 | 2015 | – Veleučilište VERN'

9:00 Registracija sudionika radionice
9:30 Pozdrav predstavnika grada Visa i LAG-a "ŠKOJI"
10:00 Uvod u radionicu, predstavljanje mentora i suradnika, izbor studentskih timova
11:30 – 13:30 | 15:00 – 19:00 Obilazak karakterističnih lokaliteta Visa
20:30 – 21:30 Razgovor o obilasku

UTORAK | 22 | 9 | 2015 |

9:00 Podjela zadataka po grupama
9:30 Rad po grupama, konzultacije s mentorima
12:00 Dogovor za obilazak lokacija
14:00 – 19:00 Rad grupa na lokacijama
20:30 – 21:30 Predavanja mentora

SRIJEDA | 23 | 9 | 2015 |

9:00 Pripreme s mentorima za radno izlaganje
11:30 Izlaganje po grupama. Rezime mentora
14:30 – 19:00 Rad po grupama
20:30 – 21:30 Predavanja mentora

ČETVRTAK | 24 | 9 | 2015 |

9:00 Rad po grupama, konzultacije s mentorima
11:30 Radna izlaganja studentskih grupa
14:00 – 19:00 Rad po grupama, konzultacije s mentorima
20:30 – 21:30 Predavanja mentora

PETAK | 25 | 9 | 2015 |

9:00 Objašnjenje strukture završnog prijedloga
9:30 – 12:30 Rad po grupama, konzultacije s mentorima
14:00 – 19:30 Izrada projekata za prezentaciju

SUBOTA | 26 | 9 | 2015 |

9:00 – 13:00 Završni rad na prezentaciji projekata
16:00 – 17:00 Pripreme za javnu prezentaciju
17:00 – 18:30 Javna prezentacija studentskih radova

RADIONICA

SAŽECI (abecednim redom)

dr. sc. Davisi Boontharm
Centre for Global Discovery, Faculty of Foreign Studies, Sophia University, Japan

O prenamjeni

Davisi Boontharm, arhitektica i urbanistica, živjela je i radila u Parizu, Bangkoku, Singapuru, Melbourneu i Tokiju. Njezinu akademsku karijeru obilježavaju multidisciplinarnost i interkulturalnost. Područje njezina interesa je ono na kojemu se susreću arhitektura i urbanizam. Njezine istraživačke teme obuhvaćaju kulturno održivu arhitekturu i urbanizam, komercijalni prostor i urbanu prenamjenu u azijskim gradovima (Tokio, Bangkok, Singapur). Njezini su recentni radovi: Future Asian Space (2012., suautori Hee i Viray, NUS Press) i Small Tokyo (2012., suautor Radović, IKI i Flick Studio), Tokyo-Bangkok-Singapore: Intensities, Reuse and Creative Milieu (2013., IKI i Flick Studio), In the Search of Urban Quality: 100 Maps of Kuhonbutsukawa Ryokudo, Jiyugaoka (2014., suautor Radović, IKI i Flick Studio).

dr. sc. Tadej Glažar
Arhitektonski fakultet, Sveučilište u Ljubljani, Ljubljana, Slovenija

Važnost prirodnog okruženja u arhitekturi turističkih krajobraza: prednosti i opasnosti

Izvorna povezanost čovjeka s prirodom najbolje ilustrira njegovo htijenje i želju za životom u okolini okruženoj prirodom vezanom uz prostorni identitet. Usprkos složenosti pojma identiteta prostora napravit ću podjelu na tri osnovne (prevladavajuće) karakteristike, koje će nam pomoći kod prepoznavanja vrijednosti i značenja prirodnoga elementa u stvaranju kvalitetne hotelske arhitekture, a time i prepoznatljivosti u širem prostoru. U suvremeno doba, praktički zadnjih stotinu godina, aktivnosti u slobodno vrijeme su većinom vezane uz ubrzanu turističku gospodarsku ponudu koja mijenja naša okruženja i naše navike, što posljedično dovodi i do promjena u kulturi. Turističke hotelske građevine istočnojadranske obale, u usporedbi s dijelovima španjolske ili talijanske mediteranske obale, imaju prilično kvalitetno očuvane prirodne i kulturne resurse, a danas zbog razvijene infrastrukture i velikog intenziteta međunarodnih investicija u turistički sektor dolazi do opasnosti degradacije preostalih prirodnih i kulturnih kvaliteta. Na primjeru triju hotelskih arhitektonskih realizacija Grand Hotela na Lopudu, Hotela Maestral u Brelima te motela u Rijeci, Biogradu na moru i Trogiru iz 30-ih i 60-ih godina 20. stoljeća ukazujem na mogućnost zadržavanja izvornoga identiteta krajolika, prirodnog i kulturnog, uz koegzistenciju građenja hotelske arhitekture relativno velikog mjerila. Primjer urbanoga otvorenog prostora bit će elaboriran na užem području centra Ljubljane.

Tadej Glažar rođen je 1964. u Kranju, Slovenija. Diplomirao je arhitekturu na Sveučilištu u Ljubljani 1990. Poslijediplomski studij pohađao je na Berlage Institute Amsterdam u Nizozemskoj 1990. – 1992., a stručnu praksu u studiju "Willem Jan Neutelings" u Rotterdamu 1993. Bio je asistent na Arhitektonskom fakultetu u Ljubljani 1994. – 2001., docent od 2002. – 2010., izvanredni profesor od 2011. Prodekan je za međusveučilišnu suradnju od 2004. Predavač i kritičar na školama arhitekture ETH Zürich, Graz, ETSAM Madrid, Nantes, Pamplona, Split, Winterthur, Zagreb, Zaragoza. Od 1994. osnovao Arhitektonski studio Glažar Vehovar, njihovi arhitektonski projekti nagrađeni su nacionalnom Plečnikovom nagradom 2003. i međunarodnom Piranesijevom nagradom 2002. godine te nagradama u Sloveniji i međunarodnom prostoru. Urednik je časopisa "Oris" (Zagreb) od 1999. godine. Vanjski urednik časopisa "Werk, Bauen + Wohnen" (Zurich) od 2014. Piše za arhitekturne časopise "AB" i "Hiše" (Ljubljana), "Mark" (Amsterdam), "Werk, Bauen + Wohnen" (Zürich). "Dobre prakse viškoga turizma" Utemeljitelj je "Europan Slovenija", dio organizacije "Europan" – međunarodni arhitektonski natječaji za mlade arhitekte. Član je Znanstvenoga vijeća za turizam HAZU-a od 2008. i član stručnoga savjeta udruge "Anatomija otoka – centar za istraživanje i razvoj", Vis od 2013. godine.

dr. sc. Neno Kezić
Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije Sveučilišta u Splitu, Split, Hrvatska

"Un win" – Ponekad pobijediš, a ponekad…
Što se dogodi s "un-win" natječajnim projektima?
Možemo li reciklirati/ponovno upotrijebiti neke od mnogih ideja i koncepata iz prethodnih natječajnih projekata?
Koja je uspješnost sudjelovanja u natječajima? Isplati li se uopće?
Kako uklopiti natječajne troškove/vrijeme u uobičajeni uredski život/rad?
Koji su rizici?
Kako funkcioniraju ocjenjivački sudovi? Objektivnost i kompetentnost.
Neki primjeri i iskustva.

Neno Kezić diplomirao je na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1988. godine. Nakon diplome 1988. radio je u projektnom birou Michael Hopkins & Partners u Londonu, Velika Britanija. 1990. godine osniva vlastitu tvrtku u Splitu, Arhipolis d.o.o., gdje, radi kao odgovorni projektant i direktor. Od 2004. zaposlen je kao redovni profesor na FGAG u Splitu. Sudjelovao je na više međunarodnih i nacionalnih urbanističko-arhitektonskih natječaja, na kojima je više puta nagrađivan. Strukovna priznanja i nagrade uključuju godišnju nagradu Bernardo Bernardi za najbolji interijer u Hrvatskoj za 1991. i 1998. godinu, godišnju nagradu Drago Galić za najbolju stambenu arhitekturu za 2002, te Nagradu za interijer 35. Zagrebačkog Salona i nagradu za arhitekturu 47. Zagrebačkog Salona te nagradu Vladimir Nazor za arhitekturu 2013.

Mikako Koike
Laboratorij Kengo Kuma, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Tokiju, Tokio, Japan

Turizam i arhitektura – recentni radovi laboratorija Kengo Kuma
Mi u laboratoriju Kengo Kuma svake godine radimo na projektima različitih vrsta i opsega, uključujući i one povezane s turizmom i revitalizacijom lokalne zajednice. O jednom takvom projektu govorit ću u ovome izlaganju. Mnoga manja mjesta i gradovi u Japanu imaju sličan problem – nekoć živo područje napušta se zbog razvoja prometne mreže ili relokacije glavne gospodarske zone. U svom izlaganju predstavit ću nekoliko mogućnosti našega projektnog pristupa. Ovim pitanjem bavili smo se radeći na dva projekta u Japanu. Osim toga, predstavit ću nekoliko specifičnih arhitektonskih projekata u Aziji koji su također povezani s turizmom.

Mikako Koike
Obrazovanje
Građevinski fakultet Sveučilišta u Kyotu, preddiplomski studij arhitekture
Građevinski fakultet Sveučilišta u Kyotu, diplomski studij arhitekture i arhitektonskog inženjerstva
Profesionalno iskustvo
2003. – 2007. Riken Yamamoto & Field Shop
2009. – 2013. Arhitektonski ured Mikako Koike
2013. – Arhitekti Koike i Sakamoto
2010. – Istraživač u laboratoriju Kengo Kuma, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Tokiju

Aleksander S. Ostan, dipl. ing. arh.
Fakultet za graditeljstvo, prometno inženjerstvo i arhitekturu Sveučilišta u Mariboru, Maribor, Slovenija

Otvaranje kreativnog dijaloga između kulture i nature, starog i novog, mene i tebe…
Otok (engl. *island*), koji na simboličkoj razini možemo čitati i kao *I-land* (ja-zemlja) ili *Eye-land* (oko-zemlja) itd., sugerira zasebni mikrokozmos, teritorij Sebstva, samodostatno biće… kao i komad zemlje s jasnim prirodnim granicama, uronjen u horizont nepreglednoga morskog prostranstva, otvoren za cijeli svijet… Ta ontološka, arhaična prostorna jedinica nudi sjajan paradigmatski okvir za istraživanje, za poligon ograničene stvarnosti, koji se promatra i objašnjava na holistički način. Budući da na otoku *Visu* toliko godina nije bilo turizma, u tom kontekstu on može poslužiti kao studija slučaja *par excellence.* Možemo ga dakle sagledati i prema njemu se odnositi na način drugačiji od onoga na koji je turistička industrija dosada shvaćala većinu (jadranskih) otoka. Možemo ponuditi drugačije paradigmatske pristupe njegovom prostoru i mjestu, prostornom planiranju i arhitektonskim temama. Možemo prepoznati i reurbanizirati iznimno ra-

znolike obrasce graditeljskog nasljeđa, umjesto da samo gradimo novu, veliku turističku infrastrukturu koja podržava masovni turizam! Možemo pronaći održive načine njihova oživljavanja (od antičke Isse do socijalističkih vojarni) na dobrobit stanovnika i posjetitelja ovoga predivnog udaljenog otoka. Postoji kreativan put koji otvara mogućnost odgovornog, integralnog razvoja u kojemu se *cultura & natura* otoka susreću sa stvarnim potrebama njegovih stanovnika. Ovogodišnja tema "Novi turistički sadržaji u starim zdanjima" prikladan je izazov u području arhitekture za istraživanje dinamičke ravnoteže između prošlosti i sadašnjosti, tradicionalnog i suvremenog, etike i estetike… koji se susreću u kreativnome dijalogu. U svom ću *work-share* predavanju predstaviti navedene teme te pozvati na raspravu o njima, ilustrirajući ih globalnim i lokalnim primjerima iz tuđih i svojih radova te studija slučaja.

Aleksander Saša Ostan (1959.), samostalni je arhitekt, aktivan u brojnim područjima arhitekture: planiranje, gradnja, vođenje radionica, predavanja, istraživanja, pisanje (sve i kod kuće i u inozemstvu). Gostujući je profesor na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Mariboru. S Natašom Pavlin vodi Atelje Ostan Pavlin. Autor je raznovrsnih tekstova ("Ethical insights in arts" ("Etični uvidi u umetnosti"), 2001.; "The messages of space" ("Sporočila prostora"), 2008.; "Urgency for new urban policy" ("Nujnost nove urbane politike"), 2008.; "Architectural history", 2013. itd.). Dobitnik je više (inter)nacionalnih nagrada: brojne nagrade za Hostel Celica, izlaganje na Venecijanskom bijenalu arhitekture 2008., nagrada Zlatno gnijezdo 2009. (sve sa skupinom Otvoreni krug); arhitektonska nagrada Zlatna olovka 2005., 2008. i 2011.; nagrada Max Fabiani 2010. i 2014.; nominacija za europsku nagradu ECTP-a 2010. itd.

Dinko Peračić, dia maa
Miranda Veljačić, dia
Platforma 9,81 Split / Zagreb

Gosti

Dinko Peračić je rođen u Splitu 1977. godine gdje je završio Klasičnu gimnaziju. Magistrirao ne na Institutu za naprednu arhitekturu Katalonije (IAAC) u Barceloni sa temom "Hypereurope – An emergent territory" te diplomirao arhitekturu i urbanizam na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Osnivač je Platforme 9,81 – udruge za arhitektonska istraživanja i partner u arhitektonskom uredu ARP. Svojim radom aktivno sudjeluje u Udruženja hrvatskih arhitekata, Društvu arhitekata Splita, Platformi Doma mladih i KLFM-radio u zajednici. Bavi se projektima vezanim za kulturu, turizam i urbano planiranje. Osvojio je više nagrada na arhitektonskim natječajima u Hrvatskoj. Od 2008. godine radi kao asistent na Arhitektonskom fakultetu u Splitu, a od 2014. kao gostujući nastavnik na katedri za Arhitektonsko projektiranje. Dobitnik je druge nagrade Salona arhitekture 2006. godine s R. Šilje za novi pristup arhitektonskim praksama za projekt Građevinskog fakulteta u Osijeku i

druge nagrade 2009. godine s Mirandom Veljačić za projekt revitalizacije Doma mladih koji je izlagan na izložbama u New Yorku, Rimu i Montpellieru. Svoje arhitektonske i umjetničke projekte zajedno sa Mirandom Veljačić izlagao je na nizu domaćih i međunarodnih izložbi. Od 2014. zaposlen je kao programski voditelj organizacije.

Miranda Veljačić je zajedno s Dinkom Peračićem i Markom Sančaninom 1998. godine utemeljila Platformu 9,81. Od 2000. organizira i sudjeluje u mnogim aktivističkim, istraživačkim, natječajnim, arhitektonskim, urbanističkim i umjetničkim projektima; radionicama, seminarima, konferencijama i predavanjima. Od 2006. do 2010. godine bila je članica predsjedništva Društva arhitekata Split, članica programskog odbora za urbanu kulturu i kulturu mladih Multimedijalnog kulturnog centra u Splitu i glavna urednica web portala DAS-a. Od 2007-2008. radila je kao urednica "Orisa". Dobila je drugu nagradu Salona arhitekture 2009. godine sa D. Peračićem za Projekt revitalizacije Doma mladih u Splitu. Od 2011. članica je upravnog odbora Saveza udruga Klubtura. Od 2012. članica skupštine portala Kulturpunkt i članica upravnog odbora KLFM-radio u zajednici. Od 2013. predsjednica je Platforme 9,81 čije je sjedište prebačeno u Split. Od 2011. zaposlena je kao koordinator projekata Platforme 9.81, uključujući i koordinaciju programske platforme o prostoru između 8 partnera "Urbanistička početnica".

dr. sc. Darko Radović
Sveučilište Keio, Tokio, Japan

Alternativni turizam – alternativna arhitektura: razmišljanja o prostornim projekcijama ekološko i kulturno održivoga Visa

Darko Radović profesor je arhitekture i urbanizma na Sveučilištu Keio u Tokiju, sudirektor Međunarodnog instituta Keio za arhitekturu i urbanizam – IKI te gostujući profesor na Sveučilištu Ujedinjenih naroda. Član je stručne skupine Livable Cities pri organizaciji Philips Center for Health and Well-being. Doktorirao je arhitekturu i urbanizam na Sveučilištu u Beogradu. Predavao je, istraživao i prakticirao arhitekturu i urbanizam u Europi, Australiji i Aziji, te radio na višim akademskim pozicijama na Sveučilištima u Beogradu, Melbourneu i Tokiju te na Sveučilištu Keio (trenutačno). Rad Darka Radovića bavi se vezom između ekološke i kulturalne održivosti te situacijama u kojima se arhitektura i urbanizam preklapaju, gdje društveni element dobiva fizički oblik. Njegova paralelna istraživanja koncepata urbaniteta i održivog razvoja fokusiraju se na kulturno i ekološki raznolike kontekste koji razotkrivaju razlike i pružaju mogućnost za susret s drugim. Smatra da nije moguće zasebno prakticirati isključivo ekološku ili kulturnu održivost te da nema održive budućnosti bez njihove skladne sinteze. Na temelju tog uvjerenja razvio je koncept eko-urbaniteta (Routledge, 2009.), koji čini okosnicu njegovih najnovijih istraživanja te predavačke i publicističke djelatnosti, zajedno s Radikalnim realizmom (2010.), koji je postao "credo" njegovoga dizajnersko-istraživačkog laboratorija co+labo na Sveučilištu Keio. Na Institutu Keio-IKI vodi međunarodni interdisciplinarni istraživački projekt "Mjerenje nemjerljivog".

4th Anatomy of Islands

ANATOMY OF ISLANDS 2015 VIS / CROATIA

The five-year programme entitled "Anatomy of Islands" was established in 2011 on the island of Vis. Its main focus is the issue of life on the islands. At yearly symposiums and workshops the most relevant island themes are discussed.

This year the fourth consecutive symposium, entitled "Responsible Tourism on the Islands: Towards a Synergy of Tourism and Year-Round Life on the Islands", will be held in the town of Vis from 17 to 20 September 2015. More than 30 speakers from Austria, Croatia, France, Italy, Japan, and Portugal will present on diverse topics. A panel discussion will be held with the topic "Good practices of Vis tourism". The symposium will end with a panel discussion in Vis entitled "Responsible tourism on the islands".

On Monday, 21 September 2015 the fourth student workshop begins, entitled "ALTERNATIVE TOURISM – New Tourist Facilities in Old Buildings". Approximately 40 students of architecture and other interested individuals will take part in the workshop. The students are coming from faculties in Tokyo, Graz, Ljubljana, Maribor and Split, and there are several individual applicants.

Over five days, students will get to know the existing building stock of the island of Vis and suggest their own visions for its "internal reurbanisation". Student groups will be formed, consisting of representatives from each faculty, with the aim of Japanese, Austrian, Slovenian, and Croatian students working together in a diverse environment. Students will be led by mentors from the mentioned faculties. On Saturday, 26 September, the final day of the workshop, students will present their proposals to the interested public in Vis.

The symposium and workshop concept and organisation are in the hands of the association "Anatomy of Islands – Centre for Research and Development", with members from the island of Vis and the city of Zagreb.

PROGRAMME COMMITTEE

Marina Blagaić Bergman, PhD
Boško Budisavljević, M.Arch.
Iva Niemčić, PhD
Ana Perinić Lewis, PhD

ORGANISATION COMMITTEE

Morana Jarec, MA
Emilija Jončić, MA
Veni Marinković, MA
Antonio Morić Španić, MA
Jakov Stanojević, MA

ORGANISER

NGO "Anatomy of Islands – Centre for Research and Development"
www.anatomija-otoka.com

ADVISORY BOARD

Tadej Glažar, PhD, Ljubljana
Saša Poljanec Borić, PhD, Zagreb
Darko Radović, PhD, Tokyo
Zoran Roca, PhD, Lisbon
Nenad Starc, PhD, Zagreb

CO-ORGANISERS

Town of Vis Municipality
Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb
Institute for Anthropological Research, Zagreb
NGO "Provislo", Vis
"Antun Matijašević Karamaneo" High School, Vis
Local Action Group "ŠKOJI"
VERN', Zagreb

ANATOMY OF ISLANDS – CENTRE FOR RESEARCH AND DEVELOPMENT

The founders and members of the association "Anatomy of Islands – Centre for Research and Development" have come together to broaden and exchange knowledge about life on islands as well as to apply that knowledge to projects aimed at the development of island communities.

The association was founded in March 2014 with its headquarters on the island of Vis and an organising division in Zagreb, Croatia. It evolved from the activities of an interest group called "Anatomy of an Island" which was part of the "Working for the Fields" association ("Lavurat za poje") from Podšpilje on Vis.

The association continues to organise symposiums and workshops within the project "Anatomy of Islands 2012-2016" as well as to plan and implement new island development projects.

Mission, vision, and objectives:

The principal goal of the Association is to form an international platform for research and development of island life to actively contribute in affirming the particular values of life on islands.

The need to form an Association was born out of the following facts:

- Insufficient attention paid to the development of Croatian islands, both at the local and national level;
- Insufficient production of academic and general knowledge about life on the islands and the absence of systematic application of that knowledge to everyday life;
- Insufficient international exchange of experience and knowledge about island development;
- Insufficient awareness of the need to put into practice new development models which will help to maintain the number of people living on the islands.

The purpose of the Association's activities is to create interdisciplinary knowledge about islands, island communities, and models of island development, and to transmit that knowledge through various forms of education as well as to apply it to development projects.

4th Anatomy of Islands

SYMPOSIUM

RESPONSIBLE TOURISM ON THE ISLANDS: TOWARDS A SYNERGY OF TOURISM AND YEAR-ROUND LIFE ON THE ISLANDS

17 | 9 | 2015 – 20 | 9 | 2015

Island of Vis, Croatia

ABOUT THE SYMPOSIUM

This year we are discussing the development of tourism in accordance with the particular parameters of island conditions and the needs of islands. In Croatia, a distinctly insular country with the second most indented coastline in Europe, tourism accounts for nearly 15% of the current national GDP. Islands are exposed to growing pressures on their space. It is their basic and most significant resource for economic growth, apart from the islanders themselves, which is today almost exclusively directed at tourism. However, the specificity of insularity assumes a very high degree of natural, economic, and social sensibility in the future development of tourism. The aim of this symposium, as well as the student workshop which immediately follows it, is to offer concrete and innovative developmental ideas and solutions. Therefore we invite experts from various fields as well as local government representatives from island communities, representatives of regional and state authorities, associations, and all interested individuals to present their experiences and insights into the present state of island tourism and models for its future development.

SYMPOSIUM THEMES:

Islands and tourism

- Islands in local, regional, national, European, and global strategic documents
- Islands and tourist seasonality
- New forms of tourist demand and offerings on the islands
- Examples of good practice in the development of island tourism
- Connections between an island and the mainland as well as other islands in relation to the development of tourism
- Innovative inter-insular connections – good practices
- Participation of islanders in tourism development
- Island pilgrimages as ancient tourism and tourism as modern pilgrimage

Urban planning and tourism on the islands

- Heritage in tourism: ethno- and eco-; original/authentic/traditional
- Programmes for the protection of villages at the local, regional, and national level
- Ambient value as the basis of tourist offerings
- Renovation and/or conversion of village architecture for the purpose of tourism
- Archaeological heritage – restoration potential and interpretation for the purpose of tourism

Secondary residence: a type of tourism and a way of life?

- Growth in secondary residences on the islands: trends and challenges
- Secondary residences: a beneficial or an encumbering element of island life and economy?
- Secondary residences and the transformation of seasonal tourism to year-round tourism
- Weekenders: from passive enjoyment to promotion of heritage and contribution to development

Contemporary social character of the islands

- Seasons of the year in the eyes of islanders
- Social reception of tourists in local island communities
- Local perception of yachting people
- Island tourists as locals – examples of good practice

Island architecture in the service of tourism

- Historic tourist architecture on the islands
- Contemporary tourist architecture on the islands
- Island ecosystems and island architecture
- Conservation and restoration of island buildings and surroundings
- Tourist offerings as a factor in settlement planning

Ecological sensitivity of island environments

- Traditional knowledge on cohabitation with nature
- Ecologically responsible planning of tourism development
- Multifariousness of islanders and tourist monoculture

Island beaches

- Beaches as resources – management of island beaches
- Natural and maintained beaches; beach as a public space with free access
- "Global beach" as part of tourist offerings including relaxation, leisure, and fun
- The beach as a "cultural arena", "kaleidoscope of culture"; beach cultures
- The beach as a part of everyday life, history, traditional practices and a place of identification for island communities

LIST OF CONTRIBUTORS

Maja **Adžija**, MA, Faculty of Social Sciences and Humanities, University of Zagreb, Zagreb, Croatia
madzija@ffzg.hr

Manuela **Antičević**, BA, Local Action Group "ŠKOJI", Hvar – Vis – Šolta, Croatia
info@lag-skoji.hr, lag.skoji.vis@gmail.com

Marina **Blagaić Bergman**, PhD, Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb, Croatia
marina@ief.hr

Davisi **Boontharm**, PhD, Centre for Global Discovery, Faculty of Foreign Studies, Sophia University, Japan
davisi@sophia.ac.jp

Marija **Borovičkić**, MA, Grey Area Association, Korčula
marija.borovickic1@gmail.com

Sanja **Buble**, MSc, Ministry of Culture, Directorate for the Protection of Cultural Heritage, Conservation Department in Split, Croatia
sanja.buble@min-kulture.hr, sanja.buble@gmail.com

Kristina **Bučar**, PhD, Faculty of Economics, University of Zagreb, Croatia
kbucar@efzg.hr

Antonia **Dika**, Dipl. Eng. Arch., Kunstuniversität Linz (Department Architecture/ Urbanism), Vienna, Austria
antoniadika@gmail.com

Irena **Đokić**, PhD, The Institute of Economics, Zagreb, Croatia
idokic@eizg.hr

Laurence **Feveile**, PhD, Ecole Nationale Supérieure d'Architecture Paris – Val de Seine, France
lfeveile@yahoo.fr

Zrinka **Gregov** MSc, Faculty of Economics, University of Zagreb, Croatia
zrinka.gregov@vern.hr

Lorenzo **Guzzardi**, PhD
lorenzo.guzzardi@regione.sicilia.it

Ana **Jurić**, MA, Faculty of Science, University of Zagreb, Croatia
juricana99@gmail.com

Helena **Klakočar**, MA, freelance artist/illustrator, Amsterdam, The Netherlands
juricana99@gmail.com

Sanja **Klempić Bogadi**, PhD, Institute for Migration and Ethnic Studies, Zagreb, Croatia
sklempi@imin.hr

Jelena **Lončar**, PhD, Department for Geography, Faculty of Science, University of Zagreb, Zagreb, Croatia
jloncar@geog.pmf.hr

Ivana **Marić**, PhD, Faculty of Economics, University of Zagreb, Croatia
imaric@efzg.hr

Veni **Marinković**, MA, Local Action Group "ŠKOJI" Hvar – Vis – Šolta, Croatia
marinkovic.veni@yahoo.com

Ivana **Momčilović**, MA, freelance artist/dramaturg
migrativeart@gmail.com

Antonio **Morić Špánić**, MSc, Cluster for Eco-Social Innovation and Development – CEDRA Split, Croatia
amoricspanic@gmail.com

Iva **Niemčić**, PhD, Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb, Croatia
iva@ief.hr

Maria de Nazaré **Oliveira Roca**, PhD, e-GEO Research Centre for Geography and Regional Planning, Faculdade de Ciências Sociais e Humanas, Universidade Nova de Lisboa, Portugal
mn.roca@fcsh.unl.pt

Lisa **Penkova**, dancer/choreographer
lizapenkova@yandex.ru

Ana **Perinić Lewis**, PhD, Institute for Anthropological Research, Zagreb, Croatia
aperinic@inantro.hr

Sonja **Podgorelec**, PhD, Institute for Migration and Ethnic Studies, Zagreb, Croatia
sonja.podgorelec@imin.hr

Saša **Poljanec-Borić**, PhD, Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb, Croatia
sasa.boric@pilar.hr

Vedrana **Premuž Đipalo**, MA, Ethnographic Museum Split, Split, Croatia
vedra50@hotmail.com

Ivana **Rašić Bakarić**, PhD, The Institute of Economics, Zagreb, Croatia
irasic@eizg.hr

James K. **Reap**, PhD, University of Georgia, Athens, GA, USA
jreap@uga.edu

Zoran **Roca**, PhD, Interdisciplinary Research Centre for Education and Development Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologias, Lisbon, Portugal
zoran.roca@gmail.com

Lidija **Runko Luttenberger**, PhD, Komunalac d.o.o. Jurdani, Opatija, Croatia
lidija.luttenberger@gmail.com

Nenad **Starc**, PhD, The Institute of Economics, Zagreb, Croatia
nstarc@eizg.hr

Davor **Stipan**, MA, I. Gymnasium Split, Split, Croatia
davorstipan@gmail.com

Lucija **Šimičić**, PhD, Linguistics Department, University of Zadar, Zadar, Croatia
lsimicic@unizd.hr

Stjepan **Šterc**, PhD, Department of Geography, Faculty of Science, University of Zagreb, Zagreb, Croatia
sterc@geog.pmf.hr

Ugo **Toić**, PhD, OTRA Ltd., Cres, Croatia
info@pplr-otokcres.info

Željka **Tonković**, PhD, Department of Sociology, University of Zadar, Zadar, Croatia
zeljka.tonkovic@unizd.hr

Lea **Vene**, MA, Grey Area Association, Korčula, Croatia
leavene@gmail.com

Kuang-Yu **Wang**, PhD, Chung-Yuan University, Taiwan
kywang@cycu.edu.tw

Jelena **Zlatar**, PhD, Institute for Social Research in Zagreb, Zagreb, Croatia
zlatar.jel@gmail.com

SYMPOSIUM PROGRAMME

RESPONSIBLE TOURISM ON THE ISLANDS: TOWARDS A SYNERGY OF TOURISM AND YEAR-ROUND LIFE ON THE ISLANDS

THURSDAY | 17 | 9 | 2015 |

8:30-9:00 Registration

9:00-11:00 Welcome address from the organizers

Željka Tonković (ZADAR), **Jelena Zlatar** (ZAGREB)
From mass tourism to sustainable tourism: comparison of three types of tourism development on the island of Brač

Ivana Marić, **Zrinka Gregov**, **Kristina Bučar** (ZAGREB)
The city of Hvar as the driving force of the island's economy: Strategic guidelines for sustainable development and lifelong learning

Saša Poljanec-Borić (ZAGREB), **James K. Reap** (SAD)
TOPOS – a model for determining compatibility for new structures in historic districts

11:00-11:30 COFFEE BREAK

11:30-13:00 **Stjepan Šterc** (ZAGREB)
The island act – conceptual mistake or necessity for Croatia?

Veni Marinković (KOMIŽA)
The islands development policy – from the establishment to the current approaches and opportunities

Irena Đokić, **Ivana Rašić Bakarić**, **Nenad Starc** (ZAGREB)
The Croatian Island Development Policy - an ex post evaluation

13:00-15:00 LUNCH BREAK

15:00-17:00 **Manuela Antičević** (KOMIŽA)
Ecomuseum Komiža – experiences

Sanja Buble (SPLIT)
The protection and preservation of heritage in the context of tourist development – examples on the island of Vis

Ugo Toić (CRES)
Historical landscape as a foundation for development – Survey of built heritage on island of Cres

Lorenzo Guzzardi (ITALY)
Archaeology and earthquake of 1693 in Val di Noto (Sicily): Research and heritage

17:00-17:30 COFFEE BREAK

17:30-19:00 **Davisi Boontharm** (JAPAN)
On urban requalification

Lea Vene (ZAGREB), **Marija Borovičkić** (KORČULA)
Rethinking the dialogue between industrial heritage and artistic production. The case study of Korčula and Vela Luka

Ivana Momčilović, **Lisa Penkova**, **Helena Klakočar** (BELGIUM, NETHERLANDS)
Art as an island – artists as part of the archipelago of the (responsible) tourism

21:00 Opening of exhibition Vis and the Anatomy of Islands
Town Hall, Vis

FRIDAY | 18 | 9 | 2015 |

9:00-12:00 EXCURSION FOR THE PARTICIPANTS

12:00-15:00 LUNCH BREAK

15:00-17:00 **PANEL: ISLAND BEACHES AND TOURISM**

Ana Perinić Lewis (ZAGREB)
Global, local and "glocal" beach

Lidija Runko Luttenberger (OPATIJA)
An integrated approach to beach valorization and preservation

Jelena Lončar, **Maja Adžija**, **Ana Perinić Lewis** (ZAGREB)
The sand, the sea, the ceremony: the social and economics values of beaches and possibilities for touristic development: example of Zrće beach (island of Pag)

Vedrana Premuž Đipalo (SPLIT)
The Split Bačvice beach as a meeting point of local traditional practices and tourism

17:00-17:30 COFFEE BREAK

17:30-19:30 **Davor Stipan** (SPLIT)
Insularity as a limitation or tourism resource – the example of St. Andrew Island (Svetac)

Kuang-Yu Wang (TAIWAN)
Change and identity. When an island stop to be an island – the case in Yilan, Taiwan

Iva Niemčić, **Marina Blagaić Bergman** (ZAGREB)
Island women in tourism - cultural anthropological conceptions of attitudes towards work

Antonia Dika (AUSTRIA)
Of soldiers and tourists. Traces of the Cold War on Adriatic islands

SATURDAY | 19 | 9 | 2015 |

9:00-11:00 **ROUND TABLE: GOOD PRACTICES OF VIS TOURISM**

11:00-11:30 COFFEE BREAK

11.30-13.00 **Antonio Morić Španić** (SPLIT)
Winter-summer demographic reality of Dalmatian islands

Zoran Roca, **Maria de Nazaré Oliveira Roca** (PORTUGAL)
Second home tourism in Europe and a case study of Portugal

Laurence Feveile (FRANCE)
Živjeli! Heads or tails? Play double or quits? High finance games in the new international tourism havens in Boka kotorska (Montenegro)

13:00-15:00 LUNCH BREAK

15:00-16:30 **Sanja Klempić Bogadi**, **Sonja Podgorelec** (ZAGREB)
Tourism as a driving force of development on the Šibenik islands?

Ana Jurić (ZAGREB)
Assumptions for development of rural tourism on the island of Brač with the emphasis on the development prospects of Dol

Lucija Šimičić (ZADAR)
Local vernaculars as symbols of identity and source of economic profit: Exploring the possibilities of language-as-a-resource discourse in an insular context

21:00 DINNER FOR PARTICIPANTS (Secondary school AMK, Vis)

SUNDAY | 20 | 9 | 2015 |

10:00-12:00 Closing discussion – round table: Responsible tourism on the islands (coordinator: **Darko Radović**)
Introduction to Nissology (**Nenad Starc**)

ABSTRACTS (in alphabetical order by author)

Manuela Antičević, BA
Local Action Group "ŠKOJI", Hvar – Vis – Šolta, Croatia

The ecomuseum of Komiža – experiences of the stakeholders

The idea of the ecomuseum of Komiža had been established through the UNDP's project COAST. A wide range of stakeholders have participated in its formation, led by experts in the field of ecomuseology. The participative process of raising awareness of the relationship between the people of Komiža and their natural and social environment had started through the concept of focusing on the identity of Komiža through discovering the collective memory and its intangible cultural heritage. With the support of a wide range of experts, the overall heritage had been interpreted in an interdisciplinary way, which at the same time creates opportunities for a dynamic cultural and social process in which each of the participants can find its place, creating a better environment for our own existence respecting the principles of sustainable development.

Manuela Antičević was born on 20 December 1974 in Zagreb. Having graduated from the Catholic Theological University in 2006, she moved to Komiža on the island of Vis. In her professional work she focuses on improving the quality of life in the local community. At LAG "Škoji" she works as a consultant-coordinator and is the Deputy President of the Association Assembly.

Davisi Boontharm, PhD
Associate Professor at the Centre for Global Discovery, Sophia University, Japan

On urban requalification

The presentation will discuss the concept of "requalification" (the synergy between reuse and creativity) as practice towards culturally sustainable urban regeneration. It is inspired by the books "Cradle to Cradle" and "Upcycle" by McDonough and Braungart (2002 and 2013) which advocate the thorough understanding of material spheres and the importance of design. The presentation challenges two bodies of knowledge; urban ecology and cultural study. It is three-fold; first it aims to set the conceptual framework of urban regeneration by discussing the ecological aspects of reuse and upcycle in relation to the cultural concepts of waste, value and creativity. The core idea of "cradle to cradle" will also be discussed. Second is to examine the various case studies of bottom-up practices of reuse and creativity. The synergies between culture of reuse and local creativities seem to be capable of generating alternatives to the dominant development trends, which tend to produce sameness across the world. By making it an essential resource-base for various creative expressions, those alternatives promote the local, the

ordinary and the banal – to the benefit of all urban scales, from particular precincts to cities at large. Third is to discuss the potential of island context and the possible application of cradle to cradle and upcycle concepts to the island of Vis. The case study of C2Ci- (Cradle to Cradle Islands) of the North Sea (http://c2cislands.org/) will be discussed.

Davisi Boontharm is an architect and an urbanist. She has lived and worked in Paris, Bangkok, Singapore, Melbourne and Tokyo. Her academic career is defined by a multidisciplinary and crosscultural experience. Her interest lies at the intersection of architecture and urbanism. Davisi's research topics include culturally sustainable architecture and urbanism, commercial space and urban requalification in Asian Cities (Tokyo, Bangkok, Singapore). Her recent publications are: Future Asian Space (2012 with Hee and Viray, NUS Press) and Small Tokyo (2012 with Radović, IKI and Flick Studio), Tokyo-Bangkok-Singapore: Intensities, Reuse and Creative Milieu (2013, IKI and Flick Studio), In the Search of Urban Quality: 100 Maps of Kuhonbutsukawa Ryokudo, Jiyugaoka (2014 with Radovic, IKI and Flick Studio)

Sanja Buble, MSc
Ministry of Culture, Directorate for the Protection of Cultural Heritage, Conservation Department in Split, Split, Croatia

The protection and preservation of heritage in the context of tourist development – two examples on the island of Vis

The authenticity is the most significant feature of historical landscapes. On one hand, it is the starting point of tourist development and should be recognized, evaluated and protected. On the other hand, basic standards of tourist facilities, food and accommodation are the same in every part of the world. According to this paradox, tourists and investors usually impose their own values to the areas they visit or in which they intervene.
Local administration units of Vis and Komiža implement several projects of tourist development based on the authenticity of the island of Vis, i.e. on its cultural and natural heritage. The presentation shows two ongoing projects that could be considered as models of responsible tourist development: the tourist zone "Češka vila" and Ecomuseum Komiža.
Planning of the tourist zones. Spatial plan of the Split-Dalmatian County envisions 142 tourist zones outside the settlements, among them 68 on the islands (maximum capacity of 45210 beds). Physical plans of towns and communities can envision additional tourist zones inside the settlements comprising maximally 20% of the settlement area. Planning of the tourist zones should be based on the following premises:

- the land among and between the settlements can not be considered as an "empty" area as it has been shaped by centuries-long work of its population;
- the cultivated areas together with the settlements make up integrated living and working space, connected with nature and the vivid memories of local population.

Sanja Buble, MSc, graduated in 1978 from the Faculty of Architecture at the University of Zagreb. Earned her MA in 1997 with the thesis "The Measurement System of Diocletian's

Palace". She has worked on architectural heritage research: from 1991 to 2002 as a research assistant at the Mediterranean Center for Architectural Heritage in Split, and since 2003 as an expert advisor-conservationist at the Conservation Department in Split. Her areas of interest include protection and conservation of rural sites and landscapes with a focus on dry-stone architecture, conservation measures, and spatial planning in protected areas. As a conservationist, she works on the protection, research, and reconstruction of architectural heritage on the island of Vis. She is a researcher-associate on the Ecomuseum Komiža project. She has participated in international symposiums and workshops, co-authored a number of conservationist surveys, and authored professional and scientific papers on the subjects of research and preservation of architectural heritage.

Antonia Dika, Dipl. Eng. Arch.
Kunstuniversität Linz (Department of Architecture/Urbanism), Vienna, Austria

Of soldiers and tourists. Traces of the Cold War on Adriatic islands

"The Land of 1000 Islands" was one of the slogans which attracted more than 13 million visitors to Croatia in 2014. It refers to the archipelago which takes up about 71% of the nation's coastal line and plays a big role in the tourism industry. It is less well known that not so long ago some of these popular tourist destinations were military strongholds. During the Cold War, the Yugoslav People's Army constructed various sites to defend against a potential sea attack from its NATO enemies. While the neighbouring islands and coastal region developed into internationally renowned holiday destinations, the outer Adriatic islands were handed the role of the first frontline. Large areas of the islands were declared restricted military zones, and the entire islands of Vis and Lastovo were closed to non-Yugoslavs for almost 40 years. The fall of the iron curtain, the break-up of Yugoslavia, technological shifts in the art of war and, finally, Croatia's NATO membership rendered these high-security facilities obsolete. The army abandoned most of them during the Yugoslav wars of the 1990s, and since then, despite their location in places of "outstanding natural beauty", they remain for the most part empty and are left to devastation and decay. Starting from cartographic and photographic mappings of the facilities' present state, the research project tries to trace their history, pertaining to architecture and usage, but also their connection to the sociocultural context of the individual islands. Emphasis is placed on the historical parallel to the tourist development of the region, since the working assumption is that those uses were competing spatially from the point of view of regional development planning.

Antonia Dika, Dipl. Eng. Arch., architect based in Vienna, born in Rijeka, works in the fields of architecture, urban planning, art and research. Since 2009 she has been part of the City of Vienna's urban renewal office. The main topic of her research and practice is the relationship between use, perception and representation of cities. She has co-initiated several interdisciplinary urban research projects and co-edited the book "Balkanmeile. 24 Stunden Ottakringer

Straße. Lokale Identitäten und globale Transformationsprozesse" (with Barbara Jeitler, Elke Krasny and Amila Širbegović). Since 2007, she has been exploring abandoned Cold War military facilities on Adriatic islands using diverse formats and methods.

Irena Đokić, PhD
Ivana Rašić Bakarić, PhD
Nenad Starc, PhD
The Institute of Economics, Zagreb, Croatia

The Croatian Island Development Policy – an ex post evaluation

Development policy for Croatian islands was introduced in the late 1990s. It was designed as a top-down policy with bottom-up elements. The policy approach, main goals and measures were defined by the National Island Development Program (NIDP) passed by the Croatian Parliament in 1997. The Island Act which specified the measures and obligations of the state policy body for islands was passed in 1999. Sustainable Island Development Programs (SIDP) prescribed by the Law for 26 particular islands and island groups were commissioned in 2003. They were accomplished in 2006. The Ministry in charge for island development started implementing island development measures as early as the mid 1990s. By 2006 they had policy documentation completed and 200–250 million HRK earmarked in the national budget for island development every year. The paper deals with ex post evaluation of the island development policy and focuses on internal consistency of policy documentation and legislation and measures that have actually been implemented in the period from the late 1990s to the present. As the theory of change has been stated in the NIDP without previous institutional analysis, an inquiry into the institutional capacity of the ministry in charge and other state bodies relevant for island development is made. It is found that the ministry has been only partially capacitated for the implementation of the NIDP and the Island Act and that necessary horizontal coordination between the relevant state bodies has never been established. Vertical coordination between various state bodies and island municipalities and towns has never been established either. Institutional capacity appears particularly low in monitoring and evaluation. As virtually no monitoring has ever been introduced, effects of policy measures performed by the ministry have remained unknown for nearly two decades. The analysis is thus focused on the effects of selected measures on the development of Croatian islands. Appropriate methods of evaluation are discussed and used. In the remainder of the presentation a proposal for improvement of island development policy is put forward.

Irena Đokić, PhD, graduated at the Faculty of Economics, University of Zagreb, Croatia in 2001. She enrolled the Master of Arts Programme in "Urban management" at the Institute for Housing and Urban Development in Rotterdam, the Netherlands in 2004 and obtained a master's degree in the same year. She obtained her PhD at the Faculty of Economics, University

of Split, Croatia in 2010 with the dissertation on brownfield reuse. She works at the Institute of Economics Zagreb at the interdisciplinary Department of Regional Economics, Sustainability and Governance as a research associate. She is also a guest lecturer at the University of Zagreb Faculty of Architecture, University of Zagreb Faculty of Economics, and University of Pula Faculty of Economics. Her main research fields are: planning, programming and corresponding capacity building at national, regional and local level; development management in local and regional self-management units. She published a number of expert and scientific papers. She is the co-author of the book Strategic Local Development Programs – Croatian experience.

Ivana Rašić Bakarić, PhD, is a Research Associate at The Institute of Economics, Zagreb. Her principal research interests include regional economics, regional and local development, spatial analysis, socio-economic indicators at the local level. Currently she is coordinating the GDN project. Occasionally, she teaches Statistics at the University of Zagreb Faculty of Economics and Business and at the Open University AGORA.

Nenad Starc, PhD, since 1974 has worked at the Institute of Economics, Zagreb. He focuses on regional, urban, and environmental economics, with a special interest in island development. He has led island development projects on nearly ten Croatian islands, presented at symposiums on island development in France, Japan, Greece, the Netherlands, Portugal, on Malta, the Canaries and the Azores. He is one of the founders and a permanent associate of the International Scientific Council for Island Development – INSULA founded in 1989 in Brest, France. Coordinator and head author of the National Island Development Programme (1997). Head author of the Islands Act draft (1999). Author of the Regulation on Methodology and Defined Content of the Sustainable Island Development Programme (2002). Methodological coordinator of the creation of 25 programmes of sustainable development for islands and island groups (2003). Teaches environmental, ecological, and regional economics at the Faculties of Economics in Split, Zagreb, Pula, and Rijeka, Faculty of Architecture in Zagreb, and the Faculty of Science Department of Geography in Zagreb.

Laurence Feveile, Dipl. Eng. Arch., architect and urban designer
Ecole Nationale Supérieure d'Architecture Paris – Val de Seine, Laboratoire Mosaïques
LAVUE – UMR CNRS 7218, France

Živjeli! Heads or tails? Play double or quits? High finance games in the new international tourism havens in Boka (Montenegro)

Boka and the Montenegrin riviera have a long tradition of tourism. Kotor and its baroque palaces inside the city and along the coast have attracted vacationers and cultural visitors for decades. Tourism increased when Kotor and its bay became a UNESCO world heritage site in 1979. It is now a common stopover for cruises on the Adriatic Sea. Former Yugoslavia experimented with various kinds of tourism. For example Plavi horizonti, a large complex dedicated to Yugoslavian workers in the mass tourism concept, or Sveti

Marko, one of the first Club Meds open to middle class international visitors, or Sveti Stefan, a fishermen›s island converted into a very exclusive five-star resort frequented by famous showbiz personalities. Now, Tivat municipality is catering to high-end tourism. The three national or town areas, Porto Montenegro marina, Luštica Bay and Sveti Marko were sold to multinational companies and developers to build luxury apartments with swimming pools and yacht harbours near a private jet airport. In the hinterland, contrast is striking. Villages a few kilometres from the sea are deserted with collapsed old country houses. The local inhabitants are fighting for a decent life: no money, little water, no efficient sewerage… They think about "eco-tourism", but they haven't figured out a way to make it work. Can all kinds of people live together peacefully? Or is it obligatory that some are forgotten? Casualness and arrogance of the upstarts, rejection of a local culture are evident in a country that seems engulfed in an "endless spiral of inequality". Tito socialism is over and it is time that uninhibited and eager liberalism explodes, to find a more respectful use of resources.

Laurence Feveile, architect DPLG. PhD in Urban Planning. "Habilitation à diriger des recherches" (Degree to supervise research). Researcher MOSAIQUES – LAVUE – UMR CNRS 7218. Permanent Assistant Professor in Ecole Nationale Supérieure d'Architecture Paris Val de Seine teaching architecture, urban design, landscape architecture, history of gardens. Partner of Patrick Berger from 1981 to 1991, working on André Citroën Park in Paris, Britanny School of Architecture in Rennes, new constructions and building rehabilitations, Père Lachaise cemetery, furniture design. International expert in Montenegro (Vrmac peninsula in Boka), Kosovo (urban strategy for reconstruction), Northern Dubrovnik (35 villages destroyed by war).

Lorenzo Guzzardi, PhD
Director of the Archaeological Parks of Eloro and Tellaro, Syracuse, Italy

Archaeology and earthquake of 1693 in Val di Noto (Sicily): research and heritage
After the severe 1693 earthquake that destroyed about forty cities of eastern Sicily, some cities were rebuilt in the same site, others near the old town, or in places different form the original location. Some of the late Baroque cities rebuilt in Val di Noto, such as Ragusa, Modica, Scicli, Noto, Palazzolo Acreide have received the UNESCO recognition of World Heritage for their architectural and urban features. Old sites, and in the case of Noto also the new city, were subject to archaeological investigations in recent decades. This is another tourist attraction and represents an important tourism potential for the increase of the flow of visitors ever more consistent throughout the year. In Noto Antica, defined due to its features as the "Pompei medievale", systematic excavations were conducted. Together with the ruins already in view, the unearthed remaining urban monuments have become a major attraction for visitors. Noto Antica is located sixteen kilometres from the modern town and there are several critical points in the connection

between the two sites. Currently those parts of the old town which remained in private hands are being acquired by the Hall of Noto in order to implement management, protection and enhancement plan of the entire archaeological area. The medieval findings from recent excavations are exhibited in the Civic Museum of Noto, where exposure of the materials from Noto Antica is also insured, including those relating to the old discoveries. So visitors to the late Baroque city can know the findings of the ancient site and are encouraged to visit it. In the new Noto also the restoration work carried out in the monuments is showed, in the underground city, an interesting archaeological heritage which dates from the Copper Age to Greek-Roman Period; but also the remains of the former after the earthquake buildings made part wooden and part brick. A new exhibition of the archaeological collection is on show in the Civic Museum of Noto. However, it is already possible to make use of the archaeological heritage discovered in the same monumental building for the museum. Thus the study of the 1693 earthquake, the damage and the reconstruction of the sites have also become a starting point for archaeological research and enhancement of heritage, enriching the cultural context of the late Baroque cities recognized by UNESCO.

Lorenzo Guzzardi, PhD, has been the leading archaeologist of the Regional Administration of Cultural Heritage in Sicily since 1987 and the Superintendent of Cultural and Environmental Heritage of Caltanissetta since 2013. He has directed the Archaeological Offices of Enna, Syracuse, Piazza Armerina, Camarina and Eloro. His archaeological excavations have affected the understanding of archaeological and cultural heritage of Tyrrhenian Calabria and eastern Sicily, especially Syracuse and Noto, where he has been the honorary director of the Civic Museum Noto since 1993. His publications include about 170 titles in books, monographs and articles. He was a contract Professor at the University of Catania of "Artistic Literature", "Legislation of Cultural Heritage" and "Enhancement of the Archaeological Heritage".

Ana Jurić, MA
Faculty of Science, University of Zagreb, Croatia

Assumptions for the development of rural tourism on the island of Brač with the emphasis on the development prospects of Dol

According to the definition, rural tourism is realised in different forms but the most recognized is agro-tourism on farms and other forms that are realised in rural areas outside the farms. Thanks to its favourable geographical location, the island of Brač has excellent preconditions for quality development of rural tourism, which are further supported by: frequent ferry service to the busiest passenger port of Split, preserved natural resources, a number of villages with the traditional rural architecture and authentic island cuisine. Rural inland of the island is the most valuable resource potential for the development of rural tourism. Despite the natural and cultural diversity and attractions, the hinterland is characterised by distinct process of economic and demographic degradation. In such

conditions, the development of rural tourism is a fundamental prerequisite of economic development and thus mitigates the negative demographic trends. Dol has very favourable geographic position: it is close to the coastal town of Postira. The main economic activity developed in Dol is agriculture, which has recently prompted intensive development of agro-tourism, based primarily on environmentally-oriented production. The main shortage of most rural villages in the inland of the island is reflected in the lack of tourist accommodation capacity. Primarily, those are abandoned traditional rural settlements that require adaptation and marketing of cost-effective economic function. The most adequate and optimal solution for the lack of tourism is in attracting funding from the Programme for Croatian Rural Development, co-financing programme of the Croatian National Tourist Board and many other European programmes for co-financing. Some of the main problems that the locals are facing are unresolved property relations, and insufficient awareness and education in the process of starting the development of rural tourism. As a result of intensive agricultural regression and truncated demographic picture of the inner part of the island, the development of rural tourism imposes itself as the only correct, environmentally sustainable and economically profitable way of valorisation of local resources and the generator of long-term economic progress.

Ana Jurić was born in Split on 27 September 1990. In 2012 she earned her Bachelor's degree in Science Geography at the University of Zadar. In 2015 she earned her Master's degree in Geographic Information Systems at the University of Zagreb Faculty of Science.

Sanja Klempić Bogadi, PhD
Sonja Podgorelec, PhD
Institute for Migration and Ethnic Studies, Zagreb, Croatia

Tourism as a driving force of development on the Šibenik islands?

The Šibenik islands, due to their marginal status and decades of economic neglect, have largely preserved their original natural features and a high environment quality which is an essential condition for sustainable development and eco-tourism. Since big hotels and supporting infrastructure have not been constructed on these islands, a large part of the area is preserved and there is no significant degradation of infrastructure. Spontaneous tourism growth is a potential problem. Too many tourists, the mass construction of tourist facilities, as well as of secondary homes, cause environmental degradation and thus destroy the basic island economic resource. For that reason it is necessary to control and direct this process. Development, among other things, assumes the need for adequate professional staff, which means the settlement of working age population, because there is no critical mass of the working age population on the Šibenik islands that could carry their tourist and overall economic development. There are disagreements between the residents who want change and see tourism as a possibility to open the island and achieve economic prosperity, and those who do not want any change. The research con-

ducted on the Šibenik islands in 2011 has shown that two thirds of the respondents believe that the tourists, with their arrival and the adoption of different customs and habits, make the island a better place to live. At the same time a third of the population express deep concern over the pollution brought by so many people and ships, but also disagreement with the imposition of a different lifestyle, for which they more often blame domestic tourists. Most of those who feel islanders oppose the changes made by foreigners - newcomers, primarily tourists. Yet, the majority of the island population is aware of the need for changes and accepts them, and approves the construction of various facilities on the island (hotels, second homes and apartments, shops, etc.).

Sanja Klempić Bogadi, PhD, is a senior research associate, employed at the Institute for Migration and Ethnic Studies in Zagreb since 2000. She earned her degree, her MSc and her PhD at the Department of Geography at the Faculty of Science of the University of Zagreb. She has worked on several research projects, published some twenty scientific papers and held presentations at numerous international scientific conferences. In co-authorship with Sonja Podgorelec she published the book (in Croatian) Cities sunk the islands – changes in small island communities (2013). She has been external associate at the Department of Geography of the Faculty of Science, University of Zagreb since 2010, holding elective course Contemporary Sociogeographic Themes at the Graduate Research Programme in Geography. In the focus of her interests are social geography and demogeography.

Sonja Podgorelec, PhD, sociologist, is a senior research associate, employed at the Institute for Migration and Ethnic Studies in Zagreb. As a collaborator in several research projects she has been concerned with the sociological aspects of life and health of migrant women, children in migration and return, individual orientations and socio-cultural patterns of youth behaviour, sociological (socio-gerontological) aspects of ageing of the Croatian population (particularly population ageing on the islands) and the quality of life. She has published five books, independently or in co-authorship, among which especially important are (in Croatian): Growing old on an island: the quality of life of elderly populations on Croatian islands (2008) and Cities sunk the islands – changes in small island communities (co-author Sanja Klempić Bogadi, 2013) as well as dozens of scientific and professional papers.

Jelena Lončar, PhD
Department for Geography, Faculty of Science, University of Zagreb, Zagreb, Croatia
Maja Adžija, MA
Faculty of Social Sciences and Humanities, University of Zagreb, Zagreb, Croatia
Ana Perinić Lewis, PhD
Institute for Anthropological Research, Zagreb, Croatia

The sand, the sea, the ceremony: the social and economic values of beaches and possibilities for tourist development: example of Zrće beach (island of Pag)

Zrće beach, one of the most beautiful on the island of Pag, transformed (along with the whole city of Novalja) from a little beach i.e. settlement for family tourism into a beach "occupied" each summer by young people who want to party, offering all advantages for further development of clubbing tourism. At the peak of the season, the beach can accommodate a few thousands swimmers. What is obvious is that in the last 10 years, the number of foreign tourists increased by 100.000 and that infrastructure is inadequate and insufficient for this type of tourism. As an alternative, or in parallel with the existing type of tourism, cultural tourism could be developed since in Caska beach, which is near Zrće beach, there is an old Roman settlement Cissa with archaeological remains. Currently the potential of this settlement is neglected and poorly presented, although archaeological remains could be interesting for tourists. This type of tourism could also be more suitable for local population. Furthermore, there are other types of tourism which Novalja could turn to, like medicinal or family tourism (as opposed to entertainment tourism) which would in the long term be better for the local community. Situation at the Zrće beach and the town of Novalja will be analysed through interviews with the locals and the people who own vacation houses and have spent many years in Novalja.

Jelena Lončar, PhD, (Zagreb, 1978). Graduated from the Department of Geography at the Faculty of Science, University of Zagreb. Employed at the Department of Geography from 2005 to 2015 as an assistant. Defended doctoral thesis "Economic-geographic restructuring of Central Croatia in the transition period" (2011). Main fields of interest: Economic Geography, Industrial Geography, Political Geography, Globalization and Regional Development. She has published 15 scientific papers in domestic and international journals. Participated in 11 international and domestic scientific conferences and colloquiums. Participated as a member of several domestic and two EU funded international projects.

Maja Adžija, MA, born in Zagreb, graduated in Italian language and literature and Spanish language and literature at the Faculty of Humanities and Social Sciences at the University of Zagreb. She is an assistant at Department of Anthropology to professor Emil Heršak for the course "Anthropology of the Future" and to professor Vjekoslav Afrić for the course "Contemporary anthropological theories". Before arriving to the Faculty of Humanities and Social Sciences she was International Relations Officer at the International Relations Office at the University of Zagreb, administrating the EU educational projects (LLP, Tempus, Jean

Monnet…). Main fields of interest: literature and anthropology, public spaces, philosophical anthropology.

Ana Perinić Lewis, PhD, is a research associate at the Institute for Anthropological Research in Zagreb, Croatia. She graduated in Croatian language and literature and ethnology at the Faculty of Humanities and Social Sciences at the University of Zagreb. Her main fields of interest include: island studies, island space, island communities and their identifications, migrations and stereotypisations. She wrote an interdisciplinary doctoral thesis about identity processes on the island of Hvar.

Ivana Marić, PhD
Zrinka Gregov MSc, MA
Kristina Bučar, PhD
Faculty of Economics, University of Zagreb, Zagreb, Croatia

The city of Hvar as the driving force of the island's economy: strategic guidelines for sustainable development and lifelong learning

Tourism experts rate the island of Hvar as one of the most beautiful islands in the world. Indeed, its geo-morphological, climatic, hydro-geographical, bio-geographical and landscape resources are unique, not just in the Mediterranean, but also throughout Europe. This island is Croatia's sunniest destination with an average of over 2700 sunny hours, it has rich cultural and historical heritage, a very pleasant climate, top gastronomic offer and has for decades been a popular destination for contemporary nomad tourists. The island's economy relies on tourism monoculture, and all other economic activities basically support tourism. About a hundred years ago the island had its own economic autarchy, i.e. sustainable economy that could meet nearly all the needs of its inhabitants, and the surplus of agricultural produce was sold outside the island. The island of Hvar has always been an important nautical point in the Adriatic, and in the past its cities of Hvar, Stari Grad and Jelsa displayed key socio-economic characteristics of development and prosperity in literature, art and science. The following enjoy UNESCO protection: 1) Stari Grad plain 2) Benedictine lace, 3) Easter procession "Za križen" and 4) Mediterranean food. The city of Hvar as the largest and most developed centre of the island has always been an economic and cultural hub. It experienced prosperity at the time of the Venetian Republic, and the preserved medieval structures from that period even today make the cityscape. Medical tourism and cultural tourism were initiated at the time of the Austro-Hungarian Monarchy and can even today be a quality addition to the existing "sun and sea" tourism, which attracts the young and turns the city into a summer party destination, pushing its genuine and valuable resources into the background. This is why it is necessary to brand the island of Hvar as a unique year-round tourist destination that offers various yet complementary elements, where all the island's indigenous products (fish, wine, olives, oil, medicinal plants, figs, carob…) would be promoted as part of the

tourist offer. Sustainable development of tourism requires a synergy of socio-cultural, ecological and economic sustainability. This is why it is essential to mobilise all the resources – the people, the nature and the knowledge – to achieve sustainability of this island, the key being the creation of local development coalition and lifelong learning.

Ivana Marić, PhD, was born in Split in 1972. She has been Assistant Professor since 2013 at the Faculty of Economics and Business, University of Zagreb. Her areas of interest are management and non-profit management. In 2011 she obtained a PhD in Economics, Faculty of Economics and Business, University of Zagreb. Her field of research includes non-profit organisations, social entrepreneurship as well as the role of management and balancing social and economic interests in modern organisations in the Knowledge Age. She has participated in several international conferences and seminars and has written over twenty scientific papers about management and the influence and significance of modern enterprises in the global context.

Zrinka Gregov, MSc, MA, obtained her BSc in agricultural engineering, holds an MSc in biology and an MA degree in business administration. She is also a certified teacher/trainer of entrepreneurship. She is currently a student in the International PhD Programme in International Economic Relations and Management. Zrinka Gregov is a HE lecturer of Entrepreneurship and the head of the Graduate Professional Studies Programme in Entrepreneurial Management at the VERN' University of Applied Sciences in Zagreb, Croatia. She has participated in many domestic and international conferences and her bibliography contains more than 30 units in biotechnology and entrepreneurship. She is the secretary of the Entrepreneurship Teachers Association and a member of EFMD.

Kristina Bučar, PhD, completed her undergraduate studies at the Faculty of Science, and received her MSc and PhD from the Faculty of Economics, University of Zagreb. Since 2000 she has been working at the Department for Tourism as assistant professor at the Faculty of Economics and Business, University of Zagreb. She has been teaching two courses: Tourism and the Environment and Tourism Geography. Her fields of research include the role of tourism resources in tourism development, the relationship between tourism and the environment focusing her research on how tourism transforms certain areas and how it can be the agent of sustainable development of an area.

Veni Marinković, MA
Local Action Group "ŠKOJI" Hvar – Vis – Šolta, Croatia

The islands development policy – from the establishment to the current approaches and opportunities

Development planning of the Croatian insular area is a part of the regional, and at the same time the overall national development policy of the Republic of Croatia, which is based on specific legislative, planning and strategic regulations and laws of the na-

tional, county and local governments, as well as numerous other stakeholders, such as civil society organizations, scientific community, businesses and other interested groups and individuals involved in development consideration, planning and participation. The islands are specific spatial units with differ in many aspects from the mainland. They are the first region for which a development policy was adopted in Croatia. However, the understanding of the islands' development policy has passed through significant changes since its initial establishment until today. Initially, it had referred to the explicit islands' development policy, or a set of decisions and measures directly aimed at the islands' areas, defined by the National Island Development Program and the Islands Act. Today, the segments of islands' development policy, except for specified explicit ones, can be identified and implemented by the overall regional and rural development policy of the Republic of Croatia. The identification of opportunities and the implementation thereof constitute a kind of challenges and tasks of different stakeholders to develop local community in an attempt to achieve overall development goals. The main goals of the paper are:

1. to determine the basic regulations and principles of the comprehension of the islands' development policy before and today,
2. to evaluate the (in)effectiveness of the current usage of the main legislative provisions and policy documents of the insular area, as well as all regional and rural policies,
3. to identify gaps and opportunities of the applied policies and
4. to evaluate the current status and dynamics of the islands' units via the established dynamic indicator of regional development policy.

Veni Marinković was born in 1989 in Split. She attended primary and secondary school in Komiža and Vis, and higher education in Zagreb at the Department of Geography – Faculty of Science. She graduated in 2013 with the thesis "Geostrategic modelling of development of the Dalmatian islands". She attends the postgraduate studies in Geography at the Department of Geography – Faculty of Science. She is currently employed as a project planner in the Local Action Group "Škoji". Her research interests are: islands, insular, local and regional development.

Ivana Momčilović, MA, freelance artist/dramaturg
Lisa Penkova, dancer/choreographer
Helena Klakočar, MA, freelance artist/illustrator

Art as an island – artists as part of the archipelago of (responsible) tourism

Since the dawn of times, the islands attract art and artists – and with and through them a reader, a listener, a spectator, the observers of art – as a metaphor (or reality) of isolation and severance, of daydreaming and escape from the actuality of everyday life. From the Iliad and the Odyssey (Homer) to Robinson Crusoe (D. Defoe), The Count of Monte

Cristo (A. Dumas), The Mysterious Island (J. Vern), to Les reveries du promeneur solitaire (J-J. Rousseau), Treasure Island (R.L. Stevenson), Lord of the Flies (W. Golding) and Island (A. Huxley) all the way to the island as a place of voluntary or coerced isolation of well known public figures such as Gaugen, Napoleon, Victor Hugo… During the 2015 edition of "Anatomy of Islands" dedicated to "Responsible Tourism", international collective of artists researchers (People Coming From Nowhere) from different disciplines (contemporary dance, contemporary violin, graphic design, comic books, theatre, dramaturgy, drawing, singing), based in Belgium, will present segments of their perennial research "PHD in One Night", based on (obvious and expected, but more and more neglected) relation of art and education as well as education and pleasure (happiness), which they have been conducting, exploring and experiencing for several seasons, and plan to continue with, on the island of Vis, through research activities of their artistic groups. In addition, since last summer, the research of and on these topics started to include and be realized and explored in correlation with the islanders. Last year's comic book workshop called "Escape from the island, escape to the island" will be continued this year. It will also include the workshop "School and (of) Happiness". With these workshops taking place in the last week of the summer holidays, "People Coming From Nowhere" want to, with students from Vis, consider creative approaches to education, and the (often) lost pleasure and happiness in learning. Their starting hypothesis is that the art and artists, with their universalistic and cosmopolitan affiliation, in case of active cooperation with the locals but also openness to the interested tourists, can become a significant part and a continuous offer of the local tourism, of responsible tourism: through master classes and workshops for everybody (in which artists themselves would not only be using the island as a retreat, an escape from everyday life, but rather learn from the local community that they are attracted in the first place as island's summer escape transient "consumers", just as much as the islanders are lured by the continent). At the "Anatomy of Islands" the collective People Coming From Nowhere will present two examples of artistic activities as part of the possible large-scale tourist offer (including both local population and tourists) and thereby become the leverage of continuing education:

– Presentation of the previous art workshop within the "PhD in One Night" project on the island of Vis, nested in the thought "Art is Knowledge" and "School and (of) Happiness" (Liza Penkova – contemporary dancer, Brussels / Ivana Momčilović – playwright, Brussels);
– Presentation of the comic about the island of Vis (Helena Klakočar – cartoonist, Tilburg, The Netherlands).

Liza Penkova is a contemporary dancer who has been living in Brussels since 2003, where she works with the company for contemporary dance Rosas and is taking part in other artistic collaborations throughout Europe. She is one of the initiators of the artistic collective "People Coming from Nowhere".

Ivana Momčilović, MA, is a playwright. She lives and writes on the island of Brussels, as well as on the other islands. Among other things, she is the initiator and coordinator of the artistic and pedagogical project "PhD in one night", which examines the relationship between education on the one hand, and the (missing) pleasure in learning on the other.

Helena Kaločar, MA, is a graphic artist, painter and film animator. Her work is recognisable for its documentary nature. Her autobiographical comic diary Rough Sea was awarded at the Festival of Comics in Angouleme, France. The book was published in Belgium, Italy, Slovenia, Serbia and Croatia. Its sequel RS2 followed and a lot of comics on the Internet. Her recent work MFS was published in ZAREZ last year and is now continued at WWW.MOJSTRIP.COM. That project was chosen to be presented during the Dutch presidency of the EU in 2016.

Antonio Morić Špunić, MSc
Cluster for Eco-Social Innovation and Development – CEDRA Split, Croatia

Winter-Summer Demographic Reality of Dalmatian Islands

Due to its physical geographical features and unique Mediterranean cultural landscape, the Dalmatian archipelago represents a high-quality living space. The main challenge Dalmatian islands are facing is functional seasonality, as tourism represents the basis of its economic activity. The result of the aforementioned relationship is the different social reality on the islands in summer and winter seasons. Although the basic subject of research is tourist seasonality, a systematic examination of space-time island reality inevitably involves identifying key relationships and patterns within the nodal-functional organization of the island system, with a special emphasis on (inter)insular traffic connections. Contemporary island's socio-spatial implications are deriving from the interaction of three social groups: permanent island population, secondary residents and tourists. Usage of modern GIS methods and spatial analysis are considering the spatial distribution and the relationship targeted groups have generated with the sociological patterns on a seasonal level. The most intense spatial interactions are expected in the summer period, when some islands in general are counting excessive number of tourists and secondary residents compared to permanent island population. That implies a range of negative environmental threats for the island's system. This paper, therefore, discusses the sustainability of physical infrastructure and its carrying capacity utilizing multivariate GIS methods in the frame of tourist and other types of seasonality. Due to the lack of professional and scientific research dealing with the consideration of theoretical and conceptual settings of tourist seasonality in the Croatian coastal region, its underlying causes, current processes and outcome trends, conducted research presents a starting point for contemporary nissological considerations, both at the regional and at the local (island) level.

Antonio Morić Špunić, MSc, was born in Split on 22 October 1989. In 2014 he earned a master's degree in GIS at the Faculty of Science – University of Zagreb. In 2015 he earned a

master's degree in education at the Faculty of Science – University of Zagreb. Since 2014 he has been an employee of CEDRA Split (Cluster of eco-innovation and social development) as an associate for the creation of development documents and strategies as well as the head for the preparation of projects financed by the European Union. Research interests: spatial planning and regional development, the application of GIS in the sustainable management of physical resources and the implementation of GIS in school educational system.

Iva Niemčić, PhD
Marina Blagaić Bergman, PhD
Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb, Croatia

Island women on tourism – cultural anthropological interpretation of attitudes towards work

Using collected narratives about the life of women on the island, this presentation will show the contribution of island women to tourist development and their attitudes towards work in this industry. Ethnographic research was conducted on the islands of Vis and Šolta, and included various generations of women who live there, either with family roots on the island or those who decided to move there. We recorded their reflections on life on the island, life and work during socialism and afterwards, valorisation of women's work within the family and in the formal workplace, participation in various levels of tourist industry, from seasonal work in low qualification jobs to creating and managing the entire tourist offer of the island. Collected ethnographic testimonies will be contextually interpreted in relation to a specific cultural milieu as well as historical and economic conditions, and especially in relation to the characteristics of the tourist industry within socialist society (building large state-owned hotels and workers' retreats; closing off the island with military bases for foreign tourists, focusing on the "local" market, i.e. the republics of former Yugoslavia). Through the ethnography of women's everyday work dynamics we question the gender division of private and public labour, the perception of women's position on the island, and the common representation of women's lives with the meme of "suffering and patience", directing women's lives towards care for others, as well as the motives of poverty, hunger, and working around the clock. Collected life stories and, just as important, the characteristics of island women's narratives, outline the way in which women remember and participate in the history of tourism from the grassroots level. We consider the recorded oral history to be women's island heritage. Finally, with this presentation we would like to emphasise the contribution of the ethnographic method as well as ethnological, cultural, and anthropological interpretations to the development of insight into the life of island communities with the aim of building nissological knowledge and further developing island studies.

Iva Niemčić, PhD, is a research associate and assistant director (2011-2015) of the Institute of Ethnology and Folklore Research in Zagreb, Croatia. She is the author of a book on the traditional dance event titled Lastovski poklad. Plesno-etnološka studija/Lastovo Carnival. Dance

Ethnology Study (2011). Fields of interest: research into dance, methodology and development of ethnochoreology, performance studies, dance ethnology, role and function of dance in the context of gender aspects, applied work, phenomenon of intangible cultural heritage, research of islands and Island Studies.

Marina Blagaić Bergman, PhD is a senior assistant at the Institute of Ethnology and Folklore Research in Zagreb, Croatia. In 2014 she defended her interdisciplinary doctoral thesis in Island Studies on the influence of the economy on the life of islanders on the Adriatic Island of Šolta during the 20th and 21st centuries. Apart from ethnographical research of islands and its contribution to Island Studies, she is involved in projects in Heritage Studies, Anthropology of Migration and Food Studies.

Ana Perinić-Lewis, PhD
Institute for Anthropological Research, Zagreb

Panel session chair: **Island beaches and tourism**

The beach is one of the main topoi in the global tourism market. Despite numerous development initiatives and emphasizing the priority of the reduction of seasonality and the development of other products, "the sun and the sea" remain the predominant Croatian tourist products. With the development of tourism on islands, island beaches became the centre of tourist offers, which had an effect on the local communities, their activities on the beach and their identifications. The beaches are on the one hand resources, spaces of tourist fantasies and imageries; on the other hand, they are places of belonging, life and traditions of the local coastal and island communities. The tourist offer and commercialization result in forced unification of beaches (through classification, thematisation and zoning), poor beach management and beach concessions, where operators tend to occupy a large beach area or offer too many disparate and unrelated leisure and recreational facilities. This is having environmental, social and economic impacts in the coastal regions and on islands, and is jeopardizing opportunities for the development of sustainable and responsible tourism. Therefore, coastal and marine tourism should be focused on ecological and community-sensitive hospitality, with a commitment to sustainable building, local sourcing, using local produce, protecting natural heritage and respecting local beach cultures, activities and traditions.

Global, local and "glocal" beach

In tourist promotion and destination branding, Croatian beaches are represented by stereotypical images of landscape outside of space and time, as places without identity waiting only for the tourists looking for leisurely fun, sea and sun. This image of "global beach", with standardized descriptions of location, landscape, facilities and leisure activities, stands in contrast to the image of the beach as a "cultural arena" (Löfgren, 2002) and "kaleidoscope of culture" (Lenček and Bosker, 1998). The "local beach" (Löfgren,

2002: 215) is an important geographical symbol and material landscape that coastal and island communities identify as an area of daily and seasonal activities, of local cultures, lifestyles, histories and specific traditions. How to join these two images, physical realities and representations of the beach in the concept of "glocal beach"? How can we bring together tourist images, fantasies, wishes and expectations with visions and needs of coastal and island communities during the summer season? By including the island history, traditional professions (eg. fishing, shipbuilding) and practices, cultures, sea bathing heritage related to the island beaches in tourist promotion, they would get a specific and recognizable image, within a standardized tourist offer of summer sea destinations.

Ana Perinić Lewis, PhD, is a research associate at the Institute for Anthropological Research in Zagreb, Croatia. She holds a BA in Croatian language and literature and Ethnology at the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb. Her main fields of interest include: island space, island communities and their identifications, migrations and stereotypisation. She wrote an interdisciplinary doctoral thesis about identity processes on the island of Hvar.

Saša Poljanec-Borić, PhD
Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb, Croatia
James K. Reap, PhD
University of Georgia, Athens, GA, USA

TOPOS – a model for determining compatibility for new structures in historic districts

In open, market economies historic districts usually generate high rent of location. Therefore they are often intensively commercialized and/or gentrified. Also, brown field investments which are, in fact, projects aiming at functional conversion of abandoned industrial structures and sites, are often situated in historic districts. Bearing in mind that real estate business is crucially dependent on the value of the locational rent, the TOPOS model (the word which in ancient Greek means "place" is actually acronym of Croatian words for "ground plan", "roof", "façade", "holes" and "structure") balances between needs, tastes and desires of modern investors, which tend to be different than previous generations, market pressure to maximize the building lot, and collective will to preserve historic districts. TOPOS is a guide to creating compatible buildings for historic districts and neighbourhoods and a means of encouraging new design while protecting historic resources. Therefore, the TOPOS model seems to be appropriate for the regeneration of historic districts as well as of their contact zones in transitional and post transitional countries which often fight with problems of brutal gentrification of historic districts and devastation of ecosystem services such as sense of place in rural areas.

Saša Poljanec-Borić, PhD, born in Zagreb in 1961, graduated from the University of Zagreb with majors in philosophy and French language and literature. Her postgraduate studies in

sociology were completed with a Master's thesis in urban sociology. She also holds a PhD in Economics from the School of Economics at the University of Zagreb where she defended her thesis on the link between the privatization of the hospitality industry and the competitiveness of Croatian tourism supply. Her main scholarly focus is on interdisciplinary research. She has published two books and more than 40 scholarly papers in the field of social sciences with special interests in the sociology of tourism and tourism economics, tourism marketing, the economic sociology of small and medium-size enterprises, as well as in local institutional development. Being fluent in English and French, she is currently collaborating on several domestic and international interdisciplinary projects.

James K. Reap, PhD, is Professor and Graduate Coordinator of the Master of Historic Preservation Program in the College of Environment and Design at the University of Georgia (USA). He holds a Bachelor of Arts in American Studies degree from the University of North Carolina at Chapel Hill and a Juris Doctor degree from the University of Georgia. He is past Director of the University of Georgia Croatia Study Abroad Program; a Fellow of the Dean Rusk Center, International, Comparative and Graduate Legal Studies; and an affiliated faculty member of the University of Georgia African Studies Institute. He teaches courses on International Issues in Heritage Conservation and on World Heritage. He is past President and current Secretary General of the Committee on Legal, Administrative and Financial Issues of the International Council of Monuments and Sites (ICOMOS) and a Fellow of US/ICOMOS. He is serving as an Officer of the ICOMOS Scientific Council, an organization of all ICOMOS international scientific committees. He has worked on preservation issues in Eastern and Southern Europe, Central Asia, Africa and the Middle East. He taught heritage conservation as a Fulbright Scholar at the Jordan University of Science and Technology and law at the Orenburg Institute of the Moscow State Law Academy. He is currently a board member of the Lawyers Committee for Cultural Heritage Preservation and the United States Committee of the Blue Shield and a past board member of the Georgia Trust for Historic Preservation and Preservation Action. He has provided training and technical assistance to preservation commissions throughout the United States.

Vedrana Premuž Đipalo, MA
Ethnographic Museum Split, Split, Croatia

The Split Bačvice beach as a meeting point of local traditional practices and tourism

The presentation is based upon an observation of the beach as a part of everyday life, history and traditional practices. It presents a study conducted amongst community members known as "piciginaši" of the Split's Bačvice beach. Although this game is often covered by the media, details of the game – such as its historical development, unwritten rules, members' internal and external relationships, the inevitable changes and adjustments of performances – are less known to the general public, to include Split local audi-

ence. The research noted devotion towards the Bačvice beach and options of building the beach identity. Reasons for the "picigin" declaration as an intangible cultural heritage and (un)sustainable competing form of the game are also being considered. Particular emphasis is placed upon changes effected by tourism expansion and subsequent growing density of the famous Split beach, and the "coexistence interaction" between "piciginaši", local visitors and tourists.

Vedrana Premuž Đipalo, MA, graduated from the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb with majors in Philosophy and Ethnology. Since 2005 she has been working as a museum educator at the Ethnographic Museum in Split. She is an author of approximately twenty museum-educational projects. Vedrana is currently enrolled in postgraduate studies at the Faculty of Philosophy in Split, interdisciplinary Mediterranean culturological module.

Zoran Roca, PhD
CEIED – Interdisciplinary Research Centre for Education and Development, Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologias, Lisbon, Portugal
Maria de Nazaré Oliveira Roca, PhD
CICS NOVA – Interdisciplinary Centre of Social Sciences of the Nova University of Lisbon Lisbon, Portugal

Second home tourism in Europe and a case study of Portugal

This presentation offers a state-of-the-art overview of the driving forces behind spatial diversity and social complexity inherent in second homes expansion in all parts of Europe – from Scandinavia to the Mediterranean and from the British Isles to Russia – in the context of contemporary mobility patterns largely induced by tourism. Recent research of planning and policy issues of the second homes' expansion in Europe tend to endorse: (i) multidisciplinary approaches to this phenomenon as an expression of the "leisure class" mobility and recreation-based lifestyles, as well as a constitutive element of post-productivist land-use patterns and landscape change; (ii) socio-economic and territorial development planning and policy-related perspectives on social change and spatial re-organization provoked by the expansion of second home tourism in times of prosperity and crisis. In Portugal, between 1991 and 2011, the rate of growth of second homes was 63%. In 2011, their number reached more than one million. The omnipresence of second homes has obviously affected land use and landscapes across the country, but only recently some light was shed upon effects of this phenomenon on territorial identity features and local development dynamics. In fact, the perceived impacts of second homes expansion have been quite controversial. For example, in the National Strategic Plan for Tourism residential tourism is considered as one of the top-ten priorities to be promoted, while in the National Programme for Spatial Planning Policy it is recommended to control its expansion because of the effects it can have on the sustain-

ability and management of land use and landscapes. Clearly, effective management of the existing and future impacts of second homes expansion is hardly possible without their thorough inventorying and grasping with the specificities of their spatially diverse origins and character. This presentation brings forward major findings from a recently concluded pioneer research project on the effects of the second homes phenomenon in Portugal, designed and carried out by a team of geographers and experts in spatial planning, local development and public policy research.

Zoran Roca, PhD, a geographer and demographer, completed his education at the Universities of Zagreb, Strasbourg and Columbus (USA). Since the 1990s he has worked as Full Professor of Human Geography, Demography and Development Studies and also the Director of the Geography Department of the Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologias (ULHT), Lisbon. He started his career at the Institute for Development and International Relations (IRMO) in Zagreb, and continued at the Sustainable Development Department of the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), Rome. Recently, he assumed professorship at the Universities of Zagreb and Split, and at the University VERN in Zagreb. In the field of international technical assistance and co-operation for development (UN, EU, NGO, etc.), he gained experience in many countries of Sub-Saharan Africa and Southeast Asia, in China and Brazil, and in Eastern and Southern Europe. His main research interests and areas of expertise are: territory and development (theoretical-methodological issues of evaluating spatial identity; local development and local-global nexus), participatory methods in local development research and planning, and international research networking and publishing ventures.

Maria de Nazaré Oliveira Roca, PhD, holds a BA in Geography from the Universidade Federal do Rio de Janeiro, an MA in Population Geography from the Ohio State University (USA), and a PhD in Geography from the University of Zagreb. From 1983 to 1992, she worked at the Institute of Social Research of the University of Zagreb, and from 1993 to 2013 lectured at the Geography Department of the Universidade Nova de Lisboa, Lisbon, where from 2008 to 2013 she was the director of the e-GEO Research Centre for Geography and Regional Planning. Retired since the end of 2013, she continues to be active as a senior researcher at CICS NOVA – Interdisciplinary Centre of Social Sciences of the Nova University of Lisbon. Her main research areas of interest are: demographic sustainability and local and regional development; socio-demographic profiles of particular social groups (e.g. youth, elderly, farmers, women, temporary residents); spatial impacts and socio-economic effects of migration; demographic analysis for spatial planning.

Lidija Runko Luttenberger, PhD
Komunalac d.o.o. Jurdani, Opatija, Croatia

An integrated approach to beach valorisation and preservation

Beaches are the edge of an enormous marine ecosystem. In Eastern Adriatic they are rocky formations or formations of gravel and sand held against the shore by the energy of the sea. They occupy the very top of Earth's natural attractions and represent one of the most dynamic natural environments. They are also the demonstration of natural uniqueness, the treasure that is cherished and exploited by some and enjoyed by all. Beaches are an eternal destination for human kind led by its pristine tendency for direct contact with nature. However, the sustainability of and the access to this delicate part of the exceptionally vulnerable coastal system is endangered by human activities such as shore industrialization, coastal engineering, residential development, poor wastewater and stormwater management, pollution, soil impermeability, road construction, occupation thereof for private interests, and mining. Urbanization itself created a novel category of the coast, sometimes beachless, or with artificial beaches. In Croatia, the number, size and natural character of beaches is diminished, while seawater, air and soil in karst coastal areas are increasingly polluted. The purpose of this presentation is to demonstrate that in the case of beaches, the interest of public health, especially beneficial effects of seawater, coincides with the interest of maintaining healthy ecosystems and that the benefits of maintaining natural and traditional beaches for the local community and tourists exceed potential benefits from coastal activities which incur damage to marine environment. The negative aspects of liberalization, privatization, inappropriate tourist development and generally the land use threats shall be demonstrated in the case of North Adriatic mainland and island coastlines, particularly the island of Lošinj. Furthermore, based on worldwide experiences, options and instruments are proposed that local community could use for preserving the beach as a precious natural and economic resource.

Lidija Runko Luttenberger, PhD, started her engineering education in São Paulo, Brazil and graduated at the University of Rijeka in 1983. In 2010 she was conferred PhD in environmental engineering at the Technical Faculty of the University of Rijeka and in 2014 assigned assistant professorship at the University of Rijeka. She worked in the Shipbuilding industry "3. maj" and is presently employed in the municipal utilities company of Opatija. She is the author of a book "Water and waste management" and of more than sixty scientific papers, most of which have been presented at international conferences.

Davor Stipan, MA
First Gymnasium Split, Split, Croatia

Insularity as a limitation or tourist resource – the example of St. Andrew Island (Svetac)

St. Andrew Island (Sv. Andrija), as part of the offshore archipelago of the eastern Adriatic coast, perpetuates geostrategic, local and architectural characteristics, from antiquity to recent periods. But most of all, it exists equally in phantasmagorias of its former inhabitants as in historical facts; in the wake of myth and reality. The island's history suggests unusual vividness; from the perishing of English sailors, which is why the island gained the title of Devil's Island on maps, to graves of unusually huge people and the German bombing of the Italian fleet in World War II, to countless shipwrecks under the deep sea of its coast. It is hard to imagine that this gulch reef in 1951 had 51 permanent inhabitants, and even harder that a factory plant for the production of pine resin was built on it in the late 18th century. Former inhabitants were mainly engaged in fishing and viticulture, and in line with the general trend of depopulation of small offshore islands in the Adriatic, it is defined by the death of the last inhabitant at the end of the last millennium. It is believed that the island was inhabited in prehistoric times; a particular geographic importance of the Adriatic sailing routes in antiquity and the Middle Ages is confirmed by numerous hydrological archaeological findings and historical and cartographic testimonies. The inland territory of the island is marked by remarkable stories of domestic maritime oral tradition. One such interpretation says that on the *Poje*, the only agricultural area on the island, taller vegetation is not growing where the Benedictine nuns who had a convent there are allegedly buried. The Benedictine monastery at this location existed; fragmentary material remains testify to it. Other folk vision is related to the much better known site on the island called *Krajicino* (Queen's). According to the local legend, building is related to the rest of the city of the Illyrian queen Teuta who built it while escaping the attack of the victorious Roman army. However, it is a late antique fortress which raises the Byzantines in the 6th century. In the duality of the significant "body" of heritage manifestations lies all the potential of this marginal offshore microcosm which is rapidly disappearing. The presentation will try to convey the importance of St. Andrew Island as exceptional tourist resource and offer cost-effective methods of sustainability.

Davor Stipan, MA, born in 1983 in Split (Croatia), graduated in history of art and geography at the University of Zadar and earned his MA with the thesis "17th and 18th Century Sacral Architecture in Split". Currently he is a PhD student in art history at the University of Split. Since January 2013 he has been working as a professor at the First Gymnasium in Split. Areas of research and fields of interest: theory of architecture, art criticism, the historical arts heritage of Dalmatia. He is a regular contributor of the Art Magazine Kontura, Vijenac, Hrvatska Zora and Informatica Museologica journal, and a regular member of the Croatian Society of Art Historians, Matrix Croatica and the Association of Friends of Cultural Heritage in Split.

Stjepan Šterc, PhD
Department of Geography, Faculty of Science, University of Zagreb, Zagreb, Croatia

The Islands Act – a conceptual mistake or a necessity for Croatia?

The Islands Act was adopted by the Croatian Parliament at the session on March 26, 1999. The Act was officially published on April Fools Day 1999, a day traditionally used to symbolise the ridiculous, which is appropriate given that it seems to deliberately mock the Croatian public by presenting them with an unrealistic document whose content, approach and concept attempts to impose a new form of functional efficiency on stable processes in island areas. The concept of sustainability of the area is the dominant content of the Act, and it is not clear for whom the sustainability is planned, towards whom it is directed, and whether the island area will become more functional for local and surrounding communities. Even though two amendments have been made to the initial act, questions still remain over its implementation and there is a sentiment that those in power lack the courage to create the necessary laws that are crucial for serious changes in the potentially most valuable parts of Croatia. After having conducted survey on all inhabited islands, the results included attitudes representative of bigger and smaller islands, and according to that the articles of the Act were drafted. The content of the Act did not cover crucial issues of Croatian islands: revitalisation by immigration and alignment of land register entries as basic assumptions for more serious investments in island areas. The law does not tackle the issue of ferry connections, another crucial issue on the whole island area. The ferry connection was mentioned in the Act only in relation to the price of tickets. Serious testing and modelling of the possibility of including the national carrier fully into the budget and providing free transportation for guests and islanders as a means of a broader strategic interest have not been elaborated. National carrier model will test the possibility to increase arrivals, overnight stays and total income from tourism on the islands. The Islands Act represents only a mild approach to the strategic territory of Croatia which should not be deprived of its basic spatial function, population or development potential. These issues must be efficiently elaborated in the new law and these concepts must be emphasized as a necessity for Croatia.

Stjepan Šterc, PhD, was born in 1953 in Desna Martinska Ves. Graduated with the BSc in Geography in 1979 from the University of Zagreb, Department of Geography. In 1980 took the position of assistant lecturer at the Department of Geography. Earned his Master's degree in 1987, and his PhD in 2012. Worked in the government of Croatia, the Ministry of Foreign Affairs, and was assistant minister in the Ministry of Development, Reconstruction and Defence. Participated in the Homeland War and is still an active officer of the Croatian Army. He is also one of the founders of the Ivo Pilar Institute, Croatian Studies, and the journal for general social research "Društvena istraživanja". He teaches five courses at the Department of Geography, is the author of approximately 90 research papers and has presented at 27 scientific conferences and published two university textbooks.

Lucija Šimičić, PhD
Linguistics Department, University of Zadar, Zadar, Croatia

Local vernaculars as symbols of identity and source of economic profit: exploring the possibilities of language-as-a-resource discourse in an insular context

The maintenance of local vernaculars on Croatian islands as well as their symbolic meaning is an important pillar of identification processes of the Croatian insular population (Sujoldžić, 2009; Sujoldžić & Šimičić, 2013). In the postmodern world determined by globalization processes and governed by consumerism (Bauman, 2000), even such symbolic resources are mobilized for production and profit making. The goal of the paper is to explore the possibilities that local varieties play as a multiple resource in insular communities. The language is still seen as a powerful means of the symbolic construction of local identities, but it also offers a possibility of transforming what once was marginalized periphery into new centres (Duchêne & Heller, 2012; Heller et al., 2014). Although this transformation is enacted already by the inertia of the globalization process itself, it is strengthened through the agency of the local community, amongst others, by the commodification of language as one aspect of the commodification of authenticity in general (Heller et al., 2014). This process is still in its initial phases in Croatia, but by means of the analysis of its breadth, the comparison with similar processes in other countries and the re-thinking of the opportunities and challenges set by this process, the paper considers the relationship between an attempt to preserve local languages as communication codes in everyday life and an inclination to commodify them or sell them as a (tourist) product. The analysis tackles the question of whether it is possible to reconcile language-as-right and language-as-resource discourses (Ruiz, 1984) and which of them is more suitable for the promotion of long-term sustainable development of islands and the benefit of insular populations in Croatia.

Lucija Šimičić, PhD, works as an assistant professor at the Linguistics Department at the University of Zadar, Croatia. Her research interests include issues in language policy and language management, language variation and change, dialectology, language attitudes and educational linguistics. Her dissertation dealt with language attitudes and identification processes as determinants of language change and linguistic vitality on the island of Vis (Croatia). She has been involved in several Croatian and EU-funded projects.

Ugo Toić, PhD
OTRA Ltd., Cres, Croatia

Historical landscape as a foundation for development – survey of built heritage on the island of Cres

The island of Cres has been the pilot territory for the implementation of the Council of Europe's Local Development Pilot Project since 2010. The LDPP set up a political framework for consultation and discussion about the long-term development project based on the attractiveness of the territory and its comparative advantages. It aims to generate innovative responses and interventions capable of improving living conditions and quality of life. In this way, heritage is an asset that can be used in a sustainable and resourceful way to drive development. The LDPP in Croatia thereby tries to build a new development model in which heritage represents the main development lever. Development "at any cost" represents a real threat for heritage values and local traditions. This raises various questions to be answered through the Cres Development Project: How can heritage values be used for local development? How can cultural heritage contribute to the model of society that the community is seeking to build as a guarantee for the future? What role can cultural heritage play in the physical and ethical development of the territory? What place will cultural heritage occupy in urban planning and regional development policies? What can be done to ensure that development guarantees the urban and rural identities that characterise the territory? In order to assess the development potential of heritage on the island, the LDPP carried out a Heritage Survey. The preliminary analysis shows that the Cres built heritage is richer and more diverse than initially expected or generally admitted. It has specific characteristics which determine the ambient by the quantity of authentically preserved and unchanged traditional or historical structures. The local identity is inwrought with this heritage which is the only material trace of the past socio-economic organisation of the island. The ambience remains authentic and this is what excels on the island. The changes and alterations made to buildings that have led to irreparable detriment and the loss of their characteristic properties and authenticity are still only sporadic and have not assumed unstoppable proportions.

Ugo Toić, PhD, was born in 1964 in Rijeka. He graduated in 1989 at the Faculty of Agriculture – University of Zagreb and defended his doctorate thesis (PhD) in 1996 at the University of Udine (Italy). In the early 1990s he worked as an agricultural advisor on the island of Cres; from 1997 to 2003 he acted as Assistant Director of the Croatian Institute for Agricultural Advisory Service. Until 2010, Toić was engaged in consulting activities on various projects in the field of rural development, with the emphasis on the enhancement and protection of traditional agricultural products. From mid-2010 he has been working as the manager of the Local Development Pilot Project "Island of Cres".

Lea Vene, MA
Marija Borovičkić, MA
Grey Area Association, Korčula

Rethinking the dialogue between industrial heritage and artistic production. The case study of the island of Korčula and Vela Luka

In the past century, the island of Korčula based its large-scale production and economy on very well developed industry (shipyards, construction, fish and packaging industry, textile industry and the production of paint, glue, lacquers and electronic devices). This industry made a mark on specific towns on the island and the whole island because of its production capacities. It also employed a large number of locals and together they contributed to a very successful local business. Most of the industry was closed during the privatisation or was bankrupted, which influenced the authorship, production structure and diminished the number of employees. This affected the production capacities which consequently brought big changes, not only in economy, but in the public opinion, so this forced the locals to turn to new models of financing, primarily through tourism. Having in mind this context, the project *Industrial Heritage of the Island of Korčula* tends, on the one hand, to sensitise local inhabitants, tourists and professionals but also to revalorise industrial heritage, its economical, historical, social, urban, architectural and technological aspects in direct connection with the local memory. In the initial stage of the project we focus on the industrial spots in Vela Luka ("Greben", "Jadranka" and "Ambalaža") in order to create an archive that would function as a research, but also artistic, base for the future "alternative" usage and interpretation. In our presentation we wish to discuss our current research based on the ethnographic and narrative material gathered thanks to rich memory of the locals, mostly former factory workers. This material is being further circulated among local initiatives, organisations and individuals in order to be used as a starting point for artistic interventions and interpretations (site specific interventions, performances, exhibitions and workshops). We keep in mind the strong tradition of international art colonies in Vela Luka and wish to rethink possibilities for new models of tourist offer developed as a reaction to the industrial heritage and produced within inclusive dialogue with the locals, artists and curators.

Lea Vene, MA, is an art historian, cultural anthropologist and fashion theorist. She works as a curator in the Miroslav Kraljević Gallery and KIC Photo Gallery in Zagreb, Croatia; she is one of the organisers of ETNOFILm (Ethnographic film festival) and a researcher in CIMO – Centre for Research of Fashion and Clothing in Zagreb.

Marija Borovičkić, MA, was born in 1985 in Split (Croatia). She graduated at the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences, at the departments of Art History (specialization: contemporary art) and Ethnology and Cultural Anthropology. She has worked on internships in Lauba – House for People and Art, Forum Gallery and currently in the Institute of Art History in Zagreb.

Kuang-Yu Wang, PhD
Chung-Yuan University, Taiwan

Change and Identity. When an island stops being an island. The case in Yilan, Taiwan

Tourism was often introduced as a means for revitalisation of rural towns and villages, especially the primary and secondary industrial sector based areas. The profits from tourism were stressed more often than the impacts. Local people were not aware of many such impacts until they were already present. In the Yilan example, these impacts include the rise of prices, traffic jams, changes in shops and business which used to support local living; and also changes of local landscape and identity. Yilan is a county of Taiwan with 0.45 million people located to the southeast of the Taipei metropolitan area which has the population of seven million. Separated by a mountain range from Taipei, and enclosed by a forested watershed and a rice field covered flood plain facing east to the Pacific, Yilan was called "behind the mountains" for a long time. In the ages before 1900, the transportation between Yilan and Taipei relied mainly on cross-mountain footpaths and sea ways. This "island within an island" separation has given Yilan many distinctive characteristics compared to the west part of Taiwan. Between 1924 and 1980 a railroad and two motorways were built, but still the journey between Taipei and Yilan took two to three hours. The change proceeded, but in dynamic balance with local character and identity. Finally, the opening of a new freeway in 2006 reduced the travel time between Yilan and Taipei to less than one hour and changed the geographic seclusion Yilan used to possess. The outbreak of tourism was accompanied by land speculation and dramatic changes in landscape. This study examines the impacts and changes in landscape brought on by the end of seclusion and some attempts for conserving local sustainability and identity.

Kuang-Yu Wang, PhD, holds a BA in economics and landscape architecture, an MA in landscape architecture and a PhD in geography. He is an assistant professor at the Department of Landscape Architecture, Chung Yuan University, Taiwan and vice president of Taiwan Institute of Landscape Architects. His subjects of interest are: landscape management aiming for local sustainability and identity in rural areas; using art and land art as medium for understanding landscape; perceptive and performative aspects for the understanding, planning and management of landscape.

Jelena Zlatar, PhD
Željka Tonković, PhD
Institute for Social Research, Zagreb, Croatia

From mass tourism to sustainable tourism: comparison of three types of tourism development on the island of Brač

In the presentation we compare case studies of three local communities and tourist destinations on the island of Brač: Povlja (2008), Postira (2013) and Bol (2015). Data are gathered using semi-structured interviews with various respondents within each local community, as well as documentation and statistical data analysis. In an attempt to address the problem of optimal sustainable tourism development of islands, the three places were chosen because they represent different types of tourism, economic, social and cultural development. We try to examine advantages and drawbacks of each place and possibilities for their future growth. Povlja shows signs of stagnation in every sense, especially in tourism, because there is no meaningful concept of capacity development. Accommodation facilities are mostly privatized but remain unused. Postira, on the other hand, presents an example of balanced sustainable development, a place with a mixed island economy and selective forms of tourism – the way of extending the summer season. Bol develops mostly towards mass tourism which leads to the loss of place identity and ecological unsustainability. The research also reveals that places on the island do not have the synergy necessary for the successful growth of tourism. Therefore, the question this presentation raises is not only achieving optimum results in tourism and developing the full potential of Povlja, Postira and Bol; it is equally important to create joint development strategies for the benefit of all communities on the island.

Jelena Zlatar was born in 1982 in Zagreb, Croatia. In 2006 she graduated in sociology and philosophy at the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences and since then has been working at the Institute for Social Research in Zagreb in the group for rural, urban and spatial sociology. She participated in numerous scientific conferences in Croatia and abroad. She earned her PhD in 2012 with the thesis Influence of Social Actors on Urban Transformations and Urban Renewal in Zagreb after 2000. Her book is entitled "Urban Transformations of Contemporary Zagreb. Sociological analysis" (Plejada and Institute for social research in Zagreb, 2013).

Željka Tonković was born in 1982 in Split, Croatia. In 2005 she graduated in sociology and history at the University of Zadar. Since 2006 she has been working as a teaching assistant at the University of Zadar Department of Sociology. She earned her PhD in 2012 at the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences. The fields of her scientific interest are urban sociology and spatial sociology. She took part in many international conferences and received additional training in summer schools and workshops. Since 2012 she is the coordinator of the section for spatial sociology at the Croatian Sociological Association and since 2015 she is the executive director of the international network for maritime sociology SSASEA – Social Science and the Sea. She is the co-author of the book "Zadar Riva as an Urban Space" (University of Zadar, 2014).

ROUND TABLE
GOOD PRACTICES OF VIS TOURISM

Saturday, 19 September 2015

9:00-11:00

Participants:

Mari Greget, director of the Tourist Board of Komiža
Ivo Fiamengo, director of the Tourist Board of Vis
Manuela Antičević, activities coordinator at LAG ŠKOJI
Veni Marinković, project planner at LAG ŠKOJI
Marica Grgurinović, "Besa" Theatre
Katarina Pincetić, Paiz Travel Agency
Pino Vojković, Alternatura Travel Agency
"Antun Matijašević Karamaneo" High School, Vis

At this year's round table organised as part of the Symposium on responsible tourism and year-round life on the islands, we shall discuss the current state and the potential for development of the tourist offer on the island of Vis. A special emphasis will be placed on the existing alternative i.e. selective tourist offerings in the context of enriching the traditional tourist offer of the island based on the sun and the sea, as well as the development of new ones which have the potential to mitigate the pronounced seasonality of tourism and provide opportunities for an integrated development of tourism with other industries on the island.

Despite the fact that the number of arrivals and overnight stays has been increasing over the years, the island of Vis is still a relatively new and undiscovered tourist destination with no established strategy for the development of tourism. We can therefore rightfully ask the following questions: "What kind of tourism do we want to develop on the island?" and "What is the role of the desired and planned tourist development in the sustainable and year-round life on the island?" These issues will be discussed by key stakeholders in the island's tourist development, and through this discussion we hope to gather proposals for future goals, measures, and projects for the development of tourism as well as the island of Vis in general.

4th Anatomy of Islands –
VIS, CROATIA 2015

WORKSHOP

ALTERNATIVE TOURISM – NEW TOURIST FACILITIES IN OLD BUILDINGS

21 | 9 | 2015 – 26 | 9 | 2015

ABOUT THE WORSKHOP

Three previous Anatomy of Islands workshops dealt with key Vis topics: the locality of ancient Issa in the context of Vis town and the island of Vis, dilapidated parts of the towns of Vis and Komiža, and the issue of villages on the island of Vis. The result of these workshops is 16 projects that are student proposals for possible interventions in space. These proposals will be exhibited in the town of Vis during this year's Symposium and Workshop.

The topic of the fourth Workshop **"ALTERNATIVE TOURISM – New Tourist Facilities in Old Buildings"** is the logical next step in our efforts to support the creation of facilities and events that go beyond the well-known theme of "sun and sea", and focus on new aspects that can help us make Vis a truly special place. The workshop is based on the knowledge that the existing trends of tourist development are ecologically and culturally as well as economically unsustainable in the long term.

With this topic we aim to lay the foundations for a responsible development of the island; in terms of urbanism, this means the "internal reurbanisation" of existing structures. Before possible new construction of tourist facilities, we should re-examine all existing ones that can meet the new demands.

What is meant by "new facilities"?
In terms of its programme, the 2015 workshop will be looking for alternative approaches of contributing to the creation of an original tourist offer that can support the process of creating:
(1) island of Vis in tune with the everyday life of the islanders, and
(2) alternative economic diversification that would make the island economically and culturally sustainable throughout all four seasons of the year.

What is meant by "old buildings"?
By this term we mean all abandoned and dilapidated buildings and localities on the island of Vis that are no longer in use. This includes private residential and commercial buildings, public buildings like schools and cultural centres, industrial facilities in private ownership, fortification buildings, water tanks, and "wine stations" as well as military facilities. Student teams will be presented with a range of such facilities and localities, and the teams will choose one or more of them. For those facilities that lack official documentation, the students will have to make blueprints sufficient for the creation of project proposals.

The workshop will take place from 21 to 26 September 2015. Approximately 40 students will work in a diverse environment and use their fresh perspectives to offer possible future use, contain calculations of the total surface area to be used, and explain the key short-term and long-term ecological, cultural, and economic qualities of the suggested solutions. In addition to planning tasks, students will participate in a number of "hands-on" activities, offering an opportunity to experience island life firsthand.

STUDENTS, VIS IS YOURS!

Workshop Task

The title of this year's workshop "New Tourist Facilities in Old Buildings" should be less limiting and read "NEW FACILITIES IN OLD BUILDINGS", without the "tourist" designation. Why? Because our goal is the development of the island of Vis in all aspects, not just in the segment of tourism.

OLD BUILDINGS, meaning abandoned and dilapidated ones, are numerous on the island of Vis, and not just physical structures but also landscapes. Today the population of Vis is 3,000 – 3,500 inhabitants, 90% of which live in the towns of Vis and Komiža. If we know that at the beginning of the 19th century there were 10,000 – 15,000 inhabitants on the whole island, and that after World War II a couple of thousands of soldiers inhabited the island's military barracks, we can say that **today Vis is an almost empty island**. Structures, buildings, houses, and barracks in which those people lived are still there today, along with the newly built residential and other buildings. New houses and apartments are still being built, and new hotels and other accommodation facilities are being planned.

In the towns of Vis and Komiža, there are about a hundred houses without roofs and windows. The population of Vis villages, twelve of them, is 5 to 30 permanent inhabitants per village. There is not a single permanent resident in the village of Oključna. Former schools and cultural centres on the island are mostly empty, not being used and going to ruin. There is no production in the industrial facilities. A large former fish processing facility in Komiža has stopped working a long time ago. The "Vinogradar" winery in Vis, a pinnacle of modern architecture, is going to ruin, and a large part of the Agricultural Cooperative on the Vis promenade is today a part of the "Studenac" retail chain. Apart from a couple of minor exceptions, all barracks and military infrastructure, abandoned in 1993, is empty. It is difficult to ascertain the exact number of barracks and underground facilities; the latest estimate is up to forty of them. There are a few in the town of Vis, the "Rogači" barracks in the centre of Komiža, and a range of "military settlements" throughout the island. The underground military facilities are all said to be connected by underground passages, but it is difficult to know for sure since complete documentation is lacking. It is suspected there are leftover mines preventing access to those facilities.

A separate topic are empty spaces, abandoned fields, some still recognizable, others overgrown with maqui and pine. Another area of interest is the coastline of Vis, its bays and beaches. In the town of Vis there is an undefined central public space in front of the Batarija fort. In the very centre of Komiža there is a large fenced-off lemon grove inaccessible to the public. A recent fire on the slopes overlooking the town of Vis has uncovered valuable remains of a once cultivated area. It is an ideal opportunity for a transformation into an active landscape, in which a monument to the field labourers of Vis would surely be an imperative undertaking.

Pessimists would quickly dismiss all these initiatives. The issue of ownership seems too difficult to resolve: some is private, some in the hands of the local community, the

state, the Ministry of Defence etc. It is complex, but there are positive examples, even on Vis, where these issues have been successfully resolved. That is why we are asking students participating in this year's Workshop to give new ideas for "old buildings", for the abandoned and dilapidated parts of the island of Vis.

Students – Vis is yours!

CONTRIBUTORS

Graz University of Technology, Graz, Austria
Keio University, Tokyo, Japan
University of Ljubljana Faculty of Architecture, Ljubljana, Slovenia
University of Maribor FGPA Faculty of Civil Engineering, Transportation Engineering and Architecture, Maribor, Slovenia
University of Split Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy, Split, Croatia
University of Tokyo, Japan
Individual applications of students from other faculties

MENTORS / LECTURERS

Davisi Boontharm, Tokyo
Tadej Glažar, Ljubljana
Neno Kezić, Split
Mikako Koike, Tokyo
Aleksander S. Ostan, Maribor
Platforma 9,81, Split / Zagreb
Dinko Peračić, Miranda Veljačić
Darko Radović, Tokyo

WORKSHOP DAILY SCHEDULE

ALTERNATIVE TOURISM – NEW TOURIST FACILITIES IN OLD BUILDINGS

MONDAY | 21 | 9 | 2015 | International University Centre VERN

9:00	Registration of workshop participants
9:30	Welcome address (local government representatives from the town of Vis, representative of LAG "ŠKOJI")
10:00	Workshop introduction, introducing the mentors and collaborators, selection of student teams
11:30 – 13:30 | 15:00 – 19:00	Tour of the main Vis localities
20:30 – 21:30	Discussion about the tour

TUESDAY | 22 | 9 | 2015 |

9:00	Group task assignments
9:30	Group work, consultations with mentors
12:00	Arrangements for a visit to the localities
14:00 – 19:00	Group work on location
20:30 – 21:30	Mentors' lectures

WEDNESDAY | 23 | 9 | 2015 |

9:00	Preparing working presentations with the mentors
11:30	Group presentations. Mentors' summary
14:30 – 19:00	Group work
20:30 – 21:30	Mentors' lectures

THURSDAY | 24 | 9 | 2015 |

9:00	Group work, consultations with mentors
11:30	Student groups' working presentations
14:00 – 19:00	Group work, consultations with mentors
20:30 – 21:30	Mentors' lectures

FRIDAY | 25 | 9 | 2015 |

9:00	Explanation of the structure of the final proposal
9:30 – 12:30	Group work, consultations with mentors
14:00 – 19:30	Preparing projects for the presentation

SATURDAY | 26 | 9 | 2015 |

9:00 – 13:00	Finalisation of projects for public presentation
16:00 – 17:00	Preparing for the public presentation
17:00 – 18:30	Public presentation of student projects

WORKSHOP ABSTRACTS
(in alphabetical order by author)

Davisi Boontharm, Tokyo
Centre for Global Discovery, Faculty of Foreign Studies, Sophia University, Japan

On reuse

Davisi Boontharm is an architect and an urbanist. She has lived and worked in Paris, Bangkok, Singapore, Melbourne and Tokyo. Her academic career is defined by a multidisciplinary and crosscultural experience. Her interest lies at the intersection of architecture and urbanism. Davisi's research topics include culturally sustainable architecture and urbanism, commercial space and urban requalification in Asian Cities (Tokyo, Bangkok, Singapore). Her recent publications are: Future Asian Space (2012 with Hee and Viray, NUS Press) and Small Tokyo (2012 with Radovic, IKI and Flick Studio), Tokyo-Bangkok-Singapore: Intensities, Reuse and Creative Milieu (2013, IKI and Flick Studio), In the Search of Urban Quality: 100 Maps of Kuhonbutsukawa Ryokudo, Jiyugaoka (2014 with Radovic, IKI and Flick Studio).

Tadej Glažar, Ljubljana
University of Ljubljana Faculty of Architecture, Ljubljana, Slovenia

Importance of natural environment in the architecture of tourist landscapes: benefits and risks

The original relationship of man with nature is best illustrated by his will and desire to live in an environment surrounded by nature characterized with spatial identity defining a human place. Despite the complexity of the notion of identity of space I would allow myself to make a division into three main (dominant) features, which will help us in recognizing the value and importance of the natural elements in the creation of high quality tourist architecture, and thus the recognition in the wider area. In modern times, practically the last hundred years, free-time activities are mostly related to the accelerated economic tourist offer, which changes our environments and our habits, which consequently leads to changes in our culture. Tourist developments on east Adriatic coast, in comparison with parts of Spanish or Italian Mediterranean coast, have fairly well-preserved natural and cultural resources. But unfortunately, we are witnessing today a risk of degradation of the remaining natural and cultural qualities because of developed infrastructure and high-intensity of international investments in the tourism sector. I would like to indicate the possibility to retain the original identity of the natural and cultural landscape, with coexistence of developing hotel architecture at a relatively large scale. This can be elaborated within three selected hotels: Hotel Grand on Lopud,

Hotel Maestral in Brela and motels in Rijeka, Biograd and Trogir from the 1930s and the 1960s. The treatment of public open space will be elaborated on the case study of the central urban area in the city of Ljubljana.

Born in 1964 in Kranj, Slovenia. Graduated architecture at the University of Ljubljana in 1990. Postgraduate studies at the Berlage Institute in Amsterdam, The Netherlands 1990-1992. Architectural practice in the Herman Hertzberger and Willem Jan Neutelings studios in Rotterdam in 1992 and 1993. Assistant at the Faculty in Ljubljana 1994-2001, assistant professor 2002-2010, associate professor from 2011. Vice Dean for international cooperation since 2004. Lecturer and critic at architectural schools ETH Zurich, Graz, ETSAM Madrid, Nantes, Pamplona, Split, Winterthur, Zagreb, Zaragoza. Architectural studio Glažar Vehovar architects since 1994. Architectural projects won the national Plečnik Award in 2003 and the international Piranesi Award in 2002 as well as other awards in Slovenia and abroad. Editor of Oris magazine (Zagreb) since 1999. External editor of Werk, Bauen + Wohnen magazine (Zurich) since 2014. He writes for magazines AB and Houses (Ljubljana), Mark (Amsterdam), Werk, Bauen + Wohnen (Zurich). Founder of the Europan Slovenia, part of the international Europan organization – International architectural competitions for young architects. Member of scientific board for tourism at HAZU (Croatian Academy of Sciences and Arts), 2008 and member of advisory board of association "Anatomy of Islands – Centre for Research and Development" since 2013.

Neno Kezić, Split
University of Split Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy, Split, Croatia

Un win – Sometimes you win, sometimes…
What happens to un-win competition entries?
Can we recycle/reuse some of the many ideas and concepts from previous competition entries?
What is the success ratio in competitions? Does it pay off?
How to fit competition time/cost in standard office life/work?
What are the risks?
How the juries function? Objectiveness and competence.
Some examples and experiences.

Neno Kezić graduated at the University of Zagreb Faculty of Architecture in 1988. After earning his diploma in 1988 he worked at Michael Hopkins and Partners in London, UK. In 1990 he established his own architectural practice Arhipolis Architects, where he works as designer and director. Since 2004 he is a full professor at FGAG (Architectural Faculty) in Split.
He participated in a number of international and national competitions, where he won several awards. Professional awards include the annual award "Bernardo Bernardi" for best interior design in Croatia in 1991 and 1998, annual award "Drago Galic" for best residential archi-

tecture in 2002, 35th Zagreb Salon award for interior design and 47th Zagreb Salon award for architecture, and "Vladimir Nazor" award for architecture in 2013.

Mikako Koike, Tokyo
Kengo Kuma Laboratory, University of Tokyo, Japan

Tourism and design – through recent lab projects

Every year we in the Kuma-lab are involved in design projects of various kind/scale as the main activity of the laboratory. Among them, the design project related to tourism and local revitalization will be shared in this lecture. Many small cities and towns in Japan have a similar problem – a once flourishing area fell into disuse because of transportation development or relocation of the main commercial area. In my presentation, I will show several possibilities of our design approach. We struggled with the issue through two projects in Japan. Also, I will introduce several design projects in Asia which have their own background, also related to tourism.

Mikako Koike
Education
Kyoto University Faculty of Engineering Undergraduate School of Architecture (BA)
Kyoto University Graduate School of Engineering, Department of Architecture and Architectural Engineering (MA)
Professional Experience
2003-2007 working at Riken Yamamoto & Field Shop
2009-2013 Mikako Koike Architectural Office
2013- Koike and Sakamoto Architects
2010- Researcher at Kengo Kuma Laboratory, Graduate School of Architecture, University of Tokyo
Awards
*Fussa City Hall proposal competition (1st prize, 2005/RY), 5th Mitsui Jukukan competition (2nd prize), Chongqing VIP hotel competition (1st prize, 2010/KL), Oyu Onsen tourist hub facilities proposal competition (1st prize, 2015/KL) *RY-at Riken Yamamoto, KL-at Kuma-lab*
Major Project in Charge
Ora City Hall (2003/RY), Yokosuka Museum of Art (2004/RY), Fussa City Hall (2007/RY), Namics Technocore (2007/RY), Haizhaosi temple architecture design (2010/KL), Longquan International Biennale, Contemporary Ceramic Celadon Museum (2014-/KL), Art Basel Pavilion (2015-/KL), K-house (2013), Y-house (2014)

Aleksander S. Ostan, Ljubljana/Maribor
University of Maribor FGPA Faculty of Civil Engineering, Transportation Engineering and Architecture, Maribor, Slovenia

Opening a creative dialogue between nature and culture, old and new, me and you…

An *island*, which on a symbolic level we can also read as an *I-land, Eye-land* etc., suggests a microcosm of its own, the territory of the Self, a self-sufficient being… ; as well as a piece of land with exact natural limits, embraced by the horizon of the endless ocean, open to the whole world… This ontological, archaic spatial unit can offer us a splendid, paradigmatic framework for an exploration, for a polygon of limited reality, which can be observed and elaborated in a holistic way. As *Vis* is an island that was closed to tourism for so many years, it can represent a case study *"par excellence"*. We can therefore understand and treat it in a way different from the one in which the majority of (Adriatic) islands were treated by tourism industry until now. We can offer a different paradigmatic approach towards its space and place, urban development and architectural themes. We can recognize and reurbanise the very diverse built heritage patterns instead of only building new, big tourist infrastructure that support mass tourism! We can find sustainable ways to revive them (from the ancient Greek Issa to socialist army barracks) for the benefit of the inhabitants and visitors to this beautiful, remote island! There is a creative way that opens this kind of responsible, integral development, where *cultura & natura* of the island meet with real needs of its inhabitants. This year's theme of *"New Tourist Facilities in Old Buildings"* offers the field of architecture the right challenge for a dynamic balance between past and present, traditional and modern, ethics and aesthetics… that meet in a creative dialogue. In my *work-share* lecture above mentioned themes will be presented and discussed, spanning from global to local examples, illustrated through other's and my/our own work/case studies.

Aleksander Saša Ostan (1959); freelance architect, active in broad archi-cultural field: planning, building, leading workshops, lecturing, researching, writing (all home and abroad). He is a visiting professor at the University of Maribor Department for Architecture. With N. Pavlin he leads the Atelje Ostan Pavlin. He is the author of diverse texts (Ethical Insights in Arts, 2001; The Messages of Space, 2008; Urgency for New Urban Policy, 2008; Architectural History, 2013 etc.). He received different (inter)national awards: many for the Celica Hostel, exhibited at the Venice Biennale of Architecture in 2008, won Golden Nest Award in 2009 (all with Open Circle), Golden Pencil architecture awards in 2005, 2008 and 2011; Max Fabiani Award in 2010 and 2014; nomination for the European ECTP award in 2010 etc.

Dinko Peračić, dia maa
Miranda Veljačić, dia
Platforma 9,81 Split / Zagreb, Croatia

Guests

Darko Radović, Tokyo
Keio University, Tokyo, Japan

Alternative tourism – alternative architecture: thoughts on spatial projections of an ecologically and culturally sustainable Vis

Darko Radović is a Professor of Architecture and Urban Design at Keio University, Tokyo, co-director of International Keio Institute for Architecture and Urbanism – IKI and Visiting Professor at the United Nations University, Tokyo. He is a member of the Philips Center for Health and Well-being Livable Cities Think Tank. Darko received his doctorate in Architecture and Urbanism from the University of Belgrade, Yugoslavia. He has taught, researched and practised architecture and urbanism in Europe, Australia and Asia, and held senior academic positions at the University of Belgrade, University of Melbourne, University of Tokyo and at Keio University (current). Darko Radović's work focuses at the nexus between environmental and cultural sustainability and situations in which architecture and urban design overlap, where social starts to acquire physical form. His coordinated investigations of the concepts of urbanity and sustainable development focus on culturally and environmentally diverse contexts which expose difference and offer encounter with the other. He argues that neither the path of ecological nor that of cultural sustainability can be undertaken separately, and indeed that there is no viable future without their harmonious synthesis. On that basis, he has developed the concept of eco-urbanity (Routledge, 2009) which constitutes one of the hubs of his recent research, teaching activities and publications, along with Radical Realism (2010), which became the credo of his design-research laboratory co+labo at Keio University. At Keio-IKI, he heads a major international, interdisciplinary research project Measuring the non-Measurable.